

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiaē, 1697

Liber Sextus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

LIBER SEXTUS.

CAP. I.
De Fabricensibus, Fabris.

Axioma I.

Fabricenses erant, qui in publicis fabricis faciebant arma, hastas, sagittas, loricas, arcus, spatias, balistas, scuta, elibanos &c. horumque certum Corpus erat. Jacob. Cujac. ad l. 1. C. de Fabricens. Lib. 11. quod confortium Fabricensium dicitur l. 4. C. de Fabricens. l. 6. Cod. Theod. eod. quicunque verò ex his Fabricensibus sine herede decesserat, ejus hereditas non fisco, sed ceteris Fabricensibus deferabatur, qui ipsi tamen fisco satisfacere tenebantur, si defunctus adhuc illi obligatus fuerit l. fin. C. de hered. de cur. Ita enim Reipubl. ratio salva permanet, & Fabricenses Collegarum suorum solatiis fruuntur, qui damnis & detrimentis retinentur obnoxii, d. l. fin. Stryck. tract. de success. ab intest. Diff. 5. cap. 1. th. 36.

II.

Fabri, viatores & similes, qui artem suam cum strepitu exercent, domum juxta Doctoris vel Scholaris aedes hinc invitis & contradicentibus conducere & ibi artem suam exercere non possunt. Carpz. Jurisprud. Forens. P. 2. Constit. 37. de f. 23. arg. l. un. Cod. de stud. liber.

Limita: nisi opifices emendo vel conducendo prævenerint Literatos & Doctores, qui alibi etiam commodè habitare possunt. Carpz. d. l. n. 8. (2.) erroneum hoc axioma putat Wissenbach. ad ff. Locat. Cond. th. 22. si intelligatur de ædificiis publicis, quæ auditoria & Collegia vocantur arg. d. l. un. quem enim publicus studentium cætus meruit favorem, eum sibi privatos & singulos vendicare non posse.

CAP. II.
De Fabulis.

Causam impulsivam confectarum Institutionum recenset Justinianus: ut cupidæ legum Juventuti liceret prima Legum Cunabula non ab antiquis fabulis discere, sed ab Imperiali splendore appetere. proem. Instit. §. 3. ad quem locum, & quid per fabulas hic intelligatur, vid. Ullric. Huber. in digress. Justin. lib. 1. cap. 4. p. m. 13. & seq. ubi simul Grotium, quod parabolam Christi de divite & Lazaro fabulam appellaverit, defendit.

CAP. III.
Facere, Fieri.

Axioma I.

Faciens ex necessitate, magis est dignus favore, quam qui facit ex voluntate. l. quod si minor. & ibi Bart. l. si quis filio exheredato 6. §. quæse-

nus 12. ff. de injust. rupt. & irrit. fact. rest. junct. l. qui & liberis 11. §. testamento 2. de bon. poss. secund. tabb. l. cum postulasset 44. §. 1. ff. de admn. infest. gloss. in cap. ab arbitris 11. de offic. deleg. in 6. Johan. Crot. conf. 6. num. 12.

II.

Qui potest efficere ut possit facere, intelligitur facere posse, cap. error. 3. distinct. 83. l. quid sit 17. §. idem ait. 4. ff. de adilit. edict. l. si d. & si per prætorem 26. §. ait Prætor 4. ff. ex quib. caus. major. l. qui potest facere 17. 4. de Regulis juris.

Limitationis loco distinguendum, an facile possim, an non: in primo casu videor posse facere, in secundo non, ut in dist. l. 26. §. 4. ff. ex quibus causis major. & l. cum natu major. 14. §. sed si minor 2. ff. de bon. liber. Azo rubric. 11. Vid. Tom. Regul. Juris lib. 6. p. 442. col. 2.

III.

Qui non facit, quod facere debet, intelligitur facere, quod non debet. l. quid sit 17. §. idem ait, si servus 7. & §. ult. de adilit. edict. l. non omnes §. §. ult. ff. de re militari. l. 4. & §. ff. que in fraud. creditor. l. qui non facit 121. de R. J. Vid. Tom. Reg. Jur. lib. 6. p. 443. col. 1. ubi dicitur, hoc esse quidem de juris intellectu vel fictione, non de veritate.

IV.

Qui lege permittente facit, non punitur. l. Gracchus 4. C. ad leg. Jul. de adult. ratio, quia nec peccat, qui facit id quod facere jus habet. l. 151. de reg. jur. unde & quod ab initio ritè & secundum leges actum, ex alio eventu non debet retractari.

V.

Facere quid sit, quando solutioni & præstationi opponitur in l. 3. in pr. de O. & A difficile dictu est. Nil melius videtur, quam eum facere, qui actum exercet, non pertinentem ad implementum generale certi contractus; ut ædificare domum, pingere tabulam, Romam ire, servum manumittere. l. 72. §. ult. & l. 84. de V. O. junct. l. 124. ff. eod. simpliciter alioqui facere significat etiam dare & præstare, uti videre licet apud Brissonium in verb. Facere. Huber. prælet. ad Instit. tit. de obligat. n. 2.

VI.

Facere dicimur id, ad quod faciendum auctoritatem præstamus, sicut consules dicuntur manumittere, in l. 1. de off. Conf. ubi notat id Zas.

VII.

Facere facilius est quam dare, gloss. in l. un. C. de sent. que pro eo quod interest. Modest. Pist. 1. conf. 1. n. 28.

VIII.

Faciendi verbo continetur & non factum: facit enim hoc ut nolit facere. l. 189. ubi Gædd. de V. S. & ut Philosophi ajunt, etiam privatio actionis est actio. Cujac. in l. 174. de V. O. col. 343. E. Mant. de tac. & ambig. convent. lib. 14. tit. 31. num. 6. Setser. 1. de jurament. cap. 1. num. 10. Ita verbo dandi aut faciendi in definitione pacti incit

est clausula non docendi, non faciendi. Welenb.
in parat. de pati. num. 2.

IX.

Quod solum est fieri creditur, can. dilectionis
ult. dist. 76. l. matrem 17. l. si ve possidetis 16. C. de
probat. l. etiamsi 6. C. de donat. inter virum & u-
xorem. l. non omnes 5. §. à Barbaris 6. ff. de re-
militar. l. si cui idem 7. §. 4. ff. de accusat. l. quod
& lex 3. §. hoc inter dictum 9. ff. de liber. hom. ex-
hib. Unde ex his, quæ plerumque inter homines
contingunt, sumuntur in iure præsumptiones,
quibus standum est, donec probetur contrarium.
d. l. etiamsi 6. C. de don. inter. vir. & uxor. sicut
etiam quod diu fuit & nunc esse creditur, per l.
si ve possidetis 16. C. de probat. Tom. Reg. Jur. lib.
6. pag. 443. col. 1. Multa tamen è contra fiunt,
quæ fieri non præsumuntur, vid. Reink. lib. 1. de
regim. §. 5. c. 1. n. 71.

X.

Fiendum de proximo, habetur pro facto. l. 1.
§. sed in eo 15. ubi Bartol. ff. ad SC. Silan. & in l.
pen. ff. de testam. milit. unde quod est in fieri, pro
facto habetur, l. cum uxori 58. de legat. 3.

XI.

Fiendum cursu temporis non tollitur. cap.
cum ex officio 16. de præscr. ubi hoc notat Bald. &
fac. l. sed licet 12. ff. de offic. Præsid. & cap. cum
causam 27. de Election. Everh. in loc. ab usitato.
n. 14.

XII.

Illud solum fieri recte dicitur, quod iure fit.
cap. faciat homo 15. c. 22. q. 2. cap. cum teneamur
6. extr. de prebend. cap. quod autem 5. extr. de
jur. patr. cap. veniens 16. & cap. Quintavallis 23.
extr. de iurejur. l. si filius ult. ff. de condit. insti-
t. l. nepos Proculo 125. de V. S. l. Nefennius 43. §. ult.
de re jud. Vid. Tom. Reg. Jur. lib. 6. pag. 489. col.
1. ubi statuit, hanc regulam locum habere in his,
quæ ius desiderant: ut in contrariis productis &
similibus, quæ, nisi iure fiant, non tenent. l. Non
dubium 5. C. de Legib. & consuet. Secus in his, in
quibus desideratur factum, ut in acquisitione
possessionis: Nam etiam prædo eam acquirit.
cap. in litteris 5. extr. de reitut. spoliat. Damas
reg. 69.

XIII.

Non dicitur posse fieri, quod per remedium
extraordinarium fit vel per Principem. vid. Ber-
tach. Report. in voc. Facere. ubi text. & Dd. alleg.

XIV.

Fieri illud dicitur posse, quod commodè &
honestè fit l. nepos Proculo 125. de V. S. l. ult. ff.
de condit. insti. gl. pen. & ibi Dom. in cap. gratia
7. de Refr. in 6. Dynus & Lap. in cap. semel. §.
de R. l. in 6. gl. in cap. Episcopum. de Prescript.
in 6. & alleg. à Bertachin. dist. loc. & quod fieri
potest cum iustitia c. 22. quæst. 2. c. faciat cum
gl. n. 21.

XV.

Quod quis alii faciendi jus dat, ejus ipse au-
tor censetur. Unde si in Imperio latè patente
inferiores potestates belli inchoandi concessam
habeant potestatem, censendum erit, bellum geri
ex vi summæ potestatis. Crot. de Jur. B. & Pac.
Lib. 1. Cap. 3. §. 5. n. 2.

XVI.

FACERE per se videtur, qui per al-
ium facit, [cap. qui facit 77. de Reg. Jur.
in 6.] l. 1. §. decessisse 12. ff. de vi & vi arm. l.
ita 5. §. quod si quis 3. ff. de admin. tutor. l.
si per alium 5. ff. ne quis eum. l. non ideo 5. C.
de accusat. cap. mulieres 6. §. illi verò de sen-
tent. excom. cap. qui per alium 72. de Reg.
Jur. lib. 6.] Quam regulam malè P. Peck.
tantum in delictis exemplificat, cum et-
iam ad contractus & actus alios pertineat,
qui personæ præsentiam præcisè non
desiderant. [Duen. reg. 378. Bart. conf. 142.
num. 3. lib. 1. Roman. conf. 94. Visus num.
3. vers. ea enim.] Ubi quod ea, quæ facimus
per nostros procuratores, per nosmetip-
sos facere videmur, Angel. Aretin. conf.
61. Clarus num. 15. & 16. ubi extendit ma-
ximè in civilibus, & necessariò faciendis.
Corracl. lib. 2. miscell. c. 22. Clar. §. ult. quæst.
38. num. 6. Anton. Gomez. var. tom. 3. cap.
3. num. 39. & l. 45. Tauri. num. 91. Plac. de
delict. lib. a. cap. 15. num. 17. Menoch. remed.
1. recuper. n. 407. & conf. 1. num. 304. De-
cian. in tract. crimin. lib. 4. cap. 17. num. 2.
Flamin. Paris. de confident. quæst. 28. num.
83. & quæst. 31. num. 12. Thom. de Thomas-
set. in floribus Leg. reg. 249. ubi reg. 246.
ait, quod qui non potest per se, non pot-
est per alium, Surd. conf. 360. n. 19. Card.
Tusch. tom. 3. lit. F. conclus. 7. Bellet. dis-
quisit. clerical. p. 1. tit. de favore clericorum
Canonis. §. 1. n. 6. Aloys. Ricc. in praxi rer.
fori Ecclesiast. resolut. 564. n. 3. in ult. edit.
Dionys. Paul. de vera quatuor Patriarch.
Sedum erect. cap. 3. num. 44. Surdus con-
sil. 50. num. 13. & conf. 360. num. 22. & conf.
380. n. 4. Alphons. Narbon. l. 31. gloss. 8. num.
1. tit. 7. lib. 1. recopil. Johan. Maria Novar.
quæst. forens. lib. 1. quæst. 143. num. 9. Vin-
cent. Caroc. in singularibus juris sing. 402.
ubi ait, quod propriè & verè, & non per
fictionem per se facere dicitur, qui per
alium facit, in iis, quæ sunt Juris & facti
simul, vel facti tantum. Et ad illud, quod
qui potest per se, potest per alium facere,
est l. 1. §. usus autem 2. ff. de procurat. l. sed
et si unus 17. §. idem Julianus 19. & §. idem
ait 22. ff. de injur. cap. 68. de Regulis Juris.
in 6. l. 15. §. 1. de Adopt. & ibi Bart. Ego ipse
in praxi exigendi pensiones quæst. 1. num. 1.
late Vincent. Caroc. sing. 416. vers. limita-
tur singulariter. Ubi limitat In eo, cui
comperit jus vel facultas non de Jure
communis, sed ex formâ statuti, vel aliquo
speciali privilegio. Et ad hoc, quod qui
non potest per se, nec per alium potest,
l. neque per se 10. C. de hered. institut. cap.
quod alicui 67. de Reg. Jur. in 6. Menoch.

de

de arbitr. casu 459. per tot. & conf. 444. n. 34. & l. 4. presump. 38. num. 8. Marian. Giurba in consuetud. Messanens. p. 1. cap. 10. gloss. 6. n. 28.

[Fallit tamen hoc posterius sapè. l. 3. in fin. ff. quæ res pign. l. 55. ff. de acq. hered. l. 29. ff. de liber. leg. l. 7. §. 3. ff. de liberal. caus. l. 10. quemadmodum servit. amitt. l. 3. §. 8. ff. de Carbon. Edict. l. 74. de condit. & demonstr. l. 20. in fin. princ. ff. de bon. poss. contr. tabb. l. 12. in princ. ff. de reb. auct. judic. l. ult. ff. de liber. & posthum. l. 9. ff. de assignat. libert. Everh. in loc. de tanquam. num. 31. & c. Prato. lib. 1. reg. jur. c. 7. p. 73. sed & loquitur hæc regula de eo, qui aliàs per se facere potest: perperam enim aliàs quæreretur, quid facere possit. Declara porro hanc regulam, quod faciens per alium, propriè dicitur facere in omnibus factis, in quibus vertitur adminiculum acquisitionis, Baldus in l. 1. §. ne autem 9. de Cad. toll. per cap. accedens 24. de prob. & est textus notabilis in l. cerè 6. §. 1. de precat. Item tunc quando illud factum non radicatur in persona alterius. Bartol. in l. fris, qui pro emtore 15. in 16. col. verum venio ad secundum. ff. de usurp. & in l. sed si unius 17. §. 1. ff. de injur. Sequitur Jason. in l. 1. §. per procuratorem 20. in secunda col. in tert. notab. ff. de acquir. poss. Add. Bart. in l. 11. 3. col. C. de serv. fug. & in c. 1. §. si quis 5. si de feud. def. fuer. contr. f. 26. & in l. 1. §. ne autem 9. Cod. de cad. toll. & alibi, ubi docet, an & quando per alium faciens, dicatur improprie vel proprie per se facere, vid. Bertac. b.

Limita præterea in iis, quæ requirant servitium personale actu, ut est residentia in beneficio, ad effectum consequendi distributiones, & visitatio ad effectum recipiendi procuraciones. Calderin. conf. 221. num. 2. & in fin. quod est conf. i. de Clericis non resid. Ang. & retin. conf. 137. Quoniam. num. 13. vers. multo minus. ubi ait, quod multa possumus per nosmet ipsos, quæ non possumus per alios facere, refert Card. Tufch. d. concl. 7. à n. 23. ubi num. 35. Limitat etiam ulterius in iis, in quibus est electa industria personæ, quia per alium expediri, vel fieri non possunt. Carpov. 3. Conf. 3. de fin. 24. n. 8. ubi limitat etiam in actibus solennibus. Functiones etiam certi officii ne quidem per Collegam expediri possunt l. 2. C. de Executor. Nam non tantum turbantur officia, sed etiam eorum rationes confunduntur. Perez. C. eod. n. 6. Possunt tamen officiales vicarium idoneum in suum locum surrogare, modò fiat autori-

tate superioris l. 13. §. 2. l. fin. C. de proxim. sacror. Scrin. Quinimò quis suam militiam ob justam causam autoritate publicâ imprimis filio idoneo vendere & cedere potest, pro pretio tamen 100. aureos non excedente, & solutâ summâ pro introitu. N. 35. solus morbus & senium, tamen non sufficit. Perex. C. de proxim. sacror. Scrin. n. 9. segg. Brunn. Cod. ibid. in fin. Cæterum hæc militiæ venditio ementem non statim officialem facit; resignatio enim non inducit traditionem officii, sed in manus Principis Collatoris recedit; itaque principis approbatione & obtentis literis provisionis opus habet, aliàs non dicitur officialis Regius, neque ante Immatriculationem Emolumenta officii percipit. Perez. C. de agent. in rebus n. 4. segg.

Deinde limitatur, quod hæc regula procedat, quando factum nullum opus post se relinquit: nam si factum illud nullum opus post se relinquit, personæ coheret, nec potest impleri per alium, ut si quis jubeatur capitulum ascendere, Alexandriam ire. Horum enim factorum nullus alius finis est quàm ipsa actio, vid. Aristot. lib. 1. Ethic. & Cujac. in l. unic. §. pro secundo. vers. ordine. C. de Cad. toll.] teritiò limitatur, quando lex præcisè personæ præsentiam & factum requirit, e. g. conventus Injuriarum per alium comparere nequit. l. fin. C. de injur. sublimita in Illustri & Civitate. Brunnem. C. de re milit. col. 4. in fin.

XVII.

FACERE non dicitur, qui causam ad finem non perduxit: l. qui cum natu major. 14. §. accusasse 8. ff. de bon. libert. Mexi. in tract. taxa panis. conclus. 5. num. 61. Farin. in praxi crim. p. 4. conf. 75. num. 83. Vel inutiliter fecit, quia paria sunt non facere, vel inutiliter facere, l. qui habebat 54. ff. de manum. testam. Socinus conf. 29. num. 8. vol. 3. Cravett. de antiqu. temp. p. 4. in princ. num. 144. Ruin. conf. ult. num. 4. volum. 3. Afflict. decis. 182. num. 4. & decis. 256. num. 3. Menochius confil. 658. num. 9. & conf. 695. num. 18. quos refert Glorit. respons. 1. part. 2. n. 180.

XVIII.

Qui non facit quod debet, non facit quod oportet. l. non erit 5. ubi glossa ff. de Jurejur. Menoch. remed. 1. recup. num. 89. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 53. num. 10. & qui non facit, quod facere tenetur, præsumitur dolosus. Farinac. in praxi crim. p. 3. quest. 89. à num. 92. Card. Pereira de empt. c. 19. n. 18. [Nemo tenetur facere id,

Id, quod factum non relevaret aliquid quadantenus, in l. 2. in fin. Si quis in ius vocat. non ierit. l. arbit. calendis 40. de recept. arbit. Bartolus in l. 2. num. 8. qui pet. tut.

XIX.

FIERI aliquid tempore prohibito, vel conferri in tempus prohibitum, paria sunt. l. in tempus 62. ff. de hered. institut. l. Stichus servus meus. 39. ff. de manumiss. test. l. quod sponsa 4. C. de don. ante nupt. Tiraquell. in tract. de jur. const. p. 3. l. m. 2. n. 3. cum seqq. & de iure primog. quest. 40. n. 178. Conan. comment. juris lib. 8. cap. 2. num. 7. Mascard. de prob. concl. 1076. num. 2. Valasc. conf. 77. n. 4.

XX.

FIERI aliquid tempore habili, vel conferri in tempus habile, paria sunt. d. l. in tempus 62. ff. de hered. institut. Cardin. Pereira quest. forens. conf. 17. n. 12.

XXI.

Non fieri, & inutiliter fieri, paria sunt. l. pen. in princ. ff. de suis & legit. hered. l. quoties 6. ubi glossa & Doctores ff. qui satisdare cog. & sciendum 2. institut. de satisd. tut. Glossa verb. inutilem. in cap. 2. C. de translat. Prelat. Tiraquell. ad leg. connub. gloss. l. p. 6. n. 12. Palat. in repet. rub. de donat. inter virum & uxorem. §. 70. num. 29. Covar. pract. cap. 7. n. 2. vers. Est & in hoc. Surd. decis. 28. n. 89. sicut etiam paria sunt, non fieri, vel ita fieri, quod factum non daret. Ant. Menoch. Bonon. decis. 40. punct. 7. n. 18.

XXII.

Non fieri, vel minus legitime fieri, seu aliter fieri quam debeat de jure, paria sunt. d. l. quoties 6. ubi Jason. l. si aut nullum 4. de legit. hered. cap. inter corporalia 2. de translat. Episcopi. cap. veniens. 2. de Presbyt. non baptiz. cap. fin. de restit. spoli. at. Surdus conf. 45. num. 42. & conf. 88. n. 16. & conf. 3. num. 12. & decis. 122. n. 6. & decis. 269. n. 12. Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 11. quest. 7. num. 8. Brunor. à Sole in locis communib. verb. factum num. 17. Valasc. de part. cap. 8. num. 44. Thomas de Thomasset. in floribus legum, reg. 127. in fin. & reg. 220. Monet. de distribut. quotid. p. 2. quest. 2. n. 19. Anton. Monach. Florent. decis. 26. num. 2. Mar. Anton. var. resolut. lib. 2. resolut. 8. n. 8.

XXIII.

Non fieri, vel invalide fieri, paria sunt, l. non pnavit 8. §. non quævis 2. ubi Bart. ff. de bonor. possess. contr. tabb. l. 1. §. quod autem. ubi Baldus ff. de offic. Praefecti Urbis.

Surdus conf. 137. num. 13. Mar. Anton. var. resolut. lib. 2. resolut. 11. n. 10.

CAP. IV.

De Facie.

Axioma I.

In faciem aliquem cadens vel conspurcans realem infert injuriam. Math. cap. 26. v. 67. 68. cap. 27. v. 30. Luc. cap. 22. v. 64. 65. cap. 23. v. 11. 36. seq. Althusii Dicoelog. Lib. 1. cap. 124. n. 9.

II.

In faciem condemnati stigmata minimè inurantur, cum & in manibus & in suris possit poena damnationis una inscriptione comprehendi: quò facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis celestis est figurata, minimè maculetur. l. 17. C. de pen.

CAP. V.

Facilitas.

Axioma I.

Id, quod facilius quis facit, lex inhibere solet frequentius. Cujac. ad l. 21. de R. 7. Sic Scto Vellejano succurritur mulieri obliganti, non donanti: facilius enim obligat se quàm donat; non enim tam promptæ sunt ad donandum. l. 4. §. 1. ff. de SC. Vellejan. Eadem ratione Lex Julia de fundo dotali vetat, ne fundus dotalis obligetur pignori vel hypothecæ: non etiam ne vendatur. Sic etiam Lex Caninia vetabat manumitti inter morientes, non etiam inter vivos.

II.

Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquenti. capit. ut clericorum. ibique glossa 10. de vice & honest. Cler. can. est injusta. 23. quest. 4. ideo solitis delinquere non debet concedi l. 3. ubi Bald. Cod. de episc. aud.

III.

Facilius remittuntur sperata, quàm possessa, l. 8. de transact. Hinc Facilius omittitur jus quærendum, quàm quæsitum, l. fin. Cod. de acq. poss. & facilius datur exceptio quàm actio. l. 1. §. sicut damus, de superfic.

CAP. VI.

De Factore. Conf. Rubr.

Institor.

Axioma I.

Factores hodiè vocantur mercatorum institores. Mev. ad Jus Lub. l. 3. Tit. 6. n. 5. num. 11. Besold. in thes. pract. & Speidel. in voc. factor.

II.

Factor tenetur domino suo reddere usuras ex pecuniâ ejus redactas. Gloss. in cap. 7. X. de usur.

III.

Factores ad solutionem tributorum pro dominis coguntur. Bart. in l. 6. C. de exact. trib. lib. 10.

CAP.

CAP. VII.
Factum. Non-factum.

Axioma I.

Factum bonæ fide, bene factum videtur. A-
curs. in l. 30. §. in popularibus 3. ff. de jurejur.

II.

Facti quæstiones non pertinent ad Jctos, sed
ad Oratores aut Judices, l. 79. §. 1. de judic. vid.
latè Duaren. lib. 1. disp. 41. Hillig. in D. E. lib. 1.
cap. 8. k. & lib. 15. c. 16. c. pag. 1297. Cujac. in lib.
sing. respons. Marcelli ad l. 38. ff. mandati. & l.
69. de leg. 3. & ad Paul. lib. 1. quæst. in l. 34. de
negot. gest. & ad l. Mevia 13. ff. de ann. legat. et si
enim jus ex facto oriatur, h. e. non ex thesi, ut
generaliter scriptum est, sed ex circumstantiis ca-
suum propositorum, quæ id subinde variant, æ-
stimandum sit; attamen Jctus factum tanquam
certum semper præsupponit: quippe omnis illius
cura in statu finitivo vel juridicali, ut Rhetores
loquuntur, posita est, non conjecturali, in quò
conjecturâ saltem, quid verum sit, quæritur, quâ
in re, tanquam infinitâ, nullus scientiæ locus est.
arg. l. 2. de jur. & facti. ignor. Franzk. Comm. ad
Tit. ff. de O. J. num. 51. Alcius. Dialectolog. lib. 1.
cap. 9. n. 2.

Declarationis loco nota, rectè facti quæstio-
nem ad Jctos pertinere negari, quatenus scilicet
quæritur, an res in facto ita processerit, diligentis-
simè tamen facti circumstantias Jctum conside-
rare oportet. Unde meritò Cujacius, observavi,
inquit, Scævola, quod magnæ eruditionis &
prudentiæ argumentum est, multum & diffusum
esse valdè in enarrandi propositionibus seu fac-
tis *ὁρῶμεθα*, de quibus consultitur, cujus rei
etiam oportet studiosissimos esse Jctos & judices
& patronos causarum omnes, quia in facto jus
est positum, ut ait l. si ex plagis. 32. §. in clivo 2.
ad L. Aquil. Alioquin steriles juris sunt, aut esse
videntur, qui non explanant facta, de quibus agi-
tur latè atque perspicuè, quique ea omni ex parte
non excutunt: Il faut s'étudier à cela, d'être
maître du fait, jus est facillimum. In Respon-
sis autem suis Scævola esse brevem atque conci-
sum, penè dixerim Laconicum. Cognito enim
facto, perito homini jus in facili atque in procli-
vi est: Imperito neque pes neque caput sermo-
nis usquam apparet. Est enim omnis imperitus
ἀναίτιος. Respondet autem Scævola de
jure semper, non de facto. l. 20. §. ult. de
instr. & instrum. leg. secundum factum tamen,
scilicet secundum ea, quæ proponuntur. Sic igitur
hic auctor nobis pro exemplo, cum de jure
consultimur, ut ad ejo exemplum breviter de jure
respondeamus secundum factum, secundum pro-
positionem & hypothesein. Cujacius in prefat.
recitat ad Scævola. Veteres Jctos factum al-
legare solitos fuisse dicitur in l. Junius Diophan-
tus. 50. ubi vid. Gothofr. de Minor. Add. Joh.
Baptist. Costa. de facti scient. & ignorant. in-
spect. 16. ratio, quia ex facto jus oritur, & nisi ad-
sit fundamentum facti, nullum potest bonæ al-
legationis artificium supponi, prout eleganter
declarat Speculat. §. 1. de disput. & allegat. advoc.

in facto enim potissimum rei pondus consistit,
cum levissima facti mutatione sæpe totum jus
mutari contingat. d. l. 31. de excusat. tut. l. hoc
legatum 43. de leg. 3. facti enim ignorantia sæpe
etiam peritissimos fallit. l. 2. de jur. & facti. ignor.
Spec. in tit. de Advoc. §. nunc tractandum. num.
2. 1. Conf. Arg. 56. n. 1. factum ergo bene ut expli-
ces necesse est, si commodum accipere vis re-
sponsum l. 15. C. de transact. cum, quamdiu fa-
ctum plene non est cognitum, de jure non sit
cogitandum. l. 5. C. Qui admitti. Hinc rectè
Mynsing. monuit: Venite ad factum; Curia enim
satis intelligit jura, cent. 5. observ. 88. in fin. Ord.
Cam. part. 3. tit. 40. §. Was aber die schrift-
lich. Parthen. Litig. lib. 2. cap. 14. n. 32. Unde et-
iam est, quod allegationes juris pro parte acto-
rum non habeantur. Scipio lib. 4. decis. Rotæ
Spirens. decis. 108. Nec factum tantum, sed &
causa facti ponderanda. Anton. de rescript. mo-
rator. concl. 22. n. 45. quorum propriè pertinet
l. 52. §. 2. ad L. Aquil. Quæstionem juris diri-
munt Jcti: quæstionem facti judices, vel eam et-
iam remittunt ad Rhetores, qui de ea probabili-
ter differant apud judicem, ut solebat Gallus A-
quilus, Collega Ciceronis, quum de facto consu-
lebat, eam quæstionem remittere ad Cicerone-
nem. At non tamen ideò minus quandoque Jcti
respondent de quæstione facti, sed veluti in re
facti, id est, satis dubie. Cujacius in lib. 1. quæst.
Paul. l. Nescennius 34. de N. G. p. 907. vide omni-
nò Forster. l. 6. de successione. cap. 15. num. 2. vi-
de C. A. de Rejud. thes. 10. Vide plura in Axiom.
seq. XII.

III.

Factum immediatè vel ante, vel post, dicitur
eodem tempore factum, per Bald. in l. 1. col. 1.
& ult. C. de oper. libert. Et factum eodem die &
loco, dicitur factum uno contextu. per Bald.
ibid.

IV.

Factum in fraudem legis, ipso jure non valet,
Bald. in l. 1. C. si quid in fraud. creditor. Et dicit,
quod totum vitatur, quando simul totum fa-
ctum est, non si successive diversis temporibus. l.
si libertus minore 16. §. fin. ff. de jur. patron.
Alexand. in l. stipulatio hoc modo 61. col. ult. de
verb. oblig. Nec alicui prodesse debet, l. heres
meus 79. §. fin. ff. de condit. & demonstr. Johan.
Crot. consil. 86. n. 7. Imò factum contra disposi-
tionem legis habetur pro non facto l. jubemus
4. §. 1. & ibi Bart. C. de SS. Eccles. & l. non dubi-
um 5. C. de LL. & ibi Bart. Bald. & Dd.

V.

Factum hominis plus operatur, & est poten-
tius quàm factum legis. Gloss. not. in l. si cum mi-
litaribus 6. C. de rescript. milit. ubi præscriptio con-
ventionalis currit contra minorem, sed non præ-
scriptio juris. Quod etiam tenet Baldus in cap.
1. quo tempore miles. per c. constitutus 8. de in in-
tegr. rescript. fac. l. legitima 6. ff. de pact. ubi dicit,
quod pactum hominis disponens illud, quod jus
commune, alterat, jus commune, & producit ac-
tionem, quam non produxisset, de jure commu-
ni. It. facit, quia uxor debet ali ab hereditibus viri,
nec tenetur operari primum annum, quando res-
tator

Factor legavit illi victum; licet aliàs non facto legato, & sic facto hominis non accedente, deberet operari in domo. Glossa est in l. scut. 48. ff. de oper. lib. & ita Sali. in l. 1. §. ex actio. C. de rei ux. ad. v. Bertach. in repert. b.

VI.

Factum à se nemo ignorare præsumitur, etiam post multum temporis spatium, cum factum est insigne. l. fin. ff. pro suo. cap. quod dictis. ult. dist. 16. cap. cum illorum 32. §. circa. de sentent. excomm. Abbas conf. 3. quæst. 17. vol. 2. Rom. conf. 391. col. 2. conf. 441. Hinc in facto proprio non est tolerabilis ignorantia, l. quamquam 7. ff. ad SC. Vellejan. cap. ab excommunicato 41. de Rescript. l. magnam 12. in fin. C. de contrah. & committ. stipul. Jalon. in l. si res obligata 57. ff. de legat. 1. num. 35. ubi dicit fallere axioma in tribus casibus. In facto verò alieno tolerabilis est ignorantia, l. quod vulgo 11. pro emptor. quod tamen iterum fallere in quatuor casibus notat Jaf. in d. l. 57. de legat. 1. n. 33.

VII.

Facta regulariter videntur etiam individua, l. stipulationes non dividuntur 72. de verbor. obligat. & ibi Jalon. num. 29. ubi dicit fallere in duobus casibus, & in sex casibus. Mart. Saner. à Vascoto, in tract. individuum in 2. cellul. n. 19.

VIII.

Factum à maiore parte, regulariter ab omnibus factum censetur. text. gloss. & Bart. in l. quod maior 19. ff. ad municipal. Fallit autem (1) in datione coadjutorum, ubi requirerentur duæ partes ipsius capituli, ut est textus in cap. 1. circa princip. de Cler. egrot. lib. 6. (2) Fallit in postulatione, quæ concurret cum electione, quia etiam illo casu requiruntur duæ partes, ut est textus in cap. scriptum 40. de Elect. & tenet gloss. in d. cap. 1. de Cler. egrot. (3) Fallit, ubicunque maior pars aliquid contrarium faceret juri communi: quia tunc omnes debent consentire, secundum Innocent. in cap. humilis. ultim. de Majorit. & obediunt. Vide Tom. reg. jur. civil. & c. lib. 6. pag. 454. ubi plur. alleg.

IX.

Factum cuique suum non adversario suo nocere debet, veluti si reus dolo actoris iudicio se non siliat, ipsi actori, non reo nocere debet. §. juris præcepta Inst. de iust. & jur. junct. l. 133. l. jure nature 206. de Reg. jur. add. tom. Reg. Jur. lib. 6. pag. 456. nam factum unius in genere alteri obesse non debet. l. fin. ad SCtum Silan. l. de pupillo. §. si plurium de N. O. Nunt. Cravett. conf. 6. n. 68.

X.

Factum & faciendum censentur ad paria, l. pen. de milit. testam. vide sup. lib. 1. c. 12. axiom. l. & lib. 4. c. 17. ax. 3.

Limita, ut factum & faciendum per paria censeantur, necesse est, ut res jam tum sit in fieri, & deventum ad actum perfectioni proximum, cuius exemplum extat in l. 19. §. 11. de aur. & argent. leg. In reliquis, ubi talis respectus & affinitas facti & faciendi non est, per disparia censentur, nec faciendum pro facto habebitur, cuius rei evidens extat exemplum in l. ligni 55. §. 1.

de leg. 3. ubi carbonibus legatis, lignum ad carbonem faciendos deputatum, legato non continetur, nec legatario cedit. Eadem ratione libris legatis, nondum perscriptos non contineri, neque chartis, papyrum ad chartas paratum venire, respondit Ulpianus in l. librorum 52. §. cum seq. de Legat. 3. Nebelkra. decis. 10. pag. 138.

XI.

Factum civis Romani exigi seu cogi nequit. l. Titio 71. §. 2. de condit. & demonstrat. l. pen. si quis à parent. manumiss. Wesenb. de fidejuss. n. 4. (v. infra obligatio ad factum) Bachov. lib. 2. d. Tr. 27. tb. 1. d. l. moris est 9. §. interdum 10. de pen. Esset enim hoc novam servitutis speciem inducere. l. 2. de lib. hom. exhib.

Limita hoc de factis nudis intelligendum, & quæ in labore personali consistunt. vid. omnino Franck. Exerc. 11. q. 1. n. 9. 11. Mod. Pistor. 2. conf. 1. n. 25. ubi ait, hoc non procedere in obligationibus faciendi, quæ omnes resolvuntur in præstatione ejus, quod interest, l. 13. in fin. de re jud. Limitationes hujus regulæ plures si vis, vide apud Johan. Baptist. Cost. de facti scient. & ignor. inspi. 33.

XII.

FACTI narratio non facit jus, cap. ex literis 3. de fide instrum. Tiraq. in l. si unquam. 8. verb. liberis. num. 37. C. de revoc. donat. sed juris dispositionem inducit, l. quidam referunt. 14. ff. de jure Codicill. Federic. à Senis conf. 152. in princip. quia ex facto jus oritur, [ex re ergo jus faciendum, & causa facti respicienda est, l. 1. §. Divus 3. ibi: si non occidendi animo. & paullo post: ibi: & qui hominem. ad Leg. Corneli. de Sicar. l. 79. §. 1. de judic. Ita Jctus in l. ult. de Leg. commiss. secundum eam, quæ proponuntur. l. ex facto 30. de N. G. Nicol. Bellon. conf. 5. num. 1. l. si ex plagis 52. §. in clivo 2. ff. ad Leg. Aqu. l. fin. in pr. ff. de jurejur. Fed. de Sen. conf. 208. in pr. Bellon. conf. 5. In puncto. in princip. Anchar. conf. 254. Statuto cavetur. num. 2. vers. quomodo. ubi ait, quod sicut ex facto jus oritur, ita ex facto jus moritur, Bald. consil. 292. Verba pactorum circa fin. vers. verum. lib. 2. & conf. 67. Quia ex facto. in princip. lib. 3. Menoch. consil. 2. n. 208. Dn. Barbofi. in l. Titia. num. 25. ff. soluto matrim. Cardinal. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 13. Anton. Monach. Florent. decis. 48. num. 7. Johan. Baptist. Cost. de facti scient. & ignor. inspi. 16. num. 1. Leand. Galgan. de jur. patr. lib. 2. tit. 29. n. 17.

Unde evenit, ut propter minimam facti mutationem mutetur sæpe totum jus, l. si is 31. vers. ubi desit. ff. de excusat. l. natura cavillationis 177. & ibi Alciat. ff. de verb. significat. l. ea est 65. ff. de reg. jur. Pont. de potest. Proreg. tit. 1. num. 15. Mar. Giurb. in consuet. Messanens. part. 1. in pro-

Z

am.

cem. n. 8. Joan. Baptist. Castr. *d. inspect. 16. num. 2. cum seqq.* ubi *num. 4.* id ipsum firmando ampliat, etsi unico in puncto varietur factum. *cap. fin. de contrab. empt.* Federic. de Senis *d. conf. 152. in princ.* ubi subdit, congruum responsum dari non posse à Jureconsulto, nisi factum percipiat, Aggid. Bellam. *conf. 48. num. 15. quoad primum.* ubi quod si factum non est certum, Jurisconsultus non potest respondere, Bald. *conf. 304. Non est novum. in princip. lib. 1.* ubi quod mutatione facti mutatur etiam consilium, & *consil. 12. Quidam nomine. in pr. & conf. 251. Sententiam. post. med. vers. unde ego. lib. 5.* ubi quod secundum diversitatem punctorum redditur diversum consilium, & *conf. 364. Certum est, circa med. eodem lib. 5.* ubi quod factum incertum non potest expectare consilium certum, Angel. *conf. 391. Sub alius. in princ.* ubi quod mutatio terminorum alterat, & mutat censuram Juris. [Hinc in causa, hoc est, facto positum dicitur. vid. Cujac. *ad l. 52. §. 2. ff. ad L. Aquil. in prefat. ad Scævola respons.* Goëdd. *conf. 109. num. 2. 3. 4.* Decian. *apol. cap. 21. num. 37. 38. eleg.* Kirchoy. *consil. 4. num. 1.* ideò factum diligenter ab advocato explanandum, quæ aliquando obscurius à clientibus proponuntur, *l. 8. C. de imp. & alior. substit. ratio,* quia factum iudex non supplet. *l. 18. comm. divid. vid. C. A. de postulan. thes. 1. Pac. Wessenh. & cæteros cit. à Barbosa ad l. un. C. ut quæ def. advoc. jud. supp.]*

XIII.

FACTO non minus, quàm verbo consensus elicitur, & ratificatio, *l. Paulus alius. l. non tantum §. ff. rem ratam haberi, l. de quib. 32. §. 1. circa finem, de legib. Dec. conf. 58. Et pro tenui. Roman. conf. 291. Cum isti fratres. n. 3. vers. tertio, quia.* Joan. de Imola *conf. 73. In casu proposito. num. 6.* Paris. *conf. 33. num. 30. vol. 1. Aretin. conf. 127. Eximie. col. 2. vers. sed quando.* Grammat. *conf. 13. num. 9. in civilib. Anchar. conf. 99. num. 13. vol. 1. & conf. 42. num. 14. vol. 2. Menoch. remed. 15. recup. n. 125. Cravett. conf. 106. à princ. ubi num. 2. quod plus est renunciare beneficio facto, quàm verbo, Alexand. conf. 88. In causis. col. penult. lib. 1.* ubi quod percipiens fructus rei suo nomine emptæ, dicitur facto ratificare, & *conf. 88. col. penult. libr. 5.* ubi quod percipiens fructus rei legatæ, dicitur acceptare legatum. & *conf. 117. num. 2. eodem lib. 5.* ubi quod exigens pensionem censetur ratificare vacationem, Card. Tusch. *tom. 3. lit. F. concl. 15. à pr. Franc. Becc. consil. 109. n. 21. vol. 1.*

Imò plus est aliquid facto ratificare, quàm verbo, *cap. dilecti filii. de appellat. Decius conf. 449. num. 12. Rom. d. conf. 291. n. 4. vers. quin imò.* Bald. *conf. 400. Super primo. column. antepen. Super vers. nec refert utrum. libro 4.* quia ratificatio, quæ fit facto, dicitur magis efficax illa quæ fit verbo Dec. *conf. 586. In causa. col. fin.* Bald. *conf. 184. Ad intelligentiam. lib. 2. & conf. 103. Videtur. lib. 3. & conf. 14. Punctus. lib. 5. Alex. conf. 127. Viso instrumento. & conf. 175. Perspectis. lib. 5. Socinus conf. 64. Vis a bulla. col. fin. lib. 2. & conf. 140. Visis. colum. pen. in 1. dub. lib. 4.* [Facta enim distinguere solet animus, *fac. l. 186. §. 1. de R. l. 153. in pr. de furt.* Unde in iis, quæ tendunt ad declarationem animi, plus est facto quàm verbo declarare. *l. sitamen 48. §. ei qui 3. ff. de adil. edict. Abb. conf. 116. Illud de Jure. num. 3. lib. 2. Jason. consil. 153. Difficultas. col. 2. vers. confirmantur prædicta. lib. 2. Roman. d. conf. 291. n. 4.* ubi quod mens & voluntas magis facto, seu actu, quàm verbis declaratur; nam facta sunt efficaciora ad declarandum animum faventis, quàm ipsa verba, Nevizan. *conf. 76. num. 53. Magon. Lucens. decis. 22. num. 19. Fulc. lit. F. sing. 2. & cum ratione, quia verba quandoque sunt falsa, facta verò nunquam, ut inquit Baldus in d. l. Paulus §. ff. rem ratam haberi. Alciat. resp. 248. n. 6. vers. non obstat. secundum Lugdunensem impressionem, & ideò ratificatio, quæ factis fit, validius confirmat actum, quàm illa, quæ fit verbis. Alex. *conf. 117. n. 2. vol. 5. Decius conf. 583. sub num. 4. vers. ulterius. & num. 5. & conf. 586. n. 13. Paris. d. conf. 49. vol. 1. Cephal. conf. 51. n. 15. Natt. conf. 341. num. 4. vol. 2. Gratian. conf. 47. n. 22. vol. 1. Calcan. conf. 22. Socinus jun. conf. 18. n. 13. vol. 1. Cravett. conf. 237. n. 2. & 3. & conf. 776. n. 6. Menoch. d. remed. 15. recup. n. 118. cum seqq.**

XIV.

FACTUM ubi requiritur, non sufficiunt verba, ut per Alex. *conf. 21. Viso processu. in fin. n. 7. lib. 1. fac. l. qui decem. 72. §. 1. de solut.* ubi quod stante statuto, quod mulier non audiat, si non fidejubeat in judicio, non sufficit oblatio fidejussionis, nomine mulieris facta, & *conf. 44. num. 6. lib. 7.* ubi quod is, qui tenetur solvere cum effectu, non sufficit quod dicat se partum solvere, quia nihil relevat locatio verbalis, ubi opus est facto. [Volens enim facere, non dicitur fecisse, *l. in vendentis 13. C. de contr. emt.* Ac aliud est, dixisse, aliud fecisse, Bald. *4. conf. 21. Hering. de fidejuss. cap. 10. num. 483. & seqq.* Aggid. *conf. 9. n. 17. vers.*

vers. item non obstat, ubi quod, quando realis restitutio est facienda, cautio non sufficit, Socinus *consil.* 92. *Viso instrumento*, n. 10. lib. 4. ubi quod quando lex requirit factum, non sufficiunt verba, Cardin. Tusch. d. tom. 3. lit. F. *conclus.* 21. per tot. [ubi hoc probat ex l. servus 47. de condit. & demonstr. quod tamen ibi non continetur.]

XV.

FACTUM non dicitur, donec aliquid superest agendum, l. cum Syllanum 11. in fin. C. de bis, quib. ut indign. l. pen. Cod. ad Syllan. [etiam si minimum sit, ex quo sequitur, de minimis quandoque rationem haberi, praesertim quando versamur in re individua, vel in eo, quod requiritur pro forma, Dd. communiter in l. stipulationes non dividuntur 72. de verbor. obligat. Med. reg. 7. Tom. regul. Jur. lib. 6. pag. 455.] Apostill. ad Barth. *consil.* 36. *Statuto civitatis*, in ver. Verbum facta, lib. 1. ubi hoc intelligit in delictis & odiosis, refert Cardinal. Tusch. d. lit. F. *conclus.* 22. n. 4. Girond. de privilegiorum seu exceptionum explicat. num. 123. Anton. Monach. Bononiens. *decis.* 28. n. 22. Surdus *consil.* 168. n. 9. & *consil.* 217. num. 12. Cardinal. Mantica. *decis.* 186. num. 3. Costa de facti scientia & ignorantia, inspect. 16. n. 12. Joh. Marian. Novar. *quest. forens.* lib. 1. q. 1. n. 9. & 10.

XVI.

FACTUM non dicitur, quod non durat factum, l. si pro patre 10. §. verum 6. ff. de in rem verso. [l. inter Castellanum 44. & ibi Dd. de recept. qui arbiur. & in l. quod tamen, §. 6. eod. & ibi Dd. vide Bertach. in Repert. b. Tom. Regul. Jur. lib. 6. pag. 452.] Menoch. *consil.* 334. num. 19. ubi intelligit, quando actus habet tractum successivum, Brunor. à Sole in locis commun. verb. factum. n. 16. Surdus de alim. tit. 7. q. 20. num. 9. cum seqq. Farinac. in praxi crimin. part. 4. *consil.* 60. num. 72. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. *gloss.* 63. num. 24. cum seqq. Steph. Gratian. *disceptat. forens.* cap. 115. num. 33. & cap. 132. num. 25. cum seqq. Alphonsus Narbona l. 20. *gloss.* 2. num. 17. tit. 1. lib. 4. & l. 10. *gloss.* 2. num. 10. tit. 6. & l. 29. *gloss.* 3. num. 1. tit. 7. lib. 1. novae Recop. Vincent. Caroc. de remed. contra praesud. sentent. except. 21. num. 17. Johan. Baptista Costa. de facti scientia & ignorantia, inspect. 11. per tot. ubi num. 19. limitat, quando stat per facientem, quo minus duret factum. Joh. Mar. Novar. *quest. forens.* lib. 1. q. 28. n. 4. latè Castill. *controvers.* lib. 5. part. 2. cap. 89. num. 8. cum seqq. ubi intelligit, quando actus habet factum successivum.

Torreblanc. de jure spirit. lib. 15. cap. 13. num. 42. Rot. *decis.* 503. n. 4. in fin. part. 1. in postb. Farin. alias part. 3. recent. Nam facere non dicitur, qui non durat in facto, illudve ad finem non perducit, l. qui cum natu major. 14. §. accusasse 8. ff. de bonis libert. Mexia in tract. taxa panis. *conclus.* 8. num. 61. Joh. Mar. Novar. d. l. 1. q. 28. num. 4.

XVII.

FACTUM attenditur, non quod potuit fieri, Cravett. *consil.* 189. num. 7. vers. quartus casus. Cardin. Tusch. *dict.* tom. 3. lit. F. *concl.* 24.

XVIII.

FACTUM non attenditur, sed quod debuit fieri, l. nemo 13. C. de sent. & interlocut. Cravett. *consil.* 320. n. 5. Federic. de Senis *consil.* 152. n. 3. vers. item quid per hoc. Alexand. *consil.* 3. Viso instrumento. n. 5. lib. 1. Card. Tusch. d. tom. 3. lit. F. *concl.* 24. Rot. *decis.* 252. n. 2. p. 1. in postb. Farin. alias p. 3. recent.

XIX.

FACTUM, quod non relevat, fieri non debet, l. ad probationem 22. C. de probationib. Surdus *decis.* 260. n. 5. cum seqq. nec factum dicitur, l. jubemus 10. & ibi Bartol. Cod. de SS. Eccles. Menoch. *consil.* 351. n. 36. Octav. Glorit. *respons.* 1. part. 2. n. 180. in fine.

XX.

FACTUM non reputatur id, quod non habuit effectum, l. 1. §. nihil. ff. de inoffic. testam. l. si quis sub conditione 11. ff. de testam. tut. l. 2. §. sed etsi sint sui. ff. de suis & legit. hered. l. ex consensu 23. §. 1. ff. de appellat. Surd. *consil.* 436. n. 1.

XXI.

FACTUM contra jus pro non facto habetur, l. jubemus 14. §. 1. C. de SS. Eccles. cap. que contra jus 64. de Reg. Jur. lib. 6. [l. non dubium 5. & ibi Bartolus, Baldus & Dd. C. de Legibus.] Cardos. in praxi Judic. & Advocat. verb. factum. n. 2. Azor. *Inst. moral.* p. 1. lib. 5. cap. 16. q. 17. Imò nemo praesumitur facere voluisse, quod facere jure non posset, l. cum non facile 6. si cui plus quam per L. Falcid. l. Nepos Proculo de V. S. Menoch. *consil.* 242. n. 11. Intelligit quantum ad actus firmitatem & robur, secus ad punitionem, poenamque incurrendam, Tiraquell. de jure constituti, limit. 7. n. 49. Alphons. Modit. in §. lex est 4. *Inst. de jure naturali, gentium & civili, dub.* 100. num. 10. Molin. de primog. lib. 2. cap. 16. num. 20. Joh. Bapt. Cost. de facti scient. & ignor. inspect. 12. n. 5. Card. Tusch. d. lit. F. *concl.* 12. n. 3.

Z 2

XXII.

XXII.

FACTUM quid non fuisse, vel nulliter factum, paria sunt, *l. quoties 6. ff. qui satisfacere cog. [l. si se 4. §. condemnatum 6. de re judic. Bart. in l. de etate 43. ff. de minor.]* Surdus *consil. 359. n. 1. Ant. Monach. Florentin. decis. 26. n. 2.* [verbi causa, plane non comparere, vel non debito more comparere, paria sunt, *l. 1. §. 2. Quodcunque univers. Wesembec. in paratit. de damn. infect. num. 6. vers. secundum decretum.*] Et factum inutile, invalidum, inefficax, minusque solenne non facto æquiparatur. *Johann. Baptist. Costa dict. tract. de facti scientia & ignorant. inspect. 23. per totam.* Et factum non dicitur, quod solenniter non est factum, *l. unic. C. de rei uxoria act.*

XXIII.

FACTUM unius non debet alteri nocere, *l. si unus 27. §. 4. vers. ante omnia. ff. de pactis. l. de pupillo 57. §. si plurimum 5. ff. de novi oper. nunc. l. paterfamilias 44. ff. de hered. instit. l. non debet alteri 74. ff. de reg. Juris. l. coheredi 17. Cod. famil. bercisc. l. heredes 25. §. in illa 12. ff. eodem.* [seu factum cuique suum non alii obesse debet. *l. 155. de R. l. Gail. lib. 2. observ. 49. n. 5. & tract. de pignorat. obs. 6. n. 4. ubi in præc. num. 3. proposuit exemplum.* Sine culpa enim quis non est puniendus nisi sublit causa. *cap. sine culpa 23. de Reg. Jur. in 6. nec in aliena potestate esse debet, conditionem non delinquentis deteriore facere. l. 2. Quod vi aut clam.]* Thom. de Thomass. in florib. legum, reg. 125. Menoch. *consil. 346. num. 26.* Surdus *decis. 102. n. 1. & consil. 22. num. 29.* Farinac. in *praxi crimin. p. 4. consil. 40. n. 45. & consil. 65. n. 100.* Et factum alterius nemo debet prægavari, *l. si quis suo 33. §. legis 1. C. de inoffic. testam.* Surdus *consil. 173. n. 84.* aut alieno facto onerari, *l. in causa 27. in fin. princ. ff. de procurat. [nisi ejus mandato actum sit. l. ab agnato 12. ff. de Cur. furios. l. serv. furiosi 13. ff. de manumiss. l. fin. ff. qui & a quib. manum. Paul. de Castr. consil. 335. in pr. vol. 1. Crav. vol. 1. consil. 6. n. 86. adde infra lib. 13. c. Onus. Sixt. lib. 2. de regalib. c. 13. n. 79.]*

XXIV.

FACTUM proprium nemo impugnare potest tanquam vitiosum, *vide infra. l. 9. c. 21. & supra verb. Contraventio. l. post mortem 25. ff. de adoption. l. per fundum 11. ff. de servitut. rustic. præd. l. sicut 5. C. de action. & obligat. l. cum à matre 14. C. de rei vendic. l. generaliter. §. fin. de non numer. pecun. l. non idcirco 12. C. de contrab.*

emt. l. si creditoribus 5. C. de servo pignori dato. l. cum profitearis 4. Cod. de revocand. donat. l. 1. C. de remiss. pignor. cap. veniens 5. de filiis Presbyt. cap. cum super 8. de concess. præbend. Menoch. consil. 89. n. 47. Nicol. Burgundus de Eviction. cap. 49. n. 1. Et non meretur auxilium legis, qui se facto proprio in necessitatem conjecit, *l. 7. §. 1. qui satisfacere cog.* Ita non ferendus est, qui ad appellationis venit auxilium in his, quæ ipse faciendi procuravit. *l. generaliter 12. §. 1. Cod. de Rebus cred.* [Exemplum addit Mornacius in *l. 25. de adoption.* quod donator non possit revocare donationem, à se factam, eo prætextu, quod insinuata, non sit; debet enim quilibet facti proprii esse certus, Specul. de possit. §. 3. ubi dicit, ideo partes teneri ad respondendum positionibus, quæ facti sunt, & sine consilio Advocati, nisi sit quis simplex.] Thom. de Thomass. in florib. legum, reg. 26. ubi ait, procedere, nisi ex justa & concessa causa deveniat. Menoch. *consil. 160. n. 5.* Surdus *consil. 284. n. 5. & 8.* Cardos. in *praxi Judicum, verb. factum. n. 3.* Joseph. Sesse Aragon. *decis. 230. n. 69.* Bartolus in *tract. de confortibus cap. 22. n. 13.* Mar. Antoninus *variar. resolut. lib. 1. resolut. 5. n. 2.* Cas. Arg. de *contradictore legitimo, q. 2. n. 256. & q. 4. n. 43. & q. 8. n. 4. & q. 10. n. 80.* Seraphin. *decis. 334. n. 14.* vid. Tom. Reg. Jur. lib. 6. pag. 449.

[Limitatur hæc regula, nisi causa adhuc sit integra, ita, ut alicui mutare voluntatem permittatur. Ita in filiam mortua pater facto proprio contravenire non potest, qui diuturno silentio videtur emancipationem approbasse, Pac. 1. Enant. 34.]

Limita: quando actus esset ipso Jure nullus, quia tunc quilibet potest venire contra actum à se gestum, *cap. magnæ 10. 22. q. 4. Caputaquen. decis. 170. n. 6. & 7. p. 3. Grammat. decis. 12. n. 14. & decis. 79. n. 3.* Magon. Florent. *decis. 69. num. 6.* Surdus *consil. 183. num. 43. & consil. 284. n. 1. & 14.* quos refert Mar. Anton. *var. resolut. lib. 1. resolut. 5. n. 23.* [Item ubi contractus seu factum prohibetur à L. favore tertii: vel ob publicam utilitatem; Tunc enim potest idem qui contraxit contravenire facto proprio. Natta *consil. 289. n. 6.*] Bacc. de dot. *cap. 11. n. 82. & cap. 34. n. 2.* Molin. de *primog. lib. 4. cap. 1. n. 18.* Cavalcan. de *usur. n. 162. & 163. & 175.* Pinell. in *l. 1. C. de bonis mat. p. 3. n. 73.* Valasc. *consil. 69. n. 14.* Du. Barbof. in *l. 1. p. 5. n. 15. ff. solut. matr.* Giurbain *consuetud. Messanens. cap. 14. gloss. 15. n. 11.* Vincent. Fular. de *substit. quasi. 717. n. 3.*

n. 3. Johan. Bapt. Costa *de facti scient. & ignorant. inspect. 9. num. 4. cum seqq.* ubi etiam Axioma declarat, & intelligit verum, si actus proprio nomine gestus sit, secus si alterius, ut in Prælo, Rectore, & administratore Ecclesiæ, curatore, patre legitimo filii administratore, & similibus.

XXV.

FACTUM Judicis reputatur factum partis, *l. si ob causam 13. ubi Bartolus, Baldus & alii, C. de evictionib. Bart. in quest. 1. Lucanæ civitatis, num. 15. ubi quod factum Judicis æquiparatur facto partis, ne dum circa affirmativum factum, sed etiam circa negativum, & quod imò factum judicis est majoris auctoritatis, quam factum partis, Jason. in l. d. Pro. §. si emptor. num. 3. ff. de re judic. ubi quod factum judicis censetur factum partis, si est legitimum & juridicè factum, & quando clauditur sub administratione jurisdictionis, aliàs secus. [Factum enim judicis malè factum non nocet juri partis producentis. Bald. in l. testium 18. col. 6. C. de testib. add. eund. in l. eleganter 24. in fin. princ. ff. de pign. act. ubi dicit: Factum judicis non videtur factum partis: sed factum Principis æquiparatur facto partis.] Alexand. cons. 212. Ponderatis num. 7. vers. secundo respondeo lib. 6. ubi quod procedit in iis, in quibus Judex contra partem invitam habet à lege potestatem procedendi ad illum actum, & limitat in formalibus, quæ debent specificè impleri, quia non sufficit factum judicis, ubi forma requirit factum partis, Baldus cons. 61. In ista questione, num. 2. vers. & si dicatur, lib. 2. ubi intelligit de facto judicis legitimo, Sign. cons. 189. in fin. Ancharan. cons. 207. In questione, num. 4. & 5. ubi ampliatur in arbitro & arbitratore, quia illius censetur factum partis; & Menoch. remed. 8. recuper. num. 44. Surdus decis. 266. num. ult. & cons. 36. num. 17. & cons. 49. n. 1. & 37. & cons. 374. n. 9. Joseph. Ludov. Perusina decis. 65. n. 5. p. 2. Gutier. canon. lib. 1. cap. 2. num. 2. & num. 16. Cald. Pereira de resolut. emphyteut. cap. 5. num. 52. & cap. 6. num. 5. Cardinal. Tusch. d. tom. 3. lit. F. conclus. 30. per totam. Rot. decis. 184. num. 2. apud Farinac. p. 1. recent. Carolus de Grassis de except. ad mat. stat. except. 17. num. 2. Stephan. Gratianus discept. forens. cap. 730. num. 34. & cap. 784. num. 11. Rota decis. 259. n. 1. & decis. 382. num. 3. & decis. 15. num. 2. & 3. p. 1. in posthum. Farin. aliàs p. 3. recentior. Intellige, si Judex rectè procedat, non aliàs, Sylvanus consil. 101. num. 7. Surdus cons. 49. num. 37. & cons. 168. num. 25.*

& decis. 128. n. 15. Johan. Baptist. Costa *de facti scientia & ignorant. inspect. 40. num. 1. cum seqq.* ubi inspect. 41. num. 2. subdit, factum Judicis perpetui, civitatis factum reputari, & num. 4. quod factum Vicarii pro facto Episcopi reputatur, & insp. 44. num. 1. quod factum tutoris pupilli factum censetur. Intellige etiam Axioma quoad validitatem & perfectionem, non quoad scientiam, Surdus cons. 49. num. 34. cum seqq.

XXVI.

FACTUM præsumitur, quod fieri consuevit, *l. si cui 14. ff. de annuis legat. [facit l. si filiusfam. 10. C. de hered. petit.] latè Everhard. in loco ab usitato. n. 6. cum seqq. Salicet. in l. exceptio. num. 1. & 3. C. de locat. Beroi. cons. 48. num. 11. lib. 2. Surdus decis. 199. num. 4. Brunor. à Sole in locis communibus, verb. factum. num. 12. Mascardus de probat. conclus. 732. num. 5. Flamin. de resignatione, lib. 11. quest. 14. num. 8. Vel quod de Jure erat faciendum, Mascardus de probat. conclus. 734. Card. Tusch. tom. 3. lit. F. conclus. 10. num. 9. Flamin. d. quest. 14. num. 7.*

XXVII.

FACTUM non præsumitur, nisi probetur, *l. in bello 12. §. facti 2. ff. de captiv. & postlimin. revers. l. si emancipati 9. ubi Jason. C. de collat. l. 1. C. de probationib. Anton. Faber. deced. 36. error. 1. in fin. l. adseveratio 10. C. de non num. pecun. cap. cum Johannes 10. §. verum. de fide instrum. cap. licet. 1. de constit. lib. 6. [Vid. Wesend. parat. de reb. cred. num. 12. & de probat. num. 15. Abbas in cap. in presentia 9. colum. 3. de probat. fac. cap. cum in jure 31. de offic. deleg. & probatur in cap. cum Johannes 10. de fid. instrum.] Vital. de Camban. in tract. clausularum pag. 320. num. 49. Thom. de Thomasset. in floribus legum, reg. 118. Caputaqven. decis. 11. num. 1. p. 1. Menoch. de presumpt. lib. 6. pres. 14. per totam. Mascard. de probat. conclus. 732. Cardin. Mantec. de conjectur. ult. volunt. lib. 2. tit. 1. n. 4. & tit. 12. num. 22. Flamin. de resignat. benefic. lib. 10. quest. 8. num. 43. ubi num. 44. ait, rationem hujus Axiomatis esse, quia facta sunt sui natura incerta, per *l. in omni 2. ff. de juris & facti ignor. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 43. n. 95. & gloss. 62. num. 28. Cardin. Tusch. d. tom. 3. lit. F. conclus. 10. Mari. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 98. num. 8. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis cleric. §. 15. num. 6. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. cap. 9. num. 2. Probantur verò facta etiam per conjecturas *l. dolum 6. C. de dol. l. fin. C. de probat.***

Z 3

Limita

Limita in factis notoriis & publicis. *cap. 1. de postulat. Prælat. Camill. Borrel. in summ. decis. tom. 1. tit. 2. de probat. num. 31. vers. declarandum. Joan. Bapt. Cost. de facti scient. & ignor. inspect. 13. num. 5. in fin. Et in ultatis, seu fieri consuetis, Borrel. d. loc. num. 32. & 34. Modit. in §. lex est. Institut. de Jur. nat. gent. & civil. dub. 100. num. 12. vers. consuetis verò. ita in minore præsumitur infirmitas intellectus.*

[Limita etiam, nisi sublit causa urgens præsumendi, ut est text. not. in *c. cum tamen 16. de testib. Abbas in d. cap. in præsentia 8. & in cap. sicut 13. in col. 7. de jurejur.* Item, nisi in scriptura opponatur tale verbum, quod de necessitate includat illud factum: tunc enim lex bene præsumit, textus est in *l. sciendum 30. & ibi Dd. Jafon. 1. not. ff. de verbor. obligat.]*

XXVII.

FACTUM legitime seu iuste nullam pœnam meretur, *l. nemo damnum 51. ff. de Reg. Jur. l. qui servum 96. ff. de verb. oblig. l. Gracchus 4. C. ad Legem Juliam de adult. l. sancimus 25. C. de administ. tutor. §. injuria 2. Institut. ad Leg. Aquil. l. 2. ff. quod quisque jur. Thom. de Thomasset. in florib. legum, reg. 260.*

XXIX.

FACTA multa tenent, quæ à principio fieri prohibentur. *l. pater furioso 8. ubi latet Jafon. de bis, qui sunt sui vel alieni juris. l. circa 24. ff. de inoffic. testam. l. 1. §. biduum 5. ff. quando appellandum sit. cap. ad Apostolicam 46. de Regularib. cap. 1. de matrim. contracto contra interd. Ecclesie, cap. fin. de divor. cap. rursus 6. qui clerici vel vorvent. Roman. cons. 215. Duo sunt. num. 4. & 5. ubi quod præsumptio Juris, & de Jure licet non admittat probationem in contrarium; si tamen est admisa & probata, relevat, & quod clericus, licet instrumenta conficere & rogare non possit, tamen confecta & rogata valent; & consil. 409. Quoad primum, num. 7. ubi quod licet quis prohibeatur fidejubeere; si tamen fidejubeat, valet fidejussio. Angel. Aretin. consil. 92. num. 15. vers. tertio dictus contractus, ubi quod contractus, quamvis non possit celebrari in Ecclesia, tamen celebratus valet, Oldrad. cons. 14. num. 9. vers. ad aliud. ubi quod licet benedictio Abbatis tutius debeat fieri die Dominico, si tamen est facta alio die, valet, & cons. 306. in fin. vers. secunda ratio, ubi quod is, qui non potest dare de jure tertii, & non audiretur volens probare, si tamen jam probavit, auditur, Abbas cons. ult. n. 5. lib. 2. ubi quod qui non te-*

netur respondere libello generali; si tamen illi respondet, sibi præjudicat, Signorol. cons. 227. In questione, num. 2. ubi quod laudum licet ferri non possit, vel non debeat, stante claudicatione compromissi, si tamen feratur, valet, Federic. de Senis cons. 104. n. 4. & cons. 293. in fin. ubi quod mulier & miles, licet non possint esse procuratores, si tamen admittantur, valet processus. Bartol. in quæst. 1. Lucana Civitatis. num. 12. vers. e contra. Ubi hanc regulam infallibilem dicit Thom. de Thomasset. in floribus legum, reg. 185. ubi ait, procedere, quando à principio actus non est omnino invalidus, Lamberstin. de jur. patron. p. 1. lib. 10. art. 7. Surdus cons. 174. num. 12. & cons. 175. num. 41. & cons. 360. num. 14. Cardinal. Tusch. d. tom. 3. lit. F. conclus. 12. per totam. Stephanus Gratianus Marchie decis. 64. num. n. Cas. Argel. de contradict. legitim. quæst. 3. num. 98. Anton. Monach. Bononi. decis. 19. num. 22. Escob. de ratiocin. cap. 5. num. 38. Bellet. disquisit. clericali. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 29. num. 6. & tit. de clerico teste, §. 4. num. 7. ubi intelligit Axioma, quando prohibitio fit in accidentalibus; secus verè si forma & actus substantialis prohibeatur, juxta doctrinam glossi. verb. Sacramenti, in auth. decernit. C. de recept. arbit. quam probat Sot. 24. distinct. 28. quæst. 1. art. 1. [Bart. in l. non dubium 5. C. de Legib. & Alex. in l. 2. §. dubium. ff. quando appell. ubi dicunt, hoc axioma verum esse, si Lex ultro confirmet; aliàs secus. P. Phil. Cor. in consil. 46. incipit in causa. lit. §. la. 2. & consil. 54. incipit, videtur. in lit. D. & seq. in prima part. & Francisc. Aretin. in l. Centurio. in col. 3. vers. est autem multiplex. Dam. reg. 109. ubi fallentia.]

XXX.

FACTA pro infectis haberi non possunt, *l. in bello 12. §. facti 2. ff. de captiv. & postlim. revers. l. 1. §. si vir. 4. ff. de acquir. possess. l. veram 31. ubi Decius ff. de Regul. Jur. Thomas de Thomasset. in florib. legum, reg. 117. ubi quod procedit, nisi aliud contra leges, vel bonos mores fiat, Surdus cons. 93. num. 8. Ferrer. in Constitut. Catalonia, gloss. 6. num. 121. Anton. Monach. Bononiens. decis. 28. num. 51. & decis. 30. num. 25. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 2. differ. 1. num. 27. Cardin. Seraphin. decis. 365. num. 7. [Planè interdum lex fingit aliquid infectum esse, quod est factum, quo casu factum pro infecto habetur, & contra, fingit aliquid factum, quod est infectum. ut in d. l. 12. §. Codicilli 5. in fin. & l. 16. ff. de captiv. & postlim. revers. §. 6.]*

§. si ab hostibus 5. quibus modis jus patrie potest solvitur, item in l. 18. ff. de iur. iur. cap. 13. §. quocirca, de desponsat. impub. Modit. in §. lex est. Institut. de iure nat. gent. & civ. dub. 100. num. 1. cum seqq. ubi à num. 2. probat, quod nec Deus Optimus Maximus factum infectum facere queat. Intellige in veritate, id est, quantum ad rem & factum ipsum, ad juris verò effectus, actusve validitatem, cum quid factum contra legem, aut bonos mores est, infectum reputari à lege potest, & reputatur. l. jubemus nulli 14. l. 1. in fin. C. de sacros. Eccles. l. non dubium 5. C. de legibus. Modit. d. dubit. 100. n. 7. Joh. Baptist. Cost. de factis sentent. & ignor. insp. 12. n. 4. & insp. 23. num. 5. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 5. cap. 16. quest. 17.

XXXI.

FACTA de facto etiam sunt revocanda de facto, juxta notata in l. 1. §. nunciatio 16. de novi oper. nunciat. & in cap. 1. ut lite pend. Alex. conf. 179. In causa in fin. lib. 6. ubi, quod si iudex de facto, & non citata parte, tradidit possessionem alienam alteri, dicitur spoliare, & sicuti de facto restituere debet, Gemin. conf. 39. num. 4. cum seqq. ubi quod sententia nulla, & de facto lata, de facto debet revocari, & similia exempla adducit Castr. conf. 183. In causa in princ. lib. 1. ubi quod si causa requirente sententiam diffinitivam, iudex sine causae cognitione incepit à praecepto, omnia sunt nulla, & tanquam de facto facta sunt revocanda, & conf. 412. Viso puncto. col. 2. vers. & ad quod dicitur. lib. 2. ubi quod procedit Axioma in iis, quae facta sunt non debito modo, & contra jus, secus si jus permittat, Baldus consil. 257. Factum sic proponitur, lib. 4. ubi quod exequutio facta contra tertium possessorem, non citatum vigore sententiae latae contra bona hereditaria, tanquam de facto facta debet revocari, Socin. conf. 32. Ex iis, vers. quantum enim lib. 1. ubi intelligit, ut iudex debeat esse facilis in revocando, sed tamen praevis citatione, prout illum refert Apostil. ad Castren. consil. 128. In ver. revocari. lib. 1. idem Bald. conf. 318. Ista captiva. & conf. 338. In causa. & conf. 374. lib. 4. ubi quod si quis est carceratus, ut suspectus de fuga ordine non servato, puta non praestito juramento, seu non liquidato credito, prout requirit statutum, captiva est revocanda, neque confirmari potest ex noyis. Anchar. conf. 340. Viso themate, in fin. ubi quod sequestratio vel recommendatio carcerati facta de facto sine Iudice, nihil relevat, & de fa-

cto revocanda est; dicit tamen Jason. in l. à Divo Pio 15. §. in venditione 2. num. 12. ff. de re judic. quod captiva debitoris nulla, quia ordine non servato facta, potest confirmari, si constat de debito. Et ad communem allegationem huius axiomatis vide Lancelot. de attent. p. 3. cap. 25. n. 46. Vant. de nullitat. tit. quid sit null. num. 16. Cardinalis Tusch. tom. 3. lit. F. concl. 11. per totam. Mar. Anton. variar. resolut. lib. 2. resolut. 29. num. 6.

XXXII.

FACTA legitime retractari non debent, nisi casus postea eveniat, à quo inchoari non possent. cap. factum legitime 73. de Reg. iur. in 6. l. in ambiguis 85. §. non est novum. i. ff. eod. Surdus conf. 125. num. 11. Joan. Baptist. Cost. de factis scient. & ignor. insp. 46. Vincent. Caro. de decisi. 58. num. 13. ubi intelligit in actu non omnino perfecto & consummato; & subdit perfectum non dici, nisi data ultima & finali perfectione. Idem tenent Joan. Bapt. Cost. d. inspect. 46. num. 9. & Surd. d. conf. 125. num. 55. ubi n. 56. limitat etiam, quando causa, ob quam factum est, ad non causam devenit.

CAP. VIII. De Facultate.

Axioma I.

Facultas libera intelligitur, dummodo juris ordo servetur. Bart. in §. ad hoc. de pace jurum. firm. 2. F. 53.

II.

Facultas facti non transit ad heredem. l. cum quis 57. & ibi Alex. de V. O. ubi vid. limitationes ad hoc.

III.

Res merae facultatis non praescribuntur, Doctores & Bartolus in l. sicuti 3. Cod. de praescript. 30. annor. Bartolus in l. cum notissimi 7. in princ. eodem titulo. & in l. praetor 20. §. fin. de op. nov. nunc. & in l. viam publicam 2. ff. de via publ. res. l. in filius 35. & ibi Bart. C. de Decur. in m. r. g. verb. Statutum. vers. 6. & in l. licet. C. de iur. de lib. Knich. de iure territ. cap. 3. num. 203. & seqq. ubi vid. Bothingische Landsbräuch tit. 18. §. 3. vid. Theaur. decis. 16 per tot. Koepf. decis. 29. n. 6. Rosenthal. de feud. cap. 3. concl. 25. Gothman. vol. 2. conf. 99. num. 40.

Varie declarat hanc regulam Wesenbec. lib. 1. conf. 2. n. 94. ubi dicit, quod regula haec tantum procedat (1.) in iis, quae sunt facultatis publicae, non privatae, (2.) in iis, quae competunt ex mera voluntate: secus vero in his, quae simpliciter non sunt facultatis, nec collata in putam & liberam voluntatem. l. 1. & ibi Bart. C. de mund. (3.) in iis, quae non sunt in iudicium deducibiles, & quarum nomine non sit actio aut obligatio, (4.) in iis, quae sunt facultatis & libertatis naturalis,

4

non

non in illis, quæ veniunt ex contractu & obligatione, (5.) non procedit in facultate juris quæsitæ: quia jus potius est quam facultas. Denique Bald. in l. cum qui 2. C. si omiſſa causa testamenti. hanc regulam veram ait in præſcriptionibus temporalibus, non in immemorialibus.

CAP. IX.

De Falcidiâ.

Axioma I.

Quoties de herede gravato quæſtio incidit, toties ex tempore mortis quantitas bonorum æſtimanda.

Ratio: quia tunc cedit dies legatorum, i. e. ab eotempore Legatariis ad legata jus quæritur. Quodcumque igitur post mortem accedit vel decedit hereditati, illud omne accedit vel decedit heredi. Itaque si is, qui centum aureorum patrimonium in bonis habebat, centum legaverit, nihil legatariis prodest, si ante aditam hereditatem ex fœtu pecorum tantum accesserit hereditati, ut centum aureis legatorum nomine erogatis heres quartam partem hereditatis habiturus sit. Sed necesse est, ut nihilominus quarta pars legatis detrahatur. Ex diverſo, si LXXV, legaverit & ante aditam hereditatem in tantum decreverint bona, ut non amplius quàm 75, aureorum substantia relinquatur, solida legata debentur. §. 2. *Inst. ad L. Falcid.*

Limita: nisi id, quod hereditati post mortem accessit, ex testatoris factu oriatur: hoc enim uti auger hereditatem, ita quoque legatario prodesse debet, & ita intelligenda l. 53. ff. b. l. (2.) notanda cautela pro herede, ut, si quartam habere non possit, simulet se adire nolle hereditatem, quæ res efficit, ut sit necesse legatariis, ne destituito testamento nihil consequantur, cum herede in portione pacifici d. §. 2. *Inst. ad L. Aquil.* Quam cautelam hodieque post Novell. 1. obtinere, eumque textum tantum de casu, ubi heres adiit hereditatem & legata &c. solvere recusat, intelligendum esse probat Stryck. *tract. de success. ab intest.* diff. 1. cap. 1. §. 53.

II.

Quæcumque heres non habet jure hereditario, illa in Falcidiam non imputantur l. in quarta. 91. ff. ad L. Falcid. quia lex Falcidia expressè vult, ut quarta pars hereditatis maneat apud heredem. Ita ergo quæ titulo prælegati vel fideicommissi à cohærede habet heres, non imputantur. d. l. 91. ff. aliud est in Trebellianicâ, de quâ suo loco.

Fallitus v. *Supra* Decoctor.

CAP. X.

Fallere, Falli.

Axioma I.

Fallor, dictum est testis dicentis: verum est, nisi fallor, probat, quia videtur magis affirmativè, quàm dubitative verba illa proferre. Ita dixit Angel. in l. 1. in gl. in verb. nisi fallor. ff. de *Instit. & Jur.* & subdit ibi, quod idem est, si testis dicat,

Mihi videtur l. 1. §. 1. de excus. iur. vid. Bertach. in *Repertor. sub hac voce.*

II.

Fallens fidem, pro animali irrationali habetur, non pro homine; ut de Coelestino Papa scripsit Baldus in *conf. 327. Prædict.* col. 2. lib. 1. refert, Borcholt. *conf. 14. lib. 1. cap. un. in princip.* & sic etiam Leo in Nov. 19. scribit; Animalis non convenire, pacta conventa per improbationem adulterare.

CAP. XI.

Falsum, Falsitas, Dolus.

Axioma I.

Falsa causa relicta non vitiat: exemplum est in legato. §. longè magis 31. *Inst. de Legat.* Nisi de voluntate testatoris doceatur, l. cum tale 72. §. falsam. 6. de condit. & demonstr. Bartol. in l. adamus 52 de condit. indeb. Et dic ut in l. Pactum ejus 92. & ibi Bart. ff. de hered. instit. quod non vitiat, licet vitiet institutionem, nisi falsa causa sit pariter adjecta legatis & institutioni, ut ibi habetur, vid. plenè per Bart. in l. demonstratio 17. §. quod autem 2. ff. de condit. & demonstr. & ibi Dd. An verò vitiat sententiam, vid. l. qui in testamento. 37. §. 1. de Excusar. iur. & ibi gloss. & Dd. add. Bertach. *Repertor. sub hac Rubr.*

II.

Falsa denominatio vel appellatio alienius qualitatis non inducit dispositionem l. 2. & ibi Bald. C. de necess. serv. her. *inst.*

III.

Falsitatis suspicio cessare debet pro re parva, l. cum bi 8. §. modus 10. ff. de Transact. cap. & si quæſtiones 18. de simonia. Oldrad. *conf. 162.* Alex. *conf. 7. vol. 1. col. 2.* Decius cap. super literis 20. col. 3. de rescriptis. Cravett. *conf. 56. num. 14.* non enim subest causa verisimilis, quod quis pro modico voluerit dicere falsum, Id. *conf. 75. num. 16.* & nemo præsumitur dejerare, ubi ex hoc nullum reportat commodum, l. & eleganter 7. §. fin. ff. de dol. Fulgos. *conf. 173. Med. reg. 5.*

IV.

Falsum quod est, nihil est. l. eleganter 24. §. qui reprobos 1. de pign. act. gloss. in l. 2. C. de Harct.

V.

Falsa simulatio veritatem non minuit. l. nec amissa 15. Cod. de liberal. causis.

VI.

Falsum non videtur, quod veritatis primordio adjuvatur. l. 76. §. heres de leg. 2. & ibi Bart.

VII.

Falsitas tacendo non committitur, gloss. c. notabilis 22. quæſt. 2. cap. ne quis arbitretur. ad fin.

Fallit hæc regula (1.) in teste, qui si tacet quod dicere debuit: vel si loquitur insidiosè, falsum committit, arg. l. 8. in fin. C. de Episcop. & Cler. (2.) in Notario. arg. l. 39. de Act. Empt. Johan. Federic. Solis de bon. *conf. matrim. acquis. quæſt. 25. num. 12.*

VIII.

Falsitas est mutatio veritatis. *Juslin. in Novell.*

in princ. hzo in summa. de crim. falsi. in pr. l. quid sit falsum. ff. de falsi.

IX.

Quoties veritas dolose sine latione alterius intervertitur, toties quidem falsum, non verò crimen falsi committitur.

Ratio: quia, ut crimen falsi dicatur commissum, requiritur, ut damnum tertio fuerit illatum per dolosam veritatis immutationem.

Exemplum: ita qui subtrahit sive occultat instrumentum invalidum & nullum, non committit Crimen falsi. *l. 38. §. 6. ff. de pen.*

X.

Falsitas instrumenti probatur ex variis conjecturis, veluti ex additionibus in margine factis, imperfectione, rasura, foliis separatis, varietate chartarum, interlineaturâ, insueto scribendi modo, contrarietate & similibus. *Decian. consil. 100. vol. 2. n. 9. seqq. & consil. 91. vol. 3. Menoch. consil. 48. vol. 1.*

XI.

Contra falsificatores ponderum & mensurarum potest agi civiliter vel criminaliter. *Constit. Crim. art. 113. Schneidew. in §. fin. Instit. de emt. vend. n. 16.* Qui verò ignoranter utitur falsis ponderibus, tenetur ad restitutionem vel certam pecuniam æratio sacro, *Arntfasten* conferendam. *Speidel. in Notab. verb. Gewicht/ Ellen/ Maß.*

XII.

Literas alienas aperiens, radens, lacerans falsi reus est. *l. 3. §. 18. ff. ad Scutum Silan. item aurifex faciens aurum de minori ligâ. Hippol. de Marfil. in l. qui falsam monetam 19. ff. ad L. Corn. de falsi.*

XIII.

Falsi poena tenetur, qui legem falsè allegat, si ex proposito id faciat. *l. fin. de falsi.* Ita faciunt advocati nequam, ut dicunt Dd. qui in suis consiliis allegant glossas à Doctoribus damnatas. *Zaf. in l. 1. §. sed an. cum l. seq. ff. de dol. except. col. 900.* Idem in apostillis & dictis Doctorum. *Bart. in tit. ult. ff. de Leg. Cornel. de falsi.* Adde *Decian. in apolog. cap. 22. n. 81. & seqq. Lang. lib. 1. Semestr. cap. 2. pag. 35.* Rationem tamen Legis correctâ citra falsi notam poenamque allegamus rectè. *Zaf. in l. 3. §. Nematius. n. 9. ff. de acquir. poss. §. ff.*

XIV.

Falsitas non est sine dolo. *l. nec exemplum 20. & ibi Cyn. & Doctores C. de falsi.*

Committitur etiam ex obscuro loquendi modo, ut, quando non potest intelligi, quid dicatur. *Bald. in l. fin. §. 14. C. de hered. instit.* Qui dolus appellatur abscondita mentis machinatio. *l. ult. & ibi Bald. C. de Litigios. Solis d. loc.*

Declara hanc regulam veram esse de falso formaliter accepto: nam si materialiter sumitur, Falsum non semper præsupponit dolum, ut tanquam notabile tradunt Dd. *in l. 7. C. de in integr. restit. ubi minor falsò se majorem probasse dicitur, cum putaret se esse majorem, & sic sine dolo erravit.* Unde si quis dicat terti, tu falsum testimonium dixisti; vel dicat alicui, tu es falsus, non ideo tenetur actione injuriarum: quia falsum per hunc textum omne id potest dici, quod secus se

habet, quàm res est gesta, etiam si absit animus fallendi, qui animus injuriis semper præsumitur, quod est notandum, *Sichard. ad d. l. 7. n. 5. C. de in integr. restit. Add. Schneidew. §. 1. Instit. de Injur. n. 10. & 11.*

XV.

Ex falsis vera concludi possunt. v. gr. Omne prædium in jure consistit. Servitus est prædium. Ergò servitus in jure consistit; Contrà ex veris falsa non sequuntur, *ἐξ ἀληθινῶν ἀνὰ ἑκ ψευδῶς.* *Cujac. mss. §. ad Afr. in l. 88. Ad L. Falcid.* Ratio hujus regulæ est, quod semper falsis à vero petitur veritas. *Sen. lib. 4. Nat. quæst. præfat. i. c.* verum aliquid assumitur vel admiscetur, ut etiam falsò fides fiat. *Hinc Quint. lib. 5. Instit. cap. 15.* merito ait: *Sepe quod dicendo vel argumentis conpelli nequit, quasi fastidendo calcatur simulatione eo usque procedente.*

XVI.

Dolus non debet prodesse aut patrocinari doloso, *l. verum 63. §. hoc quoque 7. pro soc. gloss. in l. Titio. 36. in princ. ad Municip. Bart. ad l. se in fraudem 9. C. de Legat.* Unde meritò pactura dolosum infringitur doli exceptione. *l. cum potest equam 9. C. de pact. Solis d. n. 12.*

CAP. XII.

Falx.

FALCEM in messem alienam quis ponere non debet. *[cap. venerabilem 34. de Elect. cap. patentibus 10. de privileg.] Bald. consil. 396.* Quod autem. *n. 2. vers. sed respondet. lib. 4. Anchor. consil. 11. Card. Tusch. præf. concl. tom. 3. lit. F. concl. 35.* Tractent enim fabrilis fabri, & quam quisque norit artem, in eâ se exerceat, *Strach. de mercat. part. 3. tit. de nautis. num. 33. Cardin. Tusch. d. lit. F. concl. 2.* Et ideo non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immisceat, *l. culpa 37. de Regulis Juris. cap. non est 19. eod. tit. in 6. Corrausius Miscellan. lib. 4. cap. 1. n. 10. Thomas de Thomasset. in florib. Legum, reg. 203.*

Licet autem nemo debeat ponere manum ad messem alienam, neque ordinem prævertere; tamen ex causâ necessitatis permittitur, quod unum membrum fungatur officio alterius membri. *Abbas in sua quæst. i. col. 22. n. 35. quem refert Card. Tusch. tom. 5. lit. N. concl. 18. n. 21.*

CAP. XIII.

Fama, Existimatio, Rumor, conf. loc. de Gloria & Nomine.

Axioma I.

Fama inducit justam credulitatem. *Felinus in cap. cum contingat 24. col. pen. in fin. extr. de re script. Bartol. in l. 2. C. si serv. vel libere. ad de- cur.*

cur. adspir. Hinc fit, ut qui publica fama seductus, falsum denunciavit, debeat excusari. l. fin. & ibi Bartol. ff. de hered. instit. l. cum quidam 30. §. quod dicitur 3. de Acqu. hered. Bald. in add. Specul. de accus. vers. sed an fama, Alex. consil. 96. p. 3.

Quod tamen limitandum restringendumque ad casum, quando fama procedit à personis fide dignis, vide Bertach. in repert. sub hac voce. quod si enim temerarius rumor fuit, facile credendum non est. cap. 2. extr. de cohab. cler. cap. 5. de eo, qui cog. cap. 6. de fid. instrum. alioquin enim, inquit Fabius Quintil. declam. 18. fraude inimicorum falsa vulgantium saepe fama noceret etiam innocentibus. fama saepenumero indignitas initium, credulitas incrementum dat. Sicut autem vulgato rumori non temerè adhibenda fides; ita nec quidquam probat, nisi ortum habeat ex probabilibus causis. Petr. Phil. Cornæus in consil. 130. incip. Eleganter. in lit. F. in quarta parte. Aut alia probatio valde sit difficilis. Bart. in l. siquidem 5. Cod. solut. matrim. & in l. continuus 137. §. 2. de V. O.

II.

Fama notorium non facit, sed ut cautius scriptum est, in cap. ex literis 32. extr. de iurej. quasi notorium, Cujac. in recit. ad cap. 7. extr. de cohabit. Clericorum.

III.

Fama plenè probat in antiquis. Cravett. de antiq. temp. Part. 1. n. 302. non verò in causâ matrimoniali, nec in criminali, licet famæ accedat unus testis. Dec. consil. 123. & 210. Neque sufficit fama sola ad torturam, nisi alia concurrant indicia & reus aliàs sit suspectus, so der Beschlagte ci nes bösen Leumuths und sonst verdächtig ist. Const. Crimin. art. 25. ibique Zieriz. Besold. ibes. pract. verb. Gerüchte.

IV.

Fama ab inimicis orta non præjudicat. Bursat. consil. 20. n. 36. vol. 1.

V.

Quibus charitas & reverentia debetur, eorum famæ & existimationi parcendum est. l. 1. §. ostendimus. de suspect. tut. ubi Wel. parat. n. ult.

VI.

FAMA bona est thesaurus inæstimabilis, Baldus in l. 1. col. 4. Cod. de confessis, quem refert Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 5. q. 3. n. 92. Et est maximum bonum, per ea, quæ tradit Franc. Ant. à Soufa in relect. de censuris Bullæ Cæne, cap. 13. disp. 70. n. 3. & ideo melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ, Proverb. 22. Mascard. de probat. conclus. 234. & seq. & concl. 1219. n. 9. & 10. Sayr. in clavi Regia. lib. 11. cap. 3. n. 1. Plura de hoc Surd. consil. 68. n. 17. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 875. n. 21. Prodest enim multum bona fama, & expurgat omnem suspicionem, Cravett. consil. 145. in fin. quem refert Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 3. lit. F. concl. 69. n. 17. in tantum, ut

crudelis dicatur, qui negligit suam famam, Anchar. consil. 188. Visis consiliis n. 6. Covarruv. lib. 1. var. cap. 2. n. 8. in pr. vers. quibus suffragatur. Dominicus Arumæus decis. 13. n. 60. lib. 2. Thomas Trivisan. decis. 10. n. 15. lib. 1. cum periculum infamæ æquiparetur periculo mortis, Alexand. consil. 133. circa executionem. n. 8. lib. 6. Cardin. Tusch. d. concl. 69. n. 20. [& vita & fama pari passu ambulante. l. 9. ff. de manumiss. vindict. l. 7. §. 1. l. 8. §. 2. quod met. caus. l. eorum. 4. ibi, cuiusque salus aut existimatio. C. de Malef. & Mathem. l. 9. in princ. ibi, capitis famæque periculum. de fideicom. libert. l. 26. Si quis omiff. caus. test. vide omnino Kremberg. de necessar. defenf. q. 8. n. 82. Unde & Fama plus est custodienda, quàm oculi, & mortaliter peccat, qui eam non defendit jure. can. sent. 51. & cap. non sunt audiendi 56. n. quest. 3. omnique emolumento pecuniario præponderat, l. 104. de Regulis Jur. Explicationis causa notandum, quod quotiens jura famam & vitam comparant, per intensiorem de fama loqui; nam in rei veritate hæc duo revera non procedunt à pari, nec rectè comparantur, l. 38. §. 9. ibi: Nam cuius fama, multo magis vitæ parcendum. ad Legem Jul. de Adult. Aut certè argumentum ab æquiparatis non est admittendum, quando subest diversa ratio, l. 60. §. 1. ibi: sed hoc dissimile est. de Condict. indeb. Vitæ enim periculum longè majus est periculo honoris; honorem enim læsum vindicare legitimis possumus remediis: non etiam vitam recuperare. Kremb. d. q. 8. num. 36. & seqq. vid. omnino Wef. de Proc. n. 5. post med.]

CAP. XIV.

De Familia vide supra Cognatio.

Axioma 1.

Familia gaudet privilegiis patrisfamilias, Glossa in l. 2. C. de Episcop. & Cleric. & in l. restituenda 6. C. de Advoc. divers. judic. Dignitatem autem familia masculi, non fœminæ conferunt l. 1. §. pen. de ventre inspic. Jac. Aren. & Cyn. in l. publico 1. C. ad Leg. Jul. de Adult. Bald. in l. maximum 4. Cod. de lib. præteritis.

II.

Pro conservatione familiae testator potest prohibere, ne res aliqua extra familiam alienetur. Romulej. in l. filiusfam. 114. §. 14. ff. de leg. 1. Et ob eam causam rectè masculi præ fœminis bona familiae retinent, & fœminæ recipiunt æstimationem suæ portionis, Wesembec. consil. 51. vol. 2. add. Decian. consil. 6. 7. vol. 1. Familiarum enim digni-

gnitas non per feminas, sed masculos dicitur conservari. Curt. sen. Conf. 40. n. 2.

CAP. XV. De Familiaritate.

Axioma I.

Familiaris inimicus pessimus est retributor: Et nulla pestis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus. l. data jam 27. C. de donat. quia homo non sibi praeceperat ab eo. Minus enim jacula feriunt, quae praevidentur. Abb. in cap. Et si Judaeos 13. de Judaeis. Adde gloss. in cap. si inimicus. super verbo. Hostis. distinction. 93. & Bartolus in l. 2. Cod. de indicione. Damas regul. 53.

II.

Ex nimia familiaritate contemptus dignitatis oritur. l. 19. de offic. praesid. & Abb. in cap. Et si Judaeos 13. de Judaeis. addit, hoc fieri inter rusticos & fatuos, non inter prudentes, quia inter sapientes parit familiaritas benevolentiam & amicitiam: nam confabulatio & conjunctio inducit & conservat amicitiam, ut refert Aristoteles lib. 8. Ethicor. & auget affectionem, ut in l. 4. C. de Cust. pec.

CAP. XVI. De Famulis.

Axioma I.

Famulus annalis debet habere salarium in fine anni. Bald. in l. 2. C. locat. & censetur reconducus pro salario solito. Bald. in l. 19. ff. de Jure Dor.

III.

Qui rem domino non jubenti per famulum mittit, omnino tenetur, si famulus aufugiat. Hippol. de Marfil. sing. 430.

III.

Gesta à famulo praesumuntur gesta mandato domini. Viv. 2. decis. 37.

IV.

Famulus non obediens non debet habere salarium. Bart. in l. 32. ff. de excus. tut.

CAP. XVII. De Favore vid. infr. De Gratia. Supra De Actore.

Axioma I.

Favorabilior debet esse judex in absolvendo, quam in condemnando. l. favorabiles 125. de Regula Juris. l. si praes 32. ff. de pæn. l. Arrianus 47. de Obligat. & Alii.

II.

In favorabilibus personae ita juvande sunt, ne tamen iustitia laedatur. c. 6. extr. de donat. inter vir. & uxor. l. 4. C. de emancip. liber. ratio, quia nulli hominum jus suum detrahendum. l. 2. de his qui sui vel al. jur. l. 31. §. 1. vers. & probz. Deposit. elegans hujus rei exemplum occurrit in cap. ex tenore 11. de foro compet. ibi: sic sumus viduis in

jussu debitorum, ut tamen aliis injusitiam facere non debeamus: & in cap. 6. de donat. inter vir. & uxor. ibi: licet etiam Ecclesia in causa viduarum se favorem debet exhibere; contra iustitiam tamen non est vis favor Ecclesiasticus concedendus: nec abhorrent ab hac sententia juris canonici civiles constitutiones: sic graviter olim prator, ne dum in favorem partus mulieri possessionem pollicetur, aliis prae occasionem praebeat. in l. 1. si vent. nom. mul. in poss. prospexit, ratio, quia quemadmodum facilis est circa possessionem dandam mulieri, ita calumniam ejus non debuit relinquere impunitam, l. 1. in princ. Simul. vent. nomine.

III.

FAVORE quod conceditur, non retorquetur in odium, l. nulla juris ratio 25. de legib. l. quod favore 6. Cod. cod. tit. cap. quod ob gratiam 61. de Regula Juris lib. 6. [ubi vid. omnino Petr. Peck. Exemplum & textus allegans in l. 3. §. 5. de Carbon. Edict.] Thomas de Thomasset. in floribus Legum, reg. 243. ubi ait procedere, nisi aliquis in legem ipsam peccaverit. & pag. 258. ubi intelligit, nisi sua culpa retorquetur, Surdus decis. 105. n. 5. Monet. in tract. de opt. canon. cap. 3. n. 142. Cardinalis Mant. de tacitis & ambig. convent. lib. 2. tit. 12. n. 27. O Stav. Glorit. resp. 1. p. 3. num. 39. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 2. gloss. §. n. 308. Johan. Mar. Novat. in praxi elect. & variat. fori, quæst. 43. sect. 1. n. 18. pag. 93. Steph. Gratian. discept. forens. cap. 651. n. 21. & cap. 665. n. 20. & cap. 656. num. 17. [Exceptio est egregia in beneficiis alternative & sub electione concessis, ut est beneficium induciarum & cessionis. l. ult. Cod. qui bonis ced. poss.]

IV.

FAVORI suo quilibet renunciare potest, [text. est in l. pen. C. de pact. ibique gloss. l. 46. de pact. ubi vide simul exemplum] l. cum pater 77. §. libertis 27. ff. de legat. 2. l. si judex circumvento 41. ff. de minorib. l. potest 71. ff. ad Leg. Falcid. l. si quis in conscribendo 29. C. de pactis. l. quoties 13. C. de fideicom. l. 2. C. ut in possess. leg. l. penult. C. de Episcop. & cleric. cap. ad apostolicam 16. de regularib. cap. si de terra 6. in fin. de privileg. Bart. in l. 1. C. de pact. Anton. Gomez. var. tom. 2. cap. 13. num. 17. Menoch. conf. 89. n. 97. Surdus conf. 198. num. 2. Vitalis de Camban. in tract. clausular. pag. 241. n. 9. Cardinalis Mant. de tacit. & ambig. convent. lib. 12. tit. 18. num. 20. Monet. de opt. canonica. cap. 3. num. 207. & cap. 6. num. 4. Mar. Anton. var. resol. l. 1. resolut. fin. cas. 13. Ferrer. in Constitut. Cataloniae. gloss. 4. num. 86. Rot. decis. 265. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. Ambrosin. Perus. decis. 3. num.

num. 15. Intellige, si ipsius renunciantis tantum, & non alterius favorem concernat, cap. cum tempore 5. & ibi Panormitanus n. 2. de arbitr. & sic quando ipsi renuncianti principaliter, nec secundario favor concessus est, Joan. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 76. per tot. [Excipe, si renunciatio vetita per Leges prohibitorias, vid. Perez. num. 3. Cod. ne fidejuss. dot. dentur. & Pacius Anal. C. Quando imp. inter pupillos. num. 7. cap. diligenti 12. in fin. extr. de for. comp. verbi causa, si aliquid constitutum sit, non tam in favorem privatum personae, quam publicum ordinis. Qua ratione etiam utitur Wesenb. in Com. C. de SC. Vellejan. num. ult. negans mulierem illi SCto renunciare posse; quia SCtum illud non in solius mulieris favorem factum sit, sed etiam contineat respectum aliquem publicae honestatis: quia intercedere virile munus sit. Hinc Gail. 1. observ. 40. num. 11. negat, patrem renunciare querelae inofficiosa donationis: quia ea non tam favorem patris, sed & liberorum concernit, nec beneficio, l. hac Edictali 6. C. de secund. nupt. nec l. si unquam 8. C. de revoc. donat. Arum. disp. 7. tbes. 2.]

At limitationem hanc dubiam iterum reddit inculpatio Cujacii, ad d. cap. 10. qui ait, hanc limitationem fucum continere: quia Clericus renuncians non infringit jus Universitatis, seu caterorum Clericorum, sed suum, l. 2. & l. 7. Quod cum ibi univers. Responderi potest cum Barbosa ibid. num. 4. quia permissio seu licentia renunciandi, singulis concessa, denique vergeret in praedictum ordinis, vel potus fori Ecclesiastici. Ex hoc igitur capite & argumento non male glossa & Dd. communiter inferunt, miserabiles personas non recte privilegiis huiusce renunciare: (1) quia sic contra mentem Imperatoris prorogarent forum, (2) quia imbecillitatem eorum sic facile imponeretur.]

V.

FAVOR publicus praefertur privato, l. unic. Cod. de officio Comit. sacrar. largit. Joan. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 34. num. 3. cum seqq.

VI.

FAVORES sunt ampliandi, l. cum quidam 19. ff. de liber. & posthum. cap. odia 15. de Regulis Juris. n. 6. Thom. de Thomasset. reg. 209. Joan. Maria Novar. in praxi elect. & variat. fori, quest. 5. num. 5. & 6. sect. 2. pag. mibi 142. & question. forens. lib. 1. quest. 23. num. 15. [Odia vero sunt restringenda. Speculat. de disp. & alleg. §. 53.]

vers. vel in Masculinum. Unde cum favore quorundam, & aliorum odio aliquid sit statutum, dispositio illa non odiosa, sed favorabilis videtur, Decius in l. venia. C. de in jus vocand. Jo. Cro. in l. omnes populi. ff. de Just. & Jur. Aym. Crav. conf. 118. num. 10. vol. 1. Favorabili igitur in dispositione ejusmodi facienda interpretatio, ut favor extendatur, cap. cum dilecti 6. de donat. Alexand. conf. 13. col. 4. vol. 2. Dec. conf. 49. col. 3. conf. 76. col. 2.

CAP. XIX.

De Feris bestiis & man-
ifestis.

Axioma I.

Quousque fera bestia proprietatis à nobis detinetur, eousque nostra est.

Ratio: quia eousque possidetur: ex possessione autem in hac materia dominium dependet.

Amplia: ut non solum intelligatur detentio corporalis, sed etiam quae fit solo animo. Nam quamdiu fera bestia in conspectu nostro est, tamdiu nostra manet. §. 12. Instit. de Rer. Divis. Modò non difficilis fuerit ejus persecutio l. 5. pr. ff. de A.R.D. sic enim cessare videtur animus possidendi.

II.

Quamdiu fera bestia habet consuetudinem revertendi, tamdiu manet in nostro dominio.

Ratio: quia tamdiu possidetur l. 13. §. 16. ff. de acquir. poss. Manente igitur possessione earum manet etiam dominium, quod possessione niti-
tur.

Exemplum est in pavonibus, columbis, avibus. Videntur verò revertendi consuetudinem exuisse, si per triduum emanerint, modò sua sponte sine infidiis abfuerint. Conf. l. 8. §. 1. ff. fam. ercise.

CAP. XIX.

De Feudo.

Axioma I.

Feudum antiquum non potest concedi ut novum, die Natur und Eigenschaft eines Stammes Lehns kan nicht verändert werden. Gail. Lib. 2. obs. 49.

II.

Feuda etiam majora ex consuetudine Germaniae dividuntur. Gail. Lib. 2. obs. 153. num. 1. Besold. thes. pract. verb. Abtheilung der Herrschaften.

III.

Nobiles in Germaniam non raro praedia sua allodialia, castra, oppida, pagos, liberè ob protectionem cedunt superiori, ab eoque iterum accipiunt in feudum, vulgò feuda oblata aufgetragen Lehen vocamus. G. Everhard. Vol. 1. conf. 49. sed haec feuda ex levi causa fortè ob non petitam investituram non habentur pro commissis. Besold. P. 2. Conf. 57. n. 83. seqq. & in thes. Pract. verb. aufgetragen Lehen.

IV. Mo-

IV.

Moribus Germaniæ Jus Feudi venditi peculiatiter domino restituendum inque emtorem transferendum; sed est in arbitrio domini vasallum illum novum recognoscere vel non. Befold. *Thef. pract. verb. Auflassung der Lehen.*

V.

Quicquid datur in feudum, potest etiam subinfendari, & vel totum feudum, vel pars ejus dimidia, tertia, quarta, 2. F. 9. Subinfendationis autem requisita sunt, ut fiat (1.) personæ æquali vel meliori 2. F. 26. (2.) iisdem conditionibus. (3.) sincerè & sine fraude. *Myof. Cent. 1. obs. 62. Wehner. in obs. pract. verb. Auflassung der Lehen.* Fraudis nimirum suspecta est subinfendatio, si (1.) fiat accepto pretio, (2.) prætextu ejus alienatio & venditio tegatur, (3.) à vasallo, liberos aut heredes non habente, fiat. *Schrad. de feud. p. 8. c. 2. n. 15. Befold. consil. 108. n. 12. seqq.*

VI.

Feudum in dubio præsumitur masculinum, idque deficientibus masculis ad dominum recedit, nisi pro more etiam femina succedant. *Rosenthal. 2. concl. 8. Quod accidere solet (1.) in feudis femineis. Befold. Thef. pract. verb. Kuncfel Lehen. (2.) pignoratitius. Gail. lib. 2. obs. 159. n. fin. Fich. 2. consil. 7. Befold. verb. Pfand Lehen. (3.) Ecclesiasticis; hinc dicitur: der frumme Stab schleußt niemand aus. Befold. Thef. pract. verb. Krumstabisch Lehen. (4.) Curmedicis. Wehn. obs. pract. verb. Curmedy & denique (5.) Fuldensibus. *Fich. consil. 17. vol. 1. & consil. 15. vol. 2. Wehn. consil. Franc. 58. & in obs. pract. verb. Fuldisch Lehen.**

VII.

Feudi concessio non facit subditum differtq; juramentum subjectionis & fidelitatis. Befold. *Thef. pract. verb. Lehenmann, add. Myof. Cent. 4. obs. 91. seq.*

VIII.

Servitia vasallitica tempore belli potissimum præstantur, ad quæ dominus vasallos per literas, Aufgebots Briefe citare solet. sed & per alium æque idoneum Ebenbürtigen ea præstari possunt, nisi personæ industria sit electa. Befold. *Thef. pract. verb. Lehen Ritterdienst.*

IX.

Ludicra quandoque sunt servitia, veluti ut vasallus cantilenam cantet coram dominâ, vel portet ranam viridem, vel alaundam boum curru offerat aut avicularum minimam, ein Königlein/ Zaunschlupfferlein/ ut ranis imponat silentium. Turpia verò sunt & illicita hæc, ut vasallus quotannis faciat unum saltum, unum sufflatum & bumbulum: ut dominus primâ nocte cum sponsâ vasalli concumbat. *Limn. in jur. publ. lib. 1. cap. 11. num. 97.*

X.

In feudo novo regulariter collaterales non succedunt, nisi sint investiti per investituram simultaneam, daß sie mit belehnet werden und die gesamte Hand haben. *Gail. lib. 2. obs. 151. n. 4.*

CAP. XX.

Festinatio, Præcipitatio.

Supra Præcipitancia. Extemporalitas.

Axioma I.

Et Festinatio & mora nimis taxatur. l. 7. §. 1. de admin. & peric. tut. qui autem medium tenet, acceptior est. *Cujac. ad l. 15. §. cum ante 7. de jur. fisci. per illum textum.* Hinc eleganter inquit Augustin. in can. quæro ergo 21. caus. 6. q. 1. Non audeo sententiam præcipitare. *vid. l. 3. & ibi Observationes Mornacii, si pars hered. pet. Sæpe tamen coguntur Professores præfestinare, præterlabente hora. Cujac. lib. 11. respons. Papin. in l. 9. de usur. pag. 479.*

Nemo est in judiciis præcipitandus, man soll niemand übertreiben. l. 1. §. 12. de successor. Edict. l. 6. de interrog. in jur. fac. Ratio, quia præcipitatio est justitiæ noverca, vid. late Harprecht. ad princ. inst. de offic. judic. n. 22. & seqq. & plerumque ob temporis angustiam & festinationem non omnia ad amissum rediguntur in judiciis Hartm. Pistor. 4. q. 25. n. ult. quod præsertim in criminalibus causis locum habere debet. l. 1. C. de requir. reis, sicut nec JCum decet se ex tempore resolvere. *Hiltrop. 1. de Processibus. cap. 19. n. 133. Plena enim periculi res est, subito evomere, quod diu non concoxeris: μέγας δ' αὖδ' ἐν εὐσὺς ἐφελκυστὶς ὁ ἐκ ἐπείρας, ut ait Epictetus; sive ut Aristoteles in problematibus duobus locis: celeritate plerumque delinquitur. ἐν τῷ τόχῳ ἡ ἀμαρτία πλεον. A Fabrotus replicat. advers. Salmas. pag. 147. Et conqueritur Ernestus Cothmann. 1. consil. 29. num. 129. de quibusdam, qui sine cunctatione & diffidentia prudente, (quæ tamen omnis consilii recti caput est) calamum arripiant, & testamenta quævis ex præscripta aliqua communi formula condunt, & hæc suâ nimâ & abundante scientia non tantum voluntatem testantium impediunt, sed & totam penè Jurisprudentiam evertunt. Elegans exemplum refert Paulus de Castro: Baldum, cum adhuc puer esset, argumentatum esse contra Bartolum de casu unius legis, producto textu (Hieronymus Cagnolus in auth. ex causa. C. de liber. præter. n. 30. dicit fuisse l. cum mater 28. ff. de inoffic. testam. l. si instituta 27. l. ult. ff. d. tit.) Bartolumque stupefactum, laudasse pueri ingenium, & in crastinum dixisse se responsurum. Quod imitatus est postea seculi sui Phoenix, & eximium juris Romani decus Jacobus Cujacius. Sæpe enim responsiones ad propositas in jure dubitationes, rejecit in aliquem diem, addita hujus facti sui ratione idonea & prægnanti: Nolle se autoritatem, tot annis in jure acquisitam, una calida & festinata responsione, in discrimen adducere. Not. Mich. Piccart. in obs. hist. decur. 11. cap. 10. Vereor autem, ne in magno viro & exercitatio more Gallorum defuerit: impotentiam enim ei manifeste objicit Robert. 1. animadv. ult.*

II.

Festinans ad utrumque, neutrum bene peragit. *Speculat. de Assessoribus. §. finali.*

III.

Festinatio nimia suspicionem inducit §. Bald. consil. 219. vol. 4. Hyp. Marfil. in l. unius. sero, qui ultro. n. 6. de quasi.

Aa

CAP.

CAP. XXI.
De Fitione.

Axioma I.

Fictiones non sunt perpetuæ, nec unquam, nisi semel, fiunt; ita ut, postquam casus in re ficta contingit, redeat res ad suam naturam. Ant. Mornac. in observat. ad l. 13. ff. de Adopt. ubi elegans exemplum subjicit: Si tabulis nuptialibus cōventum sit, pecuniæ, quæ in dotem datur, partem fore immobilem, seu habendam esse pro immobili, ut scilicet maneat proprium sponsæ patrimonium. Quemadmodum hoc sit resp. societatis; ita soluta matrimonii societate immobile amplius non censetur id, quod, ut ejusmodi esset, societatis tantum gratia fictum fuerat.

II.

Multa colorata & ficticia in jure sunt, Hering. cap. 6. de fidejuss. n. 101. velut venditio & locatio unius nummi. l. si nuf. 66. de jur. dot. (2.) in publiciana (3.) actionibus, quæ dantur bonorum possessoribus, quas ficticias propterea appellat Ulpianus in lib. regular. tit. 28. § pen. (4.) in traditionibus tacitis, l. 2. pro soc. (5.) in tacitis hypothecis, t. i. in quib. caus. pign. vel hypoth. (6.) in actione inofficiosa l. 2. de inoffic. (7.) in privilegiis, l. jubemus 14. §. scientes. C. de SS. Eccles. & nullum est in jure frequentius verbum, quam fingitur, videtur. adde Cujac. in Com. ad l. 20. de R. C.

Hanc regulam declara, quod fictiones in jure hæc tantum admittantur, quæ naturæ & juri conveniunt. Cujac. in recitat. C. de furt. Vid. Dn. Bicc. de Acq. poss. q. 12. p. 168. & quæ nituntur æquitate. l. denique 19. ex quib. caus. maj. Grib. de nat. stud. c. 18.

Limita 1. quod licet omnes fictiones sint super facto, Bart. in l. non dubium 5. C. de legib. juris tamen fictiones non pertinent ad ea, quæ sunt facti, l. 19. ex quib. caus. maj. Ant. Fab. 1. Jurispr. Papin. 2. part. 5. illat. 3. adde glossi & Bart. in l. verum est 31. ff. de R. J.

2. Quod duæ fictiones non concurrant circa idem. l. 1. & ibi Dd. & Bald. Cod. de dot. promiss. nisi in casu, l. capium 9. & ibi Bald. C. de postlim. revers. vid. Bart. in l. singularia 15. in princ. ff. de reb. cred. & in l. si verò non remunerandi 12. §. Marcellus 1. ff. Mandat. nisi procedant à diversis principiis Bart. in l. gerit. 88. col. ult. de acqu. hered. & in reper. l. si is, qui pro emtore 15. q. ult. ff. de usuc. Omnis enim fictio super alia fictione reprobatur, latè Bart. & Jason. in l. si quis pro emtore 15. C. de usucap. la Torre de Cambiis disp. 1. q. 4. n. 27.

3. Quod fictiones legis non extendantur ad impossibilia. l. qui ad certum 14. ff. locat. & Bart. in l. Gallus 29. de lib. & posthum. septem tamen casus fallentes iterum notat Joh. Crot. in l. 15. de usucap. n. 23. vers. pro resolutione. sic verbi causa, facta infecta fieri nequeunt. Bart. in l. ead. pr. de duobus reis.

4. Nec locum habent super non existentibus. l. cum, qui 56. de verb. obligat. l. quotiens 14. de

Novat. Bart. in l. singularia 15. verb. veniamus ad tertium. de reb. cred.

5. Fictio translativa non procedit, nisi ambo extrema sint habilia, videlicet extremum à quo, & extremum ad quod. Joh. Crotius in l. si is, qui pro emtore 15. ff. de usucap.

III.

Fictionis est, ut relatum dicatur in referente, Cephal. consil. 253. n. 7. hoc est, ut dicantur nominata, Ripa in l. ait Prator. 5. §. si iudex 1. n. 1. ff. de re judic. inesse tamen proprie dicuntur, l. Titia 134. §. fin. vers. perinde. ff. de V. O. & est communis opinio, d. l. 5. §. 1. de Re Judic. vers. quasi quantitate. quæ dictio quasi impropriatatem atque fictionem significat, l. item, cum gloss. ff. ex quib. caus. maj. gloss. in l. facto 60. de cond. & dem.

IV.

Omnis fictio restringenda, nec ultra casus expressos extendenda, & sic intelligenda, quo minus tertius laedatur. Pruckm. consil. 2. num. 238. V. G. Forster. 2. observat. 25.

V.

FICTIO idem operatur, quod veritas, l. 1. ff. de adopt. l. cum ex oratione 44. ff. de excusat. tut. [cap. cum dilectus 14. & seq. de Cler. non resid.] Pichard. in princip. Insist. quibus modis testam. infirm. n. 8. Surdus consil. 488. n. 16. & consil. 349. num. 45. ubi intelligit, in fictione legis. [Nunquam tamen procedit ad veritatem inducendam, Bald. in cap. contingit. col. 2. vers. dicunt Dd. extr. de dol. & contumac. per d. in bello. 12. §. facti 2. de Captiv. ubi ea, quæ facta sunt, nulla constitutione infecta fieri posse dicuntur. Michael ab Aguirre Apolog. part. 2. n. 202. apud Besoldum 1. consil. 1.] Et tantum operatur in casu ficto, quantum veritas in casu vero, l. un. in princ. C. de rei ux. act. l. 1. §. hoc senat. 5. ff. ad SC. Treb. cap. ad audientiam 15. de Cleric. non resid. [Socinus consil. 23. col. 6. vol. 1.] Everhard. in topic. legalib. à vi fictionis, n. 4. cum seqq. Pichard. d. loc. n. 5. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 51. n. 28. Rot. decis. 104. num. 3. & decis. 266. num. 8. & decis. 319. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. Decian. respons. 11. num. 150. lib. 1. Joh. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 143. num. 13. Quia paria sunt, esse talem, vel haberi pro tali; unde si statutum dicat, quod aliquis habeatur pro cive, erit civis verè, & realiter, quando concurrat potestas in disponente, sicut in statuentibus, ut possint creare civem verum eum, qui non est, Paris. consil. 71. Consultatio absoluta. n. 5. lib. 1. Corn. consil. 189. n. 5. lib. 2. Bald. consil. 480. Visa petitione. pr. vers. Sed bis non obstantib. lib. 3. Ruin. consil. 227.

Quia

Quia Manfredus n. 2. lib. 1. Hippolyt. Riminali. consil. 23. n. 110. cum multis segg. lib. 1. Ratio est, quia quando verba proferuntur ab eo, qui habet potestatem faciendi, licet sonent in fictionem, quod licet habeatur pro tali, tamen faciunt verè talem, Castrensi. consil. 6. col. fin. vers. cum igitur. lib. 1. ubi quod res iudicata, quæ pro veritate habetur, idem operatur, ac si esset veritas. Alex. consil. 2. Visis. n. 10. lib. 1. ubi quod quando lex mandat aliquem, illegitimum haberi pro legitimo in casibus obstaculi litis civilis, intelligitur verus legitimus, & non fictè; fecus asserens, si obstat Jus Gentium, vel Canonicum in lege seculari, Anton. de Butr. consil. 20. circa medium, ubi extendit generaliter in omni actu pendente à potestate legis, vel statuti, quia si per verba fictionem denotantia est hæres verè, & non fictè, quia potestas legis hoc operatur, Bart. in q. 3. in princip. num. 8. ubi quod in adoptione, quæ est ficta filiatio, tantum operatur fictio, sicut veritas in vero & naturali filio, & num. 10. quod tantum operatur ficta confessio, quantum vera. Unde ex dictis colligitur, non posse fingere Principem id, quod impossibile est, nec verum esse potest, l. adoptio 16. ff. de adopt. l. si ut verito 5. ad fin. ff. commodati. Decian. resp. 69. num. 11. vol. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. ff. post. num. 29. in ult. impress. Fictio quando veritati præferatur, vid. Cardinal. in Clement. quod circa 6. quest. ult. DD. & Alexand. in l. filio, quem 22. de lib. & post. bum.]

VI.

FICTIO Juris naturam imitatur, in quantum potest, l. adoptio 16. ff. de adoptionib. Bartol. & ceteri in l. si is, qui pro emptore 15. ff. de usucap. Pichard. ad princ. Institur. quibus modis testamenta infirmantur. n. 5. Francisc. Molin. de ritu nuptiar. lib. 1. compar. 26. n. 22. Sigismund. Seacc. de commerc. & camb. §. 6. gloss. 1. sub n. 30.

VII.

FICTIO cessat, ubi veritas locum habere potest, l. 15. §. 3. l. 16. ff. de adoption. Decianus consil. 11. num. 139. lib. 1. ubi quod fictio semper cedit veritati, Cardinalis Tusch. rom. 5. lit. F. conclus. 221. num. 14. quia ubi concurrunt veritas & fictio, semper veritas præfertur & attenditur. Angel. Aretin. consil. 135. Intellecto. n. 11. in fin. cum segg. vers. quin imò. Francisc. Curt. jun. consil. 63. n. 4. ubi quod quando fictio & veritas tendit ad eundem finem, inspicitur magis veritas, quam fictio.

CAP. XXII. De Fideicommissio. Conf. tit. Substitutio.

Axioma I.

Quoties in testamento vel Codicillis verba dirigitur in heredem, ut ipse quid faciat, toties fideicommissum potius est, quam legatum: quia h. m. verba sunt obliqua, & res per heredem demum ad legatarium transit, obliqua autem verba fideicommissum constituunt.

Exemplum est, si heredi meo injunxerim, ut domum Mevii reficiat, &c. vid. §. 31. Instit. de Legat.

II.

Quoties fideicommissum sub nomine partis quotæ, i. e. hereditariae relinquitur, toties universalis est.

Ratio: quia heredis appellatio semper continet jura defundi, licet minima pars nomine hereditario relinquatur.

III.

Quoties fideicommissum sub nomine partis quotæ, i. e. expressæ quantitate relinquitur, toties est particulare, quia res singularis relicta, jura non continet, v. g. si vestis, argentum aut certa pecuniæ summa relinquatur.

IV.

Quoties de successione fideicommissi queritur, toties secundum juris communis ordinem succeditur; dum enim testator aliud non expressit, videtur se conformasse juri communi.

Exemplum: si liberis fideicommissum relicto, locus erit representationi. Conf. Carpov. P. 3. Constit. 8. Defin. 26. Struv. Jurisprud. Rom. Germ. Forens. Lib. 2. tit. 26. §. 5.

V.

Quoties non cognatus fideicommissio gravatus, ut post mortem Testatoris cognatis restituat, toties illi restituendum, qui tempore mortis Testatoris fuit proximus.

Ratio consistit in præsumptâ voluntate Testatoris, & quia talis fideicommissi dies statim videtur cedere à morte testatoris, hinc utat ille, qui tunc temporis proximus fuit, antequam dies veniat, moriatur, ad heredes tamen jus suum transmittit.

Exemplum est in uxore, vel aliâ personâ extraneâ fideicommissio gravatâ.

VI.

Quoties cognatus fideicommissio gravatus, ut illud in cognitione relinquat, toties illis debetur, qui heredi sunt proximi, non tempore mortis Testatoris, sed suæ.

Ratio iterum consistit in præsumptâ Testatoris voluntate, qui tantum prospexit, ne bona ad extraneos devolverentur, sed ita manerent in familiâ, uti aliâs succederetur. Conf. Struv. in Syntagm. Jur. Civil. Exercit. 16. & 19.

VII.

Quocunque casu in successione ab intestato locus est representationi, eo casu etiam in fideicommissio, Rationem vid. in Axiom. IV.

IIX.

Quoties quis rogatus est hereditatem restituere, toties id restituere debet, quod iure hereditario habet.

Ratio: quia Testator de illo tantum sensisse videtur, quod hereditatis appellatione continetur.

Exemplum: Prælegata igitur & Fideicommissa non sunt restituenda. *l. 96. in fin. de Leg. 3.* quatenus scilicet à cohæredes sunt relicta. *Gail. l. 2. obs. 135.*

Limita: nisi verba essent universalia. *Brunnem. ad d. l. 96. n. 2.*

IX.

Quoties quis rogatus est omne id restituere, quod ex hereditate ad eum pervenit, toties restituit, quod quocunque titulo ex hereditate habet, quia sic Testator de omnibus sensisse videtur, quæ ab herede percipiuntur. *l. 16. Cod. de fideicommissis.*

CAP. XXIII.

Fidejussor.

Axioma I.

Cuiusque competit libera de rebus suis disponendi facultas, illi competit etiam potestas fidei iudicandi. Quia in fidei iussione obligantur res pro alieno debito. Pupillus igitur nequit fidei iudicare sine tutoris autoritate, sicut nec minor Curatorem habens. *l. 3. C. de rescriptis minorum.*

Limita: ut procedat, nisi quis lege in specie prohibeatur fidei iudicare uti mulier & miles. *l. 31. C. locat.*

II.

Fidei iussoribus & aliis intercessoribus iura facile subveniunt. vide *Cujac. ad lib. XI. Respons. Papin. in l. 9. de usur.*

III.

Fidei iussio habetur pro solutione. *Bartol. in l. rescripto 6. §. 1. de muner. & honor. quem vide omnino in l. statu liberos 3. §. si quis sic accepit 12. de statulib. quod statutum, de carcerando debitore non solvente, non habet locum contra eum, qui fidei iussorem præstat, & Bald. in l. fin. C. ad Legem Falcid. dicit, quod si creditor contendat de fidei iussore, tunc fidei iudicare est solvere.*

IV.

Fidei iussorem invenire, non cuius facile. *Novell. 88. cap. 2. §. 1. & ibi Gothofr. l. 33. §. 2. Cod. de Episcop. & Cler. Cujacius ad cap. pen. extr. de don. inter vir. & uxor. fac. l. 2. §. pen. de iudic. A. Faber in Cod. suo de Cunct. furios. definit. 6. num. 2.*

V.

Fidei iussorem ab aliquo exigere, contumelia quædam est, quasi sit ejus fides dubia. *l. 17. in fin. de testam. tut. Cujac. in Papin. lib. 5. quest. ad l. 8. de prætor. stipulat.*

VI.

Fidei iussor indemnitas habet quoque privilegium excussionis. *Gail. l. 2. obs. 27. Speckh. 3. cl. 1. 9. 32. Besold. thes. pract. verb. Schadlosbürg.* non verò, qui se ut principalem constituit, de se sich verschreibt als ein Selbstschuldner / dis-

sent. *Gail. l. 2. obs. 28. vid. Besold. thes. pract. h. verb.*

VII.

Confidejussores, quise pro indiviso obligant, die sich samt und sonders für eine Summe versprechen / non gaudent beneficio divisionis. *Hering. de fidejuss. cap. 17. num. 55. Schneidew. tit. Instit. de oblig. rubr. de Pactis num. 19. Besold. Thesaur. pract. verb. unverschiedene Bürgen. Speidel. in Notabil. verb. sämtlich und sonders lich.*

IIX.

Ad fidei iussorem fidei iussoris seu succedaneum fit regressus, si primus labatur ad inopiam. *Speckhan. 3. Class. l. quest. 32. Besold. thes. pract. verb. Rückbürg.*

IX.

In causâ criminali admittuntur interdum fidei iussores, qui reum iudicio sisti, vulgò auf ein wiederstellen / sub certâ pecuniæ summâ promittant, ad quam tenentur, si reus aufugiat, so hoch sie ihn ausgebürget haben. *l. 1. 2. & 4. ff. de custod. reor.* Reus tamen in flagranti crimine deprehensus vel fugâ delicti, non relaxatur sub fidei iussoribus. *Coler. decis. 107. Wehner. in obs. pract. verb. Handhaffige That.*

X.

Fidei iussio præstita sub pœnâ corporali nulla est. *Viv. 2. decis. 215.*

XI.

Fidei iussor potest agere ad liberationem (1.) si diu in obligatione steterit, (2.) si debitor bona dilapidet, (3.) si solvere condemnatus sit. *cap. fin. X. de fidejuss. Gail. l. 2. obs. 29.*

XII.

Tempore solutionis prorogato debitori non liberatur fidei iussor, nisi ad certum tempus fidei iusserit. *l. 7. C. locat. l. 13. §. 1. ff. eod. Gail. l. 2. obs. 30. Myn. Cent. 6. obs. 53.*

CAP. XXIV.

Fides bona & mala.

vid. supra lib. 2. cap. 20.

Axioma I.

Omnes contractus sunt bonæ fidei. *l. 4. C. de Obligation. & Action.* Huic regulæ gravissime communis illa distinctio in contractus bonæ fidei & stricti juris in l. 13. C. de pact. l. 3. C. in quibus causis, in integr. restit. l. 3. C. de reb. cred. fundata videtur obstat. Unde declarationis gratia notandum vocem bonæ fidei dupliciter sumi: (1.) quatenus opponitur negotiis stricti juris, & hoc in sensu superior regulæ fallit. (2.) Quatenus opponitur malæ fidei & dolo, & hætenus rectè ea procedit. adde *l. 11. §. 1. & l. seq. ff. de dolo l. 10. in pr. Mand. Pac. An. Cod. h. num. 5. & 6. Bachov. 6. disput. de Act. th. 17. aliter hanc difficultatem dissolvit Gifan. ad. d. l. 4. & Rittersh. 31. diff. 9.*

II.

Bona fides etiam est incredulitas, seu alteri non credere, licet verum denunciandi. *l. pen. pro emt. Quin*

Quin dolo caret, qui non credit denunciante. Cujac. in Paul. ad l. 2. Quod falso tutore. per illum textum.

III.

Mala fides & dolo differunt, l. 4. C. de crim. expil. hered. ubi mulier, contractans rem mariti mortui, sciens prudens, est in mala fide, adeoque restituere cogitur etiam fructus consumptos: neque tamen in dolo esse fingitur, cum adversus eam actio famosa non datur. Sic & non sequitur: hic non est bonæ fidei possessor; Ergo malā fide possidet: Vel, hic non est malæ fidei possessor; Ergo bonā fide possidet. Tamen si optimè sequatur: hic est bonæ fidei possessor. Ergo non possidet malā fide, & contra. Nam bona fides, & mala fides non sunt contraria immediata; sed datur medium inter fidem nec bonam, nec malam, ut in dubitante. At bona fides, & non bona fides sunt contraria immediata, Covarruv. in cap. possessor. §. 5. n. 2. & 3. de R. l. in 6. Zaf. in l. 3. §. ult. n. 9. de acq. vel am. poss. col. 272.

IV.

Bona fides possidenti tantundem præstare solet, quantum veritas, l. 136. de R. l. Wes. de publ. in rem act. n. 2. in fin.

V.

Bona fides & justus titulus differunt, pr. & tit. l. de usucap. aliquando tamen præstat titulum præsumtivum, l. 10. si serv. vind.

VI.

Mala fides probatur ex eo, quod res non sit sua, quia scire debuit, esse alienam, l. fin. C. unde vi.

VII.

Mala fides defuncti non nocet heredi. Alexand. consil. 4. num. 1. vol. 2. quia successor justam ignorantiam causam habuit. l. qui in alterius 42. de R. l. cap. cum quis 14. de R. l. in 6, quod verum est quoad ea, quæ facti sunt & spectant ad colligendos fructus, non ad ea, quæ juris, ut est usucapio, l. 11. de divers. & temp. præscr. Ampliationes, limitationes & fallentias vide in tom. Reg. jur. 2. p. 51. sub lit. M. ubi plurimi citantur autores.

VIII.

FIDEM fallere, & promissa non adimplere grave est, l. 1. in princip. ff. de constitut. pecun. l. 1. ff. de pactis. l. 11. §. 1. ff. de act. E. V. Hippolit. sing. 42. Rom. consil. 52. In questione. col. 1. vers. cum ergo. Covarruv. de sponsalib. part. 2. cap. 3. §. 4. num. 1. Tiraquell. l. 13. connub. num. 42. Roland. consil. 85. n. 3. vol. 3. Lara in l. si quis à liberis. §. si mater. num. 23. ff. de liber. agnosci. Menoch. consil. 156. num. 22. Matien. l. 2. gloss. 1. à num. 1. tit. 16. lib. 5. novæ Recopil. Flamin. Paris. de confident. quest. 6. num. 3. Octav. Glorit. respons. 1. p. 3. num. 268. & respons. 2. n. 11. Roias sing. 63. à princ. Petr. Martin. in cap. afferte. de præsumt. in verb. afferte. p. 1. n. 19. Anton. Quæst. divers. quæst. cap. 30. num. 13. ad finem. Menoch.

consil. 156. num. 22. Dum hæc inter studendum scriberem, inveni Johann. Andr. in proem. Decretal. incautè dicentem, quod Hispanorum mos est non servare fidem, ubi Baldus col. 6. vers. quare si aliqua, ita inquit, Cave tibi omnino à Catbalanis, quorum dicta referunt Boër. decis. 179. n. 8. & Menoch. de arbitr. casu 57. num. 48. Miror equidem clarissimos Jurisconsultos ita parum modestè loquutos, nostris falso imponentes, quod in illis non invenitur, quorum fidelitatem ac fidem mirè extollunt Titus Livius decad. 4. lib. 4. Mar. Siculus de Hispanorum morib. lib. 4. prope fin. Johan. Rendina de majest. Princip. in verb. non armis solum decoratam. num. 17. cum seqq. Et ideo Imperatores Romani consueverunt semper, fidelitate Hispanorum nota apud omnes existente, in custodiam corporum milites Hispanos adhibere jam inde à Julio & Augusto Cæsare, ut recensent Svetonius in August. cap. 49. Livius decad. 3. Morales lib. 9. cap. 41. Et ita Sertorius de cognatis non fidens ex incolis Hispanis custodiam habebat, ut observat Morales lib. 8. cap. 19. & 20. Christiani enim famuli erant olim Imperatorum, eosque ut fideliores securius retinebant in domo & custodia ipsi Imperatores, ut de Neronis seculo patet ex D. Paulo cap. 4. ad Philip. Salutant vos omnes Sancti, maxime qui de domo Cæsaris sunt: idque notant ejus seculi scriptores, & præcipuè Tertullian. cap. 36. & 37. in Apolog. adversus gentes, & Irenæ. lib. 4. cap. 49. contra hæreses. [Fides ergo servanda est, sicut jumentum, aliàs perjurium committitur, & infamia incurritur, in Specul. de Arbitris. §. qualiter. vers. sed idem est, si fides. & in §. sequitur. vers. sed pone, quod compromissum. Alex. in l. 4. §. dato. in fin. de jurejur.]

Amplia I. quod si fidem grave est privatis fallere, ut hæcenus probavimus, gravius est Principi ratione dignitatis, arg. l. presbyteri 8. C. de Episcop. & Cleric. cap. cum quidam 12. de jurejur. cap. sicut dignum. 6. de homicid. gravius enim peccat Princeps frangendo fidem, quam inferior & privatus, Paris. consil. 82. n. 49. vol. 1. Bellon. consil. 37. in fin. Aym. Cravert. consil. 241. num. 19. vol. 2. Rolandus consil. 1. num. 32. vol. 2. Cephal. consil. 545. n. 100. Menoch. consil. 1. n. 227. & consil. 27. n. 24. & consil. 721. n. 3. Rodolphin. de absoluta Principis potestate c. 6. n. 183. conveniunt tradita per Peregr. consil. 87. n. 11. vol. 1.

Amplia II. quod Fides publica etiam hostibus est servanda, *l. conventionum 5. §. 1. ff. de pactis. cap. noli 3. 23. q. 1.* quia est de jure gentium primævo, & sic de jure naturali, & semper continet bonum & æquum, aliàs Princeps non servans fidem privaretur commercio hominum, quod est summè cavendum, ut ait Castrenf. *consil. 318. Viso & examinato, colum. pen. vers. is non obstantibus.* Baldus *consil. 343. Illustris Domine. in fin. lib. 2.* ubi quod si quis captus in bello licito relaxetur sub juramento de revertendo, tenetur reverti: ubi tamen limitat, quando ageretur de redeundo ad capturam propter debitum civile, quia non tenetur reverti, & *consil. 358. Licet latrunculis. per totum. cod. lib. 2.* ubi quod quando bellum non est justum vel propter crudelitatem hostium relaxatus timet mortem, non tenetur redire, quamvis promiserit etiam cum juramento reverti. Et hoc Axioma exornant Duen. *reg. 16. in fin. Menoch. consil. 100. n. 187. & n. 218. cum seqq. Card. Tusch. tom. 3. lit. F. concl. 335. per tot. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 2. diff. 13. n. 4. cum seqq.* ubi intelligit de personis publicis, non de privatis. [Vid. Bertachin. *repert. jur. sub hac rubr. fol. 130. fac. 2. col. 1.*]

[Limita, quod fides in malis promissis non servanda, *cap. in malis promissis 96. & can. non est obligatorium 58. de Reg. Jur. in 6. Thomas de Thomasset. reg. 156.* ubi declarat procedere in malis promissis, quæ servari non possunt sine peccato mortali.]

IX.

FIDEM frangenti fides non est servanda, *vox est juris, inquit Cujac. in c. pervernit. 3. Infra de jurejur. per illum text. l. cum, qui 21. §. 1. ff. de inoffic. testam. l. quero 54. §. inter locatorem 1. ff. locati l. qui fidem 16. ff. de transact. l. Julianus 13. §. offerri 8. ff. de act. empt. l. cum proponas 21. ad fin. ubi gloss. ult. Bartolus, Baldus & Alexand. C. de pactis. [Gothofred. ad l. 21. C. de pact. lit. m. l. 6. C. comm. utriusque.] l. pollicitatione 3. C. de sponsalib. cap. esto subjectus 6. ubi glossa verb. deferatur 95. dist. cap. pervenit. 3. vers. nec tu. ubi gloss. ult. de jurejur. cap. frustra 75. ubi glossa 1. de Regulis Juris, lib. 6. Rolandus à Valle *consil. 57. n. 20. lib. 1.* ubi dicit, hanc esse regulam generalem Joh. de Anan. *consil. 7. n. 8. Socinus reg. 8.* ubi limitat septem modis, [Hippol. Marfil. *in sing. 155. incip. frangenti.* & Jacob. de S. Georg. *in l. cum proponas. 16. vers. nota illud vulgatum. C. de pact.* ubi hanc regulam notabilibus modis limi-*

tat.] Tiraquell. *de retract. convent. §. 3. gloss. unic. n. 19.* Thom. de Thomasset. *in 2. floribus legum, reg. 129.* Joseph. Ludovicus *tom. 3. commun. opin. tit. de probat. concl. unic. vers. qualibet enim. pag. m. 423.* Menoch. *conf. 1. n. 364. Surdus consil. 359. n. 9. Cardin. Tusch. tom. 3. lit. F. concl. 337. per totam. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 2. resolut. 17. n. 11. & 13.* Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l. 41. num. 26.* Seraphin. *de privilegiis Juramenti, privil. 64. n. 15.* Cardos. *in praxi Judicum & Advocat. verb. fides. num. 2.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. q. 27. n. 65.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de verbor. obligat. resolut. 2.* Octav. Glorit. *respons. 1. p. 3. n. 169.* novissimè Noguerol. *allegationum juris tom. 1. allegat. 6. num. 70.* [Rationem hujus regulæ vide apud Reinking. *lib. 1. de regimine seculari & Ecclesiastico, class. 1. cap. 5. num. 89.*]

Amplia primò, ut procedat, etiamsi in minimo fides deficiat. *Surdus de aliment. tit. 8. privil. 61. n. 16.* Sebast. Nanci *ad l. 2. ff. de jure immunit. n. 2. cum seqq. & ad l. si pater. Cod. de novation.* Gonzal. *ad reg. Cancellar. gloss. 31. n. 5. cum seqq.* Puteus *decis. 357. in fin. lib. 3. in utraque edit. ubi dicit, quod propter unum minimum capitulum non servatum obstat exceptio agenti.* Unde obligati observari pacta & conventiones, si contraveniunt etiam in uno, non possunt petere sibi observari, ut per Castrenf. *consil. 176. Videtur. col. 2. in fin. lib. 2.* Natt. *consil. 481. in fin.* Riminald. *jun. consil. 122. n. 30. & seq. lib. 2.* quos refert Cardinal. Tusch. *d. lit. F. conclus. 337. num. 6.*

Amplia secundò, etiamsi intervenerit juramentum, ut per Roman. *conf. 244. Pro evidentiâ, n. 2.* Ruin. *consil. 136. col. 4. vers. quoad aliud, lib. 5.* Roland. à Valle *consil. 57. n. 21. lib. 1.* Cardin. Tusch. *d. concl. 337. n. 3.* Mar. Antonin. *var. resolut. lib. 1. resolut. 87. n. 22.* [Jacob. de Sanct. Georg. *in l. cum proponas. vers. nota illud vulgatum. C. de pact.* Jusjurandum enim tacitam conditionem habet, si is, cui datur, fidem non violaverit, *fac. l. quidam, cum filium 132. ff. de V. O.*]

Quæ quidem ampliatio procedit, quamvis ultra juramentum additur clausula, *Rato manente pacto*, quia adhuc non tenetur servare fidem & promissa is, cui non servatur per adversarium. Gozadin. *consil. 31. n. 5.* Rolandus à Valle *d. consil. 57. num. 22. lib. 1.* Cardin. Tusch. *d. concl. 337. num. 5.*

Limitationis loco nota, quod regula hæc

hac locum non habeat in contractibus nominatis, post executionem. Baldus & alii in l. incivile 12. C. de rei vindic. Sublimitat Rolandus à Valle 4. conf. 69. n. 41. alias fallentias vid. in Tom. de Regulis Juris sub littera F. pag. 487. & seq.]

CAP. XXV. De Filiatione.

Axioma I.

Filiatio probatur per conjecturas & presumptiones, veluti (1.) ex cohabitatione mariti & uxoris, (2.) alimentis, (3.) nominatione & educatione. l. filium cum desinimus. 6. ff. de his, qui sui vel alien.

II.

Probata copulâ carnali probatur quoque filio filii naturalis, quia probata causâ probatur effectus. Ita ergo si mulier jurato probet copulam Titii, Titius erit pro patre nati habendus.

Limita: ut procedat (1.) quoad effectus civiles, e.g. successionem, (2.) ut civiliter quidem ita probetur filio, vix tamen naturaliter.

CAP. XXVI. Filius, Filia.

Axioma I.

Filius familias in publicis muneribus pro patrefamilias habetur. l. nam quod 14. ad Sc. Trebell. l. 27. junct. a l. 78. de judic. Wesemb. in part. de tutel. n. 5. Idem est quoad castrense peculium & quasi, l. 2. ff. ad Sc. Macedon. l. 3. C. de Castrensi pecul. Itemque in foro. l. 1. §. 2. ad Municipal.

II.

Filius; ergo heres. D. Paul. ad Galat. 4. vers. 7. §. sui autem 2. Instit. de hered. qual. & differ. Quo ipso onus probandi in filium transferri videtur, se scilicet à patris hereditate abstinuisse. Carpov. Part. 3. Constit. 14. Defin. 20. num. 2. & seqq. Sed advertendum est: argumentum illud solum procedere in favorem filiorum, ad hoc, ut ipsorum intentio sit fundata, si velint esse heredes, aut petant hereditatem paternam; ut nempe præter filiationem nihil ulterius teneantur probare. Carpov. d. loc. num. 4. Mantie. de conject. ult. volunt. lib. 12. tit. 1. n. 3. Gail. 2. observ. 128. m. 3. Goedd. Consil. Marburg. lib. 1. conf. 26. n. 37. & seqq. Everhardus in loc. ab auctoritat. num. 9. Neutiquam verò id ipsum in odium eorum est detorquendum, ut scilicet aliorum quoque contra ipsos agentium, propter onera hereditaria, intentio sit fundata. Menoch. 4. præsumpt. 99. num. 4. Licet enim filius sit propter jus filiationis: Attamen in arbitrio ejus est, an velit eo jure uti, nec ne. l. ei, qui se 12. de acquir. hered. l. 1. & 2. C. si minor se ab hered. abst. Carp. d. loc. num. 6. & 7.

III.

Filii parentum egregiorum præ aliis omnibus ad honores & munera sunt promovendi. l. 13. C. de Advoc. div. jud. tit. 1.

IV.

Filius regulariter sequitur conditionem patris. (Confer infr. loc. de patre) cap. 2. de convers. infidel. Baldus in l. 8. §. 10. ff. de Senator. Bartol. in l. fin. ad Municipal. Alex. in l. assumptio 6. ff. d. t. ubi dicitur verum, etiam quoad originem, & sequitur agnationem patris, præsertim in concernentibus commodum. Baldus in l. fin. C. de serv. fugitiv. Quod est verum, etiam stante statuto, quod filius denominetur à matre. Bartolus in l. exemplo 36. C. de decur. vid. tamen eundem in l. 1. col. ult. ff. ad Municipal.

V.

Filiorum appellatione qui comprehendantur, vide latè Bertachin. in Repertor. part. 2. lit. F. fol. 137. fac. 2. & fol. seq.

VI.

Quoties versamur in materiâ favorabili, toties filiorum appellatione continentur nepotes. l. 120. §. 1. ff. de V. S.

Ratio: quia favorabilia sunt extendenda.

Exemplum: ita ergo Senatus-Consultum Macedonianum etiam ad nepotes porrigitur. l. 6. C. ad Sc. Maced. ita beneficium à Principe filio concessum etiam ad nepotem spectabit. arg. l. beneficium. 3. ff. de Constit. Princip. Econtra tutor filius datus non etiam nepotibus datus censetur. §. fin. Inst. qui Testam. Tut. dari poss.

Limita: modò eadem ratio militet in nepote, quæ in filio.

VII.

Filius patre vivente non habet jus in legitimâ, & nihil præter alimenta petere potest de bonis paternis. Myns. Cent. 4. obs. 25. alendus tamen est etiam in studiis usque ad finem eorum. Gloss. & DD. in l. 5. C. ad Sc. cum Maced.

VIII.

Filia inscio patre vel invito nubens dotanda, nisi indignum elegerit sponsum. Gail. l. 2. observ. 95. non autem redotanda, si dos culpâ ipsius sit perditâ. Schneidew. in §. 29. Instit. de action. num. 91.

IX.

Filia cum juramento renuncians hereditati paternæ succedere amplius non potest, cap. quamvis de pact. in 610. non autem removetur à successione fratrum. Viv. 2. decis. 211.

X.

Filia dotata renuncians successioni ob læsionem enormem potest petere restitutionem in integrum. Gail. l. 2. obs. 147.

XI.

Filius regulariter puniri non debet pro delicto patris. l. 2. §. 7. ff. de Decurion. & ibi gloss. l. 26. ff. de pen. l. 22. C. eod. Hanc regulam cum suis ampliacionibus, limitationibus & fallentiis, vid. in tom. Reg. Jur. 1. lib. 6. sub hac rubr. p. 509. col. 2. & pag. 512. col. 1. in fin.

De filio legitimo vid. partus legitimus.

CAP. XXVII.
De Finibus, Terminis.

Axioma I.

Pro terminis habentur mare, fluminum ripæ, viæ regales, montes, muri, stipites, valles, fossæ, aggeres, Landwehren / Landgräben / lapides, Marckmahl / Stein / Güter / Schiedstein / columna, arbores cruce signatæ, iisque solent addi Carbones & Cineres. Zieriz in *Const. Crim. art. 114*. Wehn. in *obs. Pract. verb. Gränze*.

II.

Fines probantur per libros, telles, famam, aliaque adminicula & indicia. *Mynf. Cent. 6. obs. v. 25, 26. adde Wehn. obs. pract. verb. Bezirk Brief.*

III.

Judex vel debet fines manifestos custodire, vel turbatos renovare, vel novos ponere per Geometras & agrimensores, magis tamen sequatur vias publicas die Landstrassen / quam parvas & vicinales. *Mynf. Cent. 6. obs. 27. Agorum verò mensuratio & terminorum positio fieri debet partibus præsentibus ab agrimensores juratis, geschwornen Feldmessern und Untergängern. Schneidew. in §. 20. Instit. de act. in act. fin. regund. n. 21.*

IV.

Crimen termini malitiosè moti est species falsi & puniatur arbitrio judicis. *Const. Crim. art. 114.*

CAP. XXIX.
Finis.

Axioma I.

Omnis agens agit propter finem, & finis est, qui movet agentem. *l. Si pater 4. Cod. de hered. instit. l. Eam. 14. C. de fideicommiss. ubi Baldus. Hinc fine deficiente, deficit effectus. Exemplo l. i. C. de Condit. ob caus. Vigel. in dial. jur. p. 212. vid. supr. sub lit. C. Cessante causa, &c. Et fine existente, cessat res vel actio, quæ ad finem tendit. Exemplum in §. fin. Instit. de Autor. tut. & l. 65. §. item, si alicujus. ff. pro socio. l. 12. §. si quis servum. de capto. & postl. l. 1. §. interdictum. ff. mi possid. Vigel. d. loc. quare etiam frustra fieri dicitur, quod factum non relevat, l. aliquando 13. §. si sub conditione 2. ad Sc. Vellejan. l. si quis 6. §. exigitur 2. de edendo. ibi: Ne forte vel supervacuas. & ubi Angel. notat, & concordantes allegat Jacob. de S. Gregorio. Exempli causa, quando cessat causa additionis, ea per calumniam fieri censetur. Baldus in Rubr. C. de fid. instrum. n. 12. vers. Conclusio. Hieronym. Magon. decis. Rotæ Lucens. 5. n. 7. & 8.*

II.

Quod contra vel præter finem & usum rei fit, ratum non est. Exemplum in l. 3. §. duæ autem 5. in fin. ff. de Carb. Edict. l. 1. §. Exceptionem. vers. cum enim propositum. ff. quarum rerum act. non dat. l. plerique 18. ff. de in jus voc. l. 129. de Regulis Juris.

III.

Qualis est finis, tale quoque censetur id, cujus

est finis. Exemplum in l. 1. §. hujus studii. ff. de l. & l. 4. §. itemque fieri. ff. de alienat. jud. mut. caus. fact. l. si quis sit 17. §. item apud. ff. de adilit. Edict.

IV.

Finis est duplex, τελος, και τελος. Ita finis, cui fit medicina, est æger: cujus contrarium est sanitas, Hugo Grotius in *defens. fid. Cathol. advers. Socin. cap. 1. p. 32. Wel. in parat. de pact. n. 8. Unde non datur finis ubi principium non præcessit, & non dicitur desinere, quod nunquam coepit, l. 96. de condit. & demonstr.*

V.

Causa finalis separanda est sæpenumero ab impulsiva. Ita enim defectus causæ finalis facit locum conditioni caus. dat. caus. non seq. Defectus autem causæ impulsivæ tunc demum nocet, cum per eum ipsum stat, qui implere debet, quominus impleat. Ant. Fab. 45. de Err. Pragm. c. 9. pag. 991.

VI.

FINIS est primus in intentione, & ultimus in executione, l. 1. C. de execut. rei judic. [Grotius lib. 1. de relig. Christ. p. 39. Scalig. lib. 1. in Aristot. de plantis. pag. 102. & lib. 2. de plant. pag. 292.] Aristot. lib. 2. Physic. cap. 7. quest. 20. art. 2. Tiraquell. in tract. Cessante caus. limit. 1. n. 6. Ægid. in proem. decret. super gloss. rubr. 9. ubi subdit, quod finis mover efficientem, efficiens præparat materiam, & tandem in eam præparatam inducit formam, ex quibus finis & effectus causarum efficitur, Surdus consil. 67. n. 30. & consil. 133. n. 21. & consil. 199. n. 12. & consil. 217. n. 4. Giurba in consuet. Messanen. cap. 1. gloss. 4. num. 112. Card. Tusch. pract. concl. tom. 3. lit. F. conclus. 378. n. 11. de fine cui competit judicare, convenit etiam judicare de mediis, Philosophus lib. 1. Ethic. cap. 1. text. in cap. præterea 5. de offic. deleg. nam media sequuntur naturam sui finis, & ab eo regulantur, l. oratio 16. ff. de sponsalibus. [Et proprium quidem est Philosophorum in causas inquirere, Jcti ubi finem habent & effectum, de mediis non adeo sunt solliciti. l. mulier 22. ad Sc. Treb. l. si mater 3. C. de Inst. & Subst.]

VII.

FINIS actus est expectandus, l. diximus 4. ff. de excusat. tutor. Everhard. in Topic. legalib. loco 100. Tiraquell. de retractu lign. ad finem tit. num. 18. 19. & 23. Mar. Giurba in consuetud. Messanen. p. 1. cap. 1. gloss. 4. tit. 12. [non quod præsens est, Cephal. 3. consil. 329. num. 22.] Et attendi debet in dispositionibus, quæ ad certum finem factæ sunt, ut contrarium non operentur, quia in præteritis finis est primus in intentione, & finis de Jure communi est victoria, [Cothm. lib. 1. consil. 9. n. 112.]

n. 112. & seq.] Oldrad. *consil.* 283. in princip. quem refert Cardin. Tusch. d. *conclus.* 378. num. 1. inducta enim ad unum finem, non debent illius oppositum operari, l. *legata inutiliter* 14. ff. de *adimend. leg.* Socinus *consil.* 38. col. 2. vol. 1. Menoch. *consil.* 151. num. 30. & *consil.* 170. num. 11. & *consil.* 302. num. 34. Octav. Glorit. *respons.* 1. part. 3. num. 39.

IX.

A FINE res denominatur, l. *ex imperfecto* 23. ff. de *legat.* 3. l. *rem non novam* 14. §. *fin.* C. de *judic.* l. *sed & si quid* 25. §. 1. ff. de *usufructu*. §. *omne autem jus ult.* Insit. de *jure naturali*, Gentium & *Civili*, cap. *fraternitatis* 6. §. *fin.* de *frigidis & malefic.* Bart. Perett. ad *Extravag. Ambitiose*, de *rebus Eccles.* non *alien.* pag. 93. num. 23. & 24. Albanus *consil.* 52. n. 7. Surdus *consil.* 164. n. 32. Cassanat. *consil.* 45. n. 107. Giurba ad *consuetud. Messan.* p. 1. cap. 1. gloss. 4. n. 112. *vers. ut omnia*. [Finis enim designat, qualis res censenda sit, textus in cap. *fraternitatis* §. *ult.* de *frigidis & malefic.* ubi Barbof. n. 10. l. *sed & si quid* 25. §. *ult.* de *usufr.* Gail. lib. 2. *observ.* 52. n. 7. Finis enim est nobilior omnibus, quæ sunt ad finem. l. 19. §. 13. de *aur. & argent. leg.* Aristot. lib. 3. *Top.*]

X.

FINIS intelligi debet, ut conveniat suo principio. Surdus *decis.* 43. n. 15. [Baldus in l. *quamvis* C. de *fideicom.*] & ideo modus agendi, seu excipiendi inspicitur, ut inde finis colligatur, glossa magna in *fin.* in cap. *hec quippe* 10. 3. *quæst.* 6. quam singularem attestatur Baldus in l. *Papinianus*. col. *penult.* Cod. de *sent. & interlocut.* & in l. *nec quicquam*. §. *ubi decretum*. de *offic. Procons.* quem referunt Felinus in cap. 1. num. 17. *vers. ultima conclusio*, de *except.* Octav. Glorit. *resp.* 4. n. 13. [Unde non datur finis, ubi principium non præcessit, & non dicitur desinere, quod nunquam coepit, l. 96. de *condit. & demonstr.*]

XI.

Ordinata ad finem boni, non debent malum operari. Gemin. *consil.* 126. num. 2. *vers. ordinata*. Cardinal. Tusch. *pract. conclus.* tom. 5. lit. O. *conclus.* 181. & inducta ad unum finem contrarium effectum operari non debent. l. *legata inutiliter* 19. ff. de *leg.* 1. Rot. *decis.* 140. num. 4. in *fin.* p. 2. in *posthum.* Farin. aliàs p. 4. *recentior.* adde *supra* lib. III.

cap. 63. *axioma*
ult.

CAP. XXIX.
Fiscus.

Axioma I.

Omnia jura, quæ loquuntur de fisco, habent etiam locum in privato: nisi in Lege dicatur esse speciale in fisco, l. 1. C. de *H. P. l.* item veniunt 20. §. in *privatorum* 9. *junct.* gloss. *ibid.* in *verb. publica*. ff. *cod.*

Limitationis loco nota dictam regulam tunc demum veram esse, si statim in una eademque L. causæ privatorum subjiciantur causis fiscalibus. d. l. 1. d. l. 20. §. 9. Berlich. 1. *concl.* 23. n. 7. Item si dispar ratio non appareat. l. *idem* 12. de *compensat.* Wesemb. in *com. Cod.* de *usur.* num. 7. pag. 1589. in *fin.* adde omnino C. A. de *jure fisci*, thes. 20.

II.

Boni principes semper privatis potius, quam fisco favent. *textus est* in l. 2. C. *Theodos.* de *Advoc. fisci*. Exemplum est in l. 2. & l. 6. C. de *servo pign. dato*. ubi Imperatores non favent fisco suo: & pupillis tamen favent. Pupillus enim & fiscus habent tacitam hypothecam in bonis debitoris, & ob id debitor pupilli, si manumittat servum, nihil agit: si verò debitor fisci manumittat servum non obligatum aut pignorum fisco specialiter, valet manumissio. Cujac. ad l. 10. de *jur. fisci*.

Limita: nisi causa non tam ad fiscum Principis, quam ad totam Rempubl. pertineat, velut est causa primipili l. 3. C. de *primip.* contributio- num & pensationum publicarum, l. 1. C. *si propter pub.* unde Germani: Herren und Heiligen gehen über alles.

III.

Quod semel sumit fiscus, nunquam reddit, Cujac. in *recit.* C. de *requir. reis.* per l. 2. C. d. r. & l. 1. ad *Leg. Jul. de ambit.* Unde est, quod licet facinorosos a Principe restituantur, tamen regulariter bona non recipiat. l. 9. 7. & *pass.* C. de *sent. pass.* & *rest.* licet verbum restituendi latius pateat, l. *ult.* §. *fin.* de *V. S.* unde etiam est, quod in l. 42. de *cond. indebit.* dicitur, poenæ non solent repeti, cum depensæ sunt.

IV.

Fiscus est successor omnium improborum & indignorum. Sich. *Cons. Test.* 6. n. 47. item ex incestuoso coitu natorum. Myns. *Cent.* 3. *Obs.* 91. Bonorum vacantium. L. *un.* Cod. de *bon. vacant.* l. *fin.* C. de *pet. bon. subl.* Besold. thes. *pract. verb.* Erblosse Güter, vid. *supr.* rubr. BONA VACANTIA. non autem succedit peregrino in peregrinatione decedenti. *aut b.* omnes peregrini C. *comm.* de *success.* locus in Gallia. Speidel. in *notabil.* verb. *Albinagium*.

V.

Fiscus habetur loco heredis etiam quoad onera, hinc tenetur satisfacere creditoribus delinquentis L. 1. C. *pen. fisci.* *cred.* *præf.* & ejus filiam dotare. Bald. in l. *fin.* C. de *dot. prom.* arque uxori dotem reddere. Roland. à Valle *consil.* 31. num. 33.

CAP.

CAP. XXX.
Fœmina vide Rubr.
Masculus.

Axioma I.

Fœmina ab omnibus officiis publicis remota dicitur. *l. 2. ff. de Reg. Jur.* quæ Regula indefinita, universaliter procedit, in quacunq; fœmina, nisi esset Regina, Decius in *d. l. 2.* ubi etiam Cagnol. *l. fœmina. ff. de edend. l. 1. ff. de postul.* Item ita intelligitur statutum, ut extantibus masculis, fœminæ non succedant, de quo per Alber. Brun. in *trist. Extantibus mascul. in principio.*

II.

Fœminæ regulariter deterius conditionis, quàm viri.

Hanc regulam declarata, quod procedat, quantum ad civilia & publica officia pertinet. *l. 1. ff. ad Scit. Vellejan. l. fin. C. arbit. tutel. vid. Andr. Tiraquell. in legib. connubial. gl. 3. n. 160. Challan. in consuet. Burgund. in tit. des Justices. Rubr. 1. §. 6. n. 40.* quia fœminæ ob pudorem & verecundiam sexui huic congruentem *l. 1. §. 5. ff. de postul. ab omnibus officiis civilibus arcentur l. 2. ff. de R. 7. ubi exempla.* Ita mulier incapax est feudorum, nec testis esse potest in testamento, &c. Nam in aliis multis fœminæ melioris sunt conditionis, quàm viri, quales casus ponit Hippol. in *sing. 248.* & nominatim undecim Specul. ponit in *tit. de Procur. §. ratione. n. 3.* octodecim verò Dec. in *d. l. 2. de R. l. n. 70. usque ad n. 83.* vide Pruchmann. *l. tr. de fœminis.* Breviter: Quoties agitur de damno vitando, toties melioris conditionis sunt fœminæ, quàm masculi, quia sexus hic ad læsionem pronus, ob cuius imbecillitatem ipsis succurrendum *l. 2. §. 2. ff. ad Scit. Vellejan.* Succurritur ergo fœminis (1.) in ignorantia juris, *l. fin. C. de Jur. & Fact. ignor.* (2.) in intercessionibus *l. 1. pr. ff. ad Scit. Vellej. (3.) in pœnis l. 5. §. 3. ad L. Jul. Majest.*

Limita: ut propriè hic intelligatur tale damnum, in quod ob lubricitatem cadere faciliè potuit. Extra hos respectus ad paria judicantur masculi & fœmina *tot. tit. C. de mulier. ubi munera sexui congruentia vel honores agnoscunt.*

III.

Quoties fœmina pro alio non intercedit, sed suum negotium gerit, toties valide obligatur.

Ratio: quia intercessio seu alienæ obligationis receptio tantum fœminis interdicta, ad hanc enim fœmina priorior esse & facilius induci solet.

Exemplum: tenebitur ergo, si pro suo fidejussore fidejusserit *l. 13. & 14. ff. ad Scit. Vellej.* si debitorem suum delegaverit *l. 5. & 8. §. 5. ff. eod.* Item si ipsa à Creditore suo alii delegaretur *l. 2. C. eod.* plura vid. in *l. 3. ff. l. 6. §. 10. 12. & in aliis C. eod.*

IV.

Fœminis dignitas mariti tribuit splendorem, *l. 8. ff. de Senat.*

CAP. XXXI.
Forma, Causa Formalis.

Axioma I.

Non debemus plus ad formam, seu substantiam alicujus actus exigere, quàm lex ipsa agit. *arg. l. illam merito 19. vers. superstitibus quidem. C. de collationib. & Nov. 13. cap. 5. Harprecht. ad §. 3. Instit. de locat. n. 236. vid. infra Lex.*

II.

Causa formalis & finalis aliquando in idem recidunt, *Wesemb. l. consil. 16. n. 4. ubi vide.* Sic Scalig. 3. *poëtic. §.* sic verbi causa, cum natura molitur hominem, pro fine dicitur habere ipsam formam. Est sanè forma finis generationi. Alii sic efferunt: Forma aliquando diverso respectu, etiam causæ efficientis, ut & finalis vicem supplet, *Efficientis* quidem respectu potentior ab ea emanantium & operationum, in quas potentia desinunt. *Finis* autem respectu generantis & disponentis in rebus naturalibus, à quo nihil aliud intenditur, quàm consequentia forma, sicut dici solet: Forma est finis, propter quem agens disponit materiam. Unde Aristoteles: Quid est, & cujus gratia est, dicit esse unum. Unde sic enunciat ab Interpretibus: Finis generationis est forma rei genitæ: Finis generationis humanæ est forma hominis: Anima rationalis, quæ est in termino ad quem, istius mutationis. Et eadem anima rationalis est forma hominis producti.

III.

Forma rei perempta, si aliquid ex materia remaneat, potest durare circa illud, quod remanet, prior dispositio ac jus, actio & obligatio. Hanc regulam probat textus in *l. 29. §. 2. de pign. ubi combusta domo pignoratâ, vel diruta ita, quod ad aream sit redacta, durat pignus in ea, l. 44. §. 2. de Legat. 1. ubi legatum poculorum debetur, licet defuerint esse pocula, & fuerint ad massam redacta. Hanc regulam cum suis ampliacionibus & limitationibus vide apud Alb. Brun. in *tr. de interit. & perempt. concl. 6. n. 23.**

IV.

Ex forma denominatur effectus. Sic ex forma hominis homo quis dicitur: ex forma equi, equus. Exemplum est in *l. 7. §. 12. ff. de pact.* Sic etiam pacta dant formam contractui, ut vel nominatus, vel innominatus dicatur, & nunc hæc, nunc alia actio competat. *d. l. 7. in princ. & §. 5. de pactis. l. 5. ff. de præscript. verb.*

V.

Deficiente formâ, deficit effectus. Sic cum actionibus civilibus certa forma à legibus præscripta sit, puta, testamentis ordinandis, judiciis exercendis, &c. formâ istâ deficiente, effectus caret actio, cujus exemplum proponitur *l. 4. C. de sentent. & interlocut. & l. 1. §. 2. de verbor. obligat. l. 14. de statu homin.*

VI.

Forma alia est rei constituendæ, alia constitutæ. Sic usufructus constituendi forma est, patientia constituentis; & usurpatio ejus, cui constituta est. *l. 3. de usufr. ubi Wesemb. n. 9.* Constituti, ut utatur, salvâ rei substantiâ, *princ. l. de usufr.* Sic feudi constituendi forma est investitura: Constituti, fidelitas. Sic forma Legis constitu-

stituendæ, est sanctio: Constituta, est rationabilis. Sic pacti constituendi forma in eo præcipue conspicitur, dum quidam ex diversis animi motibus in unum consentiunt. *l. i. §. 3. de pactis. ubi Colleg. Arg. ibes. 77.* alia est forma pacti constituti, nudus scilicet consensus. *C. A. dist. loc. ibes. 85.*

VII.

FORMA substantialis dat esse rei, *l. Diuus 7. ff. de integ. resitut. l. Julianus 9. §. si quis rem 2. ff. ad exhibendum. l. qui heredi 44. l. Marcius 55. ff. de condit. & demonstr. l. cum hi 8. §. si Prætor aditus 17. ff. de transact. l. qui per salutem 33. ff. de iurejur. l. in conventionibus 219. ff. de V. S. l. si is, qui quadringenta 80. §. quadam 1. ff. ad Leg. Falcid. l. cum antiquitas 28. §. cum autem 1. C. de testam. Clem. 1. de rebus Ecclesie non alienand. Aristoteles Physic. l. 1. c. 9. g. 10. art. 1. Jafon. in l. cum quis. num. 11. Cod. de juris & facti ignor. Castellion. consil. 17. num. 9. ubi ait, quod forma substantialis sit illa, quæ dat esse rei; Everhardus in topicis legalib. loco 53. Baldus in l. comparationes, in 3. quest. in fin. C. de fid. instrum. Decius consil. 429. n. 5. & consil. 434. n. 2. Tiraquell. de retractu lign. §. 2. gloss. 21. à num. 11. & §. 36. gloss. 2. num. 28. & de retractu convent. §. 4. gloss. 6. num. 31. Ant. Gomez. var. tom. 1. cap. 2. num. 7. Escob. de ratiocin. cap. 6. num. 39. & cap. 11. n. 18. & cap. 31. n. 16. Card. Tusch. practic. concl. tom. 3. lit. F. concl. 413. num. 2. Octav. Glor. respons. 9. n. 34. Intrigl. consil. 1. n. 150. & consil. 3. n. 10. lib. 1. Sebast. Medices de Regul. jur. reg. 7. n. 1. & seq. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 71. num. 4. Valenzuel. consil. 120. num. 32. & consil. 187. n. 66. tom. 2. Et actus factus absque forma destinata dicitur non esse. *l. Julianus 9. §. sed si quis rem 3. ff. ad exhibendum. Novar. d. lib. 1. g. 79. num. 9. in fin.* [& mutata formâ, propè extincta videtur rei substantia. *l. Julianus 9. §. sed si rem 3. ad exhib.* Et alia res censetur. Vigel. in Dial. jur. lib. 2. imò res ipsa abesse videtur, cujus forma mutata est, licet maneat idem corpus. *l. mulieris 13. §. 1. de V. S. Bachov. ad §. cum ex aliena 31. de rerum divis. pag. 268.* Sic quando aliquid requiritur pro forma, ejus omisio omnino viciat, quando ea est substantialis, secus si non substantialis, sed accidentalis, ex alleg. per Francisc. Soar. de legibus lib. 5. cap. 31. num. 2. Salas in simili tract. de leg. quest. 96. tr. 14. disput. 16. lect. 9. n. 36. In dubio autem forma præsumitur substantialis, non verò accidentalis, secundum Mathesil. sing. 130. & 131. Rolandum consil. 43. n. 13. lib. 2. & consil. 30. n. 1. & consil. 55. n. 26. lib. 3. Vant. de nulli-*

tatibus, quot & quibus modis nullitas in judicio proponatur, n. 52. [Exemplum hujus regulæ est in specificatione, vide Wesemb. in parat. de A. R. D. n. 8. ubi rationem reddit: quod forma sit præstantior materiâ, eamque ad se trahat: prout & alias semper, quod dignius est, trahit ad se minus dignum. cap. quod in dubiis 3. de consecr. Eccles. vid. Wesemb. C. C. de ordin. judic. n. 1.]

IIX.

FORMA inducta dicitur sequentibus verbis. Primò, quoties dicitur, id quod dispositum est, servandum esse pro forma, Gratian. consil. 16. n. 14. lib. 1. Gozadin. consil. 73. n. 13. Rolandus consil. 72. n. 61. lib. 3. Virgin. Boccac. in constitut. Piceni, gloss. 6. n. 164. Secundo, quotiescunque additur necessitas aliquid faciendi, Tiraquell. de retractu lign. §. 36. gloss. 2. n. 25. Beroi. quest. 24. num. 4. Terrio, quando disponitur conditionaliter, Menoch. de arbitr. lib. 1. quest. 30. num. 5. Virgin. Boccac. in constitut. Marchie. gloss. 6. num. 156. Cardin. Tusch. d. conclus. 414. num. 10. 13. & 17. Et ideò formam inductam per ablativos absolutos resolvunt Marien. l. 9. gloss. 4. num. 1. cit. 11. lib. 5. novæ Recopil. Roland. consil. 81. num. 15. & 82. cum segg. lib. 1. & consil. 55. num. 25. lib. 3. Sanchez. de matrim. lib. 3. disput. 5. num. 2. Joseph. Sesse Aragon. decis. 31. num. 8. & decis. 131. num. 22. Quarto, per temporis appositionem, quia tempus ordinatum à statuto, dicitur esse de forma, Roland. consil. 72. n. 71. lib. 3. Olasch. Pedem. decis. 163. n. 9. cum segg. Virgin. Boccac. in Constit. Marchie. gloss. 6. num. 162. Quintò, si aliquid statuatur præter jus commune, Roland. consil. 72. n. 61. lib. 3. Boccac. dict. gloss. 6. num. 163. & 165. Sextò, ex vehementi & studiosa animi applicatione, quam disponens habet circa modum in dispositione expressum, Boccac. d. gloss. 6. n. 168. ubi n. 169. subdit, formam censeri etiam inductam per juramentum, quod lex seu statutum præcipit intervenire debere in actu, & num. 167. resolvit, per dictiones taxativas censeri formam inductam.

IX.

FORMA in aliquo actu servanda, si in illo deficiat, actus est nullus *l. Marcius 55. l. qui heredi 44. §. 3. ff. de condit. & demonstr. l. 1. & 2. C. quando provocare non est necesse. gloss. verb. irritum. in cap. cum dilecta 22. & ibi Panormitan. num. 6. de rescript. Tiraquell. in l. si unquam. verb. re-*

vertatur. n. 67. C. de revoc. donat. Roland. consil. 30. num. 2. lib. 3. & consil. 72. num. 54. & S. eod. lib. 3. & consil. 60. n. 24. lib. 4. Alderan. Mascard. de generali statut. interpr. conclus. 9. num. 8. & num. 55. vers. & quia. Soar. de legib. lib. 3. cap. 31. num. 1. Salas in simili tract. quest. 96. tract. 14. disputat. 16. sect. 1. num. 1. ante med. vers. ex quib. legib. Anell. Amat. consil. 64. num. 6. & consil. 69. num. 5. cum seqq. Valenzuel. consil. 112. n. 58. & consil. 187. num. 74. & 75. & consil. 177. num. 12.

Amplia primò, etiamsi formæ omis-
sio tendat ad faciliorem actus expeditio-
nem, gloss. in cap. solet. 2. de sent. excom.
lib. 6. Alderanus Mascardus d. conclus. 9.
num. 57.

Amplia secundò, etiamsi aliquid legi-
time fiat, nam adhuc formæ omis-
sio vitiat, quia non potest per æquipollens ad-
impleri, glossa verb. transponentes, in cap.
cum dilecta 22. de rescript. Tiraquell. de
retractu lign. §. 1. gloss. 21. num. 11. vers. hac.
& §. 36. gloss. 2. num. 38. & de legib. connub.
gloss. 6. num. 26. & gloss. 7. num. 188. Ofasch.
Pedem. decis. 163. num. 4. cum seqq. Alde-
ran. Mascardus d. conclus. 9. num. 62. nisi
quando lex, seu statutum formam indu-
cens considerat effectum, Decius in cap.
de appellat. num. 5. cum seqq. de appellat.
Cephalus consil. 33. num. 36. lib. 1. Menoch.
conf. 131. num. 25. Ofasch. Pedemont. decis. 92.
num. 25. Cardin. Tusch. lit. F. conclus. 414.
num. 38.

Amplia tertio, procedere etiam in fa-
vorabilibus & piis causis, Tiraquell. d.
glossa 21. sub. n. 11. Grammat. decis. 79. n. 11.
& 14. Rolandus consil. 72. n. 59. lib. 3. Alde-
ran. Mascard. d. conclus. 9. n. 64.

Quartò amplia, ita procedere, ut non
excuset ætas, rusticitas, sexus, militia, aut
unaquælibet qualitas, Rolandus consil. 30.
n. 8. lib. 3. Card. Tusch. d. lit. F. conclus. 415.
num. 29.

Limita primò, ut minimè procedat, si
talis forma non contineat in se æquita-
tem, juxta ea, quæ tradunt Soar. de legib.
lib. 5. c. 31. num. 3. & Joh. de Salas in simili
tract. quest. 96. tract. 14. disputat. 16. sect. 9.
num. 36.

Limita secundò, quando aliqua neces-
sitas impediatur formam adimpleri, quia
tunc ejus omis-
sio non vitiat, Tiraquell.
ad leges connub. gloss. 6. n. 34. Paris. conf. 33.
n. 29. & 30. lib. 2. Roland. consil. 81. n. 25. 26.
39. 40. 52. & 82. cum seqq. Mascard. de con-
clus. 9. n. 78. [Nam in casu necessitatis &
imminentis periculi forma requisita pot-
est remitti. Felinus cap. quantum. ut lise

non contest. Exempli gratia: Si statutum
caveat, ne testamentum valeat, nisi per
Notarium immatriculatum factum; tem-
pore pestis factum valet etiam ab alio
non immatriculato. Angel. in l. Si vacan-
tia. in fin. C. de bon. vacant.

Limita tertio favore dotis, & in aliis
dotis favorem respicientibus, Brun. in
tract. stantibus masculis, art. 9. q. 3. Alde-
ran. Mascard. d. conclus. 9. num. 80. & 81. ubi
num. 82. subdit, quòd formæ omis-
sio non vitiat, ubi propter justam causam illa
omittitur, quando præsertim justa causa
talis est, quod nec eam negasset statu-
tum, si de ea statuentes interrogati es-
sent.

Limita quartò, quando forma omitti-
tur ratione scandali vitandi, vel emi-
nentis periculi, quia tunc ejus omis-
sio actum non vitiat. cap. statuimus 13. de offic.
judic. deleg. lib. 6. cap. ubi periculum 3. §.
porro, de elect. eod. lib. Clem. 1. de for. comp.
Paris. consil. 93. à num. 28. lib. 2. Mascard. d.
concl. 9. n. 67.

Limita quintò, si ex aliis menti & in-
tentioni formam inducentium satisfac-
tum fuerit, Card. Tusch. d. lit. F. conclus. 419.
n. 21. & 22. Alderanus Mascardus d. con-
clus. 9. n. 76. & seqq. ubi n. 79. pariter limi-
tat, quando forma tacite subintelligitur
adimpleta.

Limita sextò, ut quando lex seu statu-
tum mandat aliquid fieri cum certa sole-
mnitate, post actum jam factum sole-
mnitate non adhibita, actus non dicatur
nullus, nisi eadem lex expre-
sserit, quod
actus factus non valeat, & sic actus in esse
productus stabit, donec fuerit per sen-
tentiam irritatus. Virgin. Bocc. d. gloss. 6.
lib. 5. cap. 32. n. 2. Salas d. disput. 16. sect. 8.
n. 27. post med. Alder. Mascard. d. conclus. 9.
à num. 45. [Huc pertinet etiam elegans li-
mitatio. Gail. 1. observ. 124. num. 4. distin-
guentis, utrum lex vel statutum requirat
formam tempore contractus vel actus;
& tunc vera est Regula: quod non serva-
tâ formâ vel solennitate requisita actus
vel contractus corrumpatur. Aurb. hoc jus por-
rectum. Cod. de SS. Eccles. vel post contra-
ctum seu alium actum jam perfectum: quo
casu actus vel contractus non est irri-
tus; sed effectum non habet, nisi formâ
adimpletâ.]

[Limita septimò, ut actus, ob non ser-
vatam formam, ipso jure nullus, valere
debeat, si tendat in ejus commodum, cu-
jus favore illa forma introducta est. l. non
eo minus 14. Cod. de Procuratorib. l. neque

tuso-

tutoris 7. de contrahend. & commit. stipulat. Rumelin. exercitar. 2. thes. 21.

Limita octavo, ut regula non procedat eo casu, quando is, qui agit contra formam, formam derogare potest: tum enim mutatio formæ actum nullatenus vitiat, Ludovicus Gozadin. *consil.* 40. n. 6. Alin. in *praxi Florentin.* §. 3. cap. 46. incip. Decimo non vitiat, &c.

Limita nono, ut excipiantur solemnitas levis seu modica, l. 1. §. fin. & l. 2. de vent. in *spec.* Parif. 1. *consil.* 97. Bl. in l. 8. C. qui test. fac. poss.

Limita decimo, quia potest etiam remitti forma accidentalis seu qualitatis, ratione svadente, Parif. 1. *consil.* 47. & 2. *consil.* 32. G. V. Forster. 2. obs. 12.

Limita undecimo, quod omissio formæ non vitiat in foro conscientie; cum forum poli solemnitas Juris civilis non advertat, Gomez. §. item si quis. n. 78. *Instit. de Act. Diff.* Covarruv. in *causa de Testament.* & G. V. Forster. quod Leges civiles etiam in foro conscientie ligent.]

X.

FORMA est de genere indivisibilium, ut notatur in l. firmitas. *Cod. de fideicommiss.* [nec ab actu seungi potest. cap. auditis 29. cap. quia 42. ubi Dd. de Elect. Wessemb. ad l. 1. *Cod. usufruct.* n. 3. post med.] Tiraquell. de *jure marit.* gloss. 6. n. 4. Molin. de *primog.* lib. 1. cap. 9. num. 17. Flamin. Parif. de *resignat. benefic.* lib. 8. q. 8. n. 94. Gonzal. ad *reg.* 8. *Cancel. gloss.* 18. num. 76. cum *seqq.* Cald. Pereira de *potest. eligendi.* cap. 7. num. 13. prope *finem.* Escob. de *rationat.* cap. 11. num. 19. Anton. Monach. *Lutens. decis.* 18. num. 2. & 3. Rendina in *promptuario recept. sentent.* tit. 100. num. 5. Rot. *decis.* 30. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. *Surdus consil.* 282. num. 29. Novar. d. lib. 1. *quest.* 71. num. 3. Stephan. Gratian. *discept. forens.* tom. 5. cap. 853. num. 28. Joh. Anton. Mang. de *imput.* q. 126. num. 11. ubi quod est individua, & divisio formam corrumpit.

Et ideo debet non in parte, sed in totum adimpleri, & illa in parte quamvis minima, non adimpleta, in totum actus corrumpit, l. cum hi 8. §. si prætor 17. ff. de *transact.* l. qui Roma 122. §. Flavius 2. ff. de *verb. obligat.* [Bertachin. latè in *Reperit. part.* 2. sub *axiom.* Forma ad ungve debet servari.] Gloss. & Bald. in *cap. 1. in verb. vocationem*, & de *milit. vasallo*, Bartol. in l. 1. §. ait prætor. ff. ne *quid in sum. publ.* Alex. *consil.* 137. num. 15. vol. 5. & *consil.* 42. n. 16. vol. 1. Dec. *consil.* 132. n. 4. & 5.

Tiraquell. de *retract. convent.* §. 4. gloss. 6. à num. 31. & de *judicio in reb. exig. vers. hoc tamen intellige.* Sebast. Med. de *reg. Juris*, reg. 7. à n. 1. Calderin. *consil.* 314. vers. ad *cujus declarationem*, aliàs 11. de *feudis*, ubi intelligit, ubicunq; forma est de substantia actus, & sic substantialis, Jason. *consil.* 165. in *fin.* lib. 2. Baldus *consil.* 351. num. 9. lib. 5. Azeved. ad l. 18. num. 4. tit. 21. lib. 4. novæ *Recopilat.* Gutier. *pract.* lib. 3. q. 15. num. 5. cum *seqq.* Rendin. in *promptuario recept. sentent.* tom. 1. tit. 100. n. 5. & 6. Gam. *Lutit. decis.* 45. n. 3. Valasc. *consil.* 133. n. 3. & *consil.* 149. n. 6. & *consil.* 183. n. 3. Roland. *consil.* 30. n. 5. & *consil.* 72. n. 58. & 64. lib. 3. Alderan. Mascard. de *gener. statut. interpret. concl.* 9. n. 61. Soar. de *legib.* lib. 5. c. 32. num. 8. cum *seqq.* Farinac. in *praxi crimin.* p. 4. *consil.* 76. num. 13. Flamin. Parif. de *resignat. benefic.* lib. 5. *quest.* 6. n. 227. Cardinal. Tusch. d. tom. 3. lit. F. *concl.* 415. n. 28. Gonzal. ad *reg.* 8. *Cancel. gloss.* 4. num. 137. Mar. Anton. *variari. resolut.* lib. 11. *resol.* 11. num. 4. & *resol.* 92. num. 2. Cald. Pereira. de *empt.* cap. 3. num. 15. Octav. Glorif. *respons.* 9. num. 34. Rot. *decis.* 671. n. 2. apud Farin. p. 1. recent. *Vid. sup.* lib. 1. cap. 25. *Axiom.* 49.

XI.

FORMA non potest per æquipollens adimpleri. l. 3. §. fin. l. qui per salutem 33. ff. de *jurejur.* *Surdus consil.* 318. num. 10. Bernhard. Grav. ad *pract. Cancell. Imper. lib. 1. conclus.* 2. *confid.* 1. num. 2. [Tiraquell. in *Legib. connub. verb. express.* n. 187. ubi dicitur, Forma debet impleri proprie & verè, & non per actum fictum & improprium, etiam æquipollentem. Zaf. in l. ubi 75. §. fundi. ff. de *verb. obligat.* n. 11. col. 384. Sichard. in l. 21. §. per *nuncupationem* 2. *Cod. de Testam.* n. 4. & 5.] Seacc. de *convent.* gloss. 5. n. 22. & §. 1. *quest.* 1. n. 151. ubi num. 152. limitat, quando forma respicit certum effectum, quem per æquipollens potest effectualiter consequi. Limita etiam necessitate, aut difficultate maxima existente, & ubi aliter præterquam per æquipollens adimpleri nequit: ex l. 1. ff. de *verbor. obligat.* Franciscus Molinus de *ritu nupt.* l. 1. cap. 25. num. 45. *Surdus decis.* 268. num. 18. Alex. Rauden. de *annal.* cap. 38. num. 82. Bernh. Grav. d. *confid.* 1. num. 3. [Quando id, quod pro forma & solemnitate actus requiritur, possit præstari & suppleri per æquipollens. Vide latè Gomez. *Tom. 1. cap. 2. n. 7.* Vasquez. de *success.* *Tom. 1. lib. 1. §. 4. num. 31.*]

XII.

FORMA legis omnia corrumpit actus, *vid. supr. lib. 1. c. 25. Axiom. 49. & ibi citat: adde Sebast. Medic. de Regulis Juris, reg. 7. n. 2. Intrigl. consil. 1. n. 149. lib. 1. Sacc. de conject. §. 1. q. 1. n. 148. Novar. d. lib. 1. q. 78. n. 9. Castill. controvers. lib. 5. p. 2. cap. 149. n. 26. & seg.* [Gu. Forster. 2. observ. 12. ratio, polita enim forma, tum demum res ponitur, *cap. 1. & c. cum apud. 23. de spons. l. 7. §. 17. ff. de transact.* Everh. *in loc. à defectu forma. per tot.* Hinc Forma à lege tradita, in dubio est de substantia, & omnia vitiat actum. Bald. *in l. comparationes 20. col. 2. C. de fid. instrum. & l. 1. C. ut in poss. leg. & in l. tutor 4. C. in quib. caus. in integr. restitut. non est necess.* ideo Forma non servata, actus est nullus, etiam si statutum ultra non procedat annullando, si statutum est prohibitorium: alias secus. Alex. *consil. 23. part. 4.*

[Limitationis loco porro nota, quod cum Forma servari non potest, quæ acta sunt, valent, etsi forma servata non sit, Joh. Andr. *in cap. in toto 80. de Regulis Juris in 6. Abb. consil. 25. col. 2. vol. 2. Alex. consil. 206. dub. ult. vol. 6. Aym. Crav. consil. 12. n. 2. consil. 165. vol. 1.*]

CAP. XXXII.

Fortuna, Facultates,

Opes, Sors.

Axioma I.

Sæpe de bonis suis amplius sperant, quam in his est, homines. §. 1. *Instit. qui ex quib. caus. manum.*

II.

Non tenetur nauta fortunas cujusque excutere. §. 6. de l. Rhod.

III.

Fortuna sæpe in controversiis adhibetur. §. 23. *Instit. de opt.*

CAP. XXXIII.

De Fortuitis & In-

opinatis.

Axioma I.

Incerta & inopinata turbant & actus impediunt. l. 4. §. 4. de officio Procons.

II.

Fortuiti casus non continentur appellatione periculi. Hanc regulam probat glossa in l. 4. §. 4. ff. si quis caut. in judic. l. 1. §. 35. in fin. ff. de pos. l. 6. C. de pign. act. Ampliat verò & limitat eam Francisc. de Ripa, de pest. in princ. in cap. de privilegiis contractuum causa pestis, n. 70. cum seq. aliam limitationem ponit Jacob. de S. Georg. in d. l. 4. §. 4. Si quis caut. judic. n. 14. Est autem fortuitus casus inopinatus rei eventus, quem nul-

la hominum providentia vel cura cavere aut providere potest. l. 6. C. de pign. act. l. 23. in fin. de Reg. Jur.

CAP. XXXIV.

Forum, Forensis.

Axioma I.

De renunciatione Fori vide Mynsing. 1. obs. 88. Gail. 1. obs. 1. n. 29. & obs. 40. per tot. Grev. ibid. Frider. Martini de jure censuum cap. 6. n. 33. Fachin. lib. 1. controvers. 61. Ant. Hering. de fidejuss. cap. 23. n. 18. & segq.

II.

Forum Rei sequitur Actor. *vid. supr. Actor.*

III.

Forum domicilii potentius est originis foro, l. 190. de verb. signif. gloss. in cap. statutum u. §. cum verò. de Rescript. in 6. Decius in cap. ad nostram. c. 3. cl. 1. n. 3. de appellat. Unde cum quis uno loco domicilium, ex altero verò originem, habet, & dubitatur, an sit judicandum secundum locum domicilii, vel originis, subiecta materia est inspicienda, & si ad domicilii locum spectat, secundum jura civitatis, in qua domicilium habet, est judicandum, Bald. in l. 1. col. 4. Cod. de Sum. Trin. Dec. concl. 352. n. 4.

IV.

FORUM fortiri, & statutis ligari, paria sunt, gloss. in l. 2. ff. de eo quod certo loco. & in cap. 9. quod clericis, de foro compet. Alexand. consil. 157. n. 15. lib. 2. & consil. 211. Visa facti. n. 5. in fin. vers. similiter, eod. lib. 2. & consil. 44. n. 10. lib. 5. ubi ait, quòd in omnibus casibus, in quibus quis delinquendo in territorio, vel contrahendo dicitur fortiri forum, ut ibi conveniatur, ita poterit eisdem casibus ligari statuto, quia à pari procedunt, Thesaur. Pedem decif. 123. n. 12. Menoch. consil. 343. n. 33. Brunor. à Sole in locis communibus. verb. forum 1. & verb. forens. n. 5. ubi hinc infert, quòd forensis contrahens in loco, tenetur servare solemnitates ejusdem loci, Cardin. Tusch. tom. 4. lit. F. concl. 444. per totam. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de exempt. clericor. à statutis secularib. §. 1. num. 7. Steph. Grat. discept. forens. tom. 4. c. 709. n. 22.

V.

FORUM fortiri, & consuetudine ligari, à pari procedunt, Alexand. consil. 217. Viso quodam. n. 6. vers. hoc confirmo. lib. 7. quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 444. num. 5.

VI.

Quotiescunque agitur de onere rei imposito, toties forenses tenentur.

Ratio: quia onera rei coherent, ergò de re ibi, ubi est sita, agendum. l. 1. C. ubi in rem actio, Mev. P. 2. Dec. 367. n. 5. Exemplum in Collectis ratione rei impositis, v. gr. *Susenssteuer.*

Li.

Limita: Nisi Lege seu Consuetudine aliud fuerit receptum. *Mev. P. 2. Decif. 373.*

VII.

Quotiescunque agitur de onere personæ imposito, toties forenses non tenentur, quia in personas eorum nulla competit jurisdictio, vid. *l. extra territorium. fin. ff. de Jurisdic. Exemplum in Capitationibus, im Kopff-Gelde de quibus tot. tit. C. de Capit. Civ. Censibus exim.*

IX.

Quoties quis deprehenditur in loco Contractus non mox inde recessurus, toties in illo conveniri potest. *cap. 1. §. contrahentes de foro compet. in 6to.*

Ratio: quia sic contrahendo in isto loco videtur se accommodare ejus loci legibus & ibidem solutionem fieri voluisse. *l. 1. 2. & 3. ff. de Reb. aut. Jud. possid.*

Exemplum: ita ergo, qui transvehendo urbem obiter quid emerat, vel vendiderat, termino ad solvendum dato, non poterit ibi conveniri. *Zanger. de Except. P. 2. C. 1. n. 127.*

Declaro: nisi convenerit, ut alibi fiat solutio, sic enim in illo loco convento agendum. *l. contraxisse 21. ff. de O. & A. Plura vid. apud Brunem. ad l. 19. ff. de judic. n. 16.*

IX.

Ubi quis deliquit, ibi forum sortitur. *l. un. C. ubi de Crimin.*

Ratio: quia delinquendo sese subjecisse videtur legibus loci, & ibi statuendum exemplum, ubi commissum est delictum.

Limita: ut etiam puniri possit in foro deprehensionis, sed secundum statuta loci, ubi delictum est commissum. *Carpz. Prax. Crim. 2. 54. num. 51.*

X.

Quoties causa ob singularem qualitatem privilegium habet forum, toties non admittit prorogationem.

Ratio: quia si ipsius eximentis interest, ne ille, quem exemit, ab alio judicetur, interest sua, ne talem jurisdictionem amittat. *Gail. lib. 1. observ. 40. n. 5.* Ita ergo vasallus non potest consentire in alterius jurisdictionem, pariter nec Clericus. *cap. 12. X. de foro compet. Nec studiosus in jurisdictionem Senatus oppidani.*

Declaro: nisi ille, cui per talem prorogationem prajudicatur, consentiat. *arg. cap. 1. & 18. X. de foro compet.*

XI.

Quoties actus est voluntariæ Jurisdictionis, & nullam causæ cognitionem desiderat, toties poterit coram quocunque judice, etiam incompetente, expediri.

Ratio: quia sic nulla lis est inter partes, ad quam coercitione opus. Hinc nec competentia judicis necessaria, sed in arbitrio relictum est privatorum, ubicunque talem actum expediri velint, modo hoc autoritatis gratia in aliquo judicio fiat.

Exemplum: ita ergo manumissio ubicunque fieri potest, non autem arrogatio impuberis. *l. 15. §. 2. & l. 17. ff. de adopt.*

XII.

Quoties judicis jurisdictio restricta est ad certam quantitatem, toties quidem in contentiosis intra illam quantitatem judicare nequit, in voluntariis tamen pro habili etiam in majori quantitate reputatur. *l. 74. §. 1. ff. de Judic.*

Ratio: quia priori casu res agitur inter partes dissidentes, quibus Judicis sententia prajudicare posset, quod secus in casu posteriori, ubi liberum erit alterius jurisdictioni se subicere eamque in se prorogare. *l. 1. ff. eod. & ita poterit donationis insinuatio fieri coram judice, cui tantum usque ad centum thaleros jus dicere permissum.*

XIII.

Fori incompetencia semper debet allegari. *Angel. in l. 5. §. 2. ff. de Juris.*

CAP. XXXV.

Frater.

Axioma I.

Quoties inter Fratres de bonis paternis lis est, non spectantur regulæ juris, quæ omnes sunt summi juris, sed benignitas & æquitas. *l. 8. de colat. bonor. ubi Cujac. in lib. 3. qq. Papin. pag. 80. lit. D. & E. ait, non esse ad vivum rescanda ea, de quibus disceptatur inter fratres. fac. l. 3. C. de inoffic. test. Welsch. consil. 321. n. 25.*

II.

Frater dives tenetur alere fratrem inopem. *Gloss. & Bart. in l. 1. C. de alend. Liber. & dotare fororem inopem. Campes. de dot. 1. 4. 23.*

III.

Frater, qui administravit rem familiarem, tenetur reddere rationes, aliàs est in dolo. *Socin. consil. 78. Dec. consil. 215. vol. 2. & agi potest contra ipsum ad bona adventitia fratris vivo patre dissipata. Bald. in l. filia 18. C. fam. erisc.*

IV.

Fraternitas jurata non tribuit jus succedendi. *Sich. in l. 1. n. 3. C. qui test. fac. poss. Boer. decis. 355. Wehn. obs. pract. verb. geschworne Brüder.*

V.

Fratres mortuo patre simul habitantes in domo paternâ intelliguntur contraxisse societatem. *Dec. consil. 21. & 68. vol. 1.*

VI.

Fratri pro administratione rei familiaris non debetur salarium. *Jafon. in l. 20. in fin. C. de Colat.*

CAP. XXXVI.

Fraus, Fraudator.

Axioma I.

Fraus, quibus ex conjecturis probetur, vide. *Dec. 4. consil. 71. per tot. quomodo à dolo distinguatur, vid. in not. ad Brisson. hac voce.*

II.

Fraus duplex est: Altera in mente, altera in re: in mente est dolus, in re damnum. *l. 7. §. sed si fraudandi 10. de pact. Pac. in Anal. §. 3. Instituit. quibus ex causis manum. non lic. vid. l. 1. C. si adversus delict. l. 36. de Verb. obligat. l. 2. §. 1. de dol. & met. except.*

III.

Fraus non est, quæ fraudem excludit. Fraudem enim excludere dolus bonus est. *l. cum pater 77. §. Titio 31. & ibi Gothofred. & Dd. communiter de legat. 2. Cothm. lib. 3. res. 35. n. 122. vid. omnino Tiraquell. de retract. in prefat. n. 70. Et sanè cum vulpibus vulpinandum, &c. Gail. cap. 11. de Arrest. n. 34. talesque cautelas Reipubl. salutares dicit, Gail. d. loc. Adde Mynf. 3. observ. 6. Hinc Quintil. lib. 2. cap. 17. ait: Quia imperiti judicant, frequenter in hoc ipsum fallendi sunt, ne errent. Et ibid. Mendacium dicere, etiam sapienti aliquando concessum est. Calumnias calumniis repellere, & cavillationibus comprimere licet. Ripa in l. 1. §. quia autem n. 13. ff. quod legat. Unde prudentia, quæ fraudem excludit, maxime in iure laudatur. *l. 77. §. 31. de Legat. 2. & notabiliter in l. 10. §. 3. de N. G. junctà l. quod ergo 90. in princ. de legat. 1. Tiraquell. de retract. in prefat. num. 70. l. 1. §. 3. de dolo malo. vide omnino eruditè & prolixè Hilliger. 18. Donell. Enucl. cap. 3. lit. W.**

IV.

Fraudem facere non dicitur, qui facit, quod debet. *l. quod autem 6. §. apud Labeonem 6. ff. quæ in fraud. cred. & ibi Bart.*

V.

Fraus ei non fit, qui ipse jus suum diminuit. *l. potest 71. ff. ad L. Falsid. quilibet enim juri suo renunciare potest. l. 51. C. de Episc. & Cler. l. pen. C. de pat. c. si de terra 6. de privil. c. tuis 29. in fin. de testib.*

VI.

Inventa lege inveniri solet fraus legi. *l. 28. de usu. l. ult. de usur. rei jud. l. ult. C. Mand. quod tamen non debet fieri. l. si quis patremf. §. is autem 3. ad Sc. Macedon. l. qui test. 27. in fin. de probat. l. cum quis 37. §. Titia. de legat. 3. l. si quis inquilinos 112. §. ult. de Legat. 1. vid. l. ult. §. 3. ad Sc. Vellej. nec tam altimetur ex consilio, quam ex effectu. l. 3. §. quando. ubi Cujac. de jure fisci.*

VII.

Fraudatores habentur pro possessoribus. *cap. pro possessore 36. de R. Jur. in 6. quia pro possessore dolus est. l. qui dolo 131. de R. I. Wesembec. in parat. quorum bonorum. n. ult.*

IIX.

FRAUS & dolus nemini debent patrocinari. [Alii ita efferunt: fraudem propriam alleganti prodesse id non oportet. *l. transactione 26. C. de Transact. l. mercalem 5. C. de Cond. ob turp. caus. l. itaque fullo 12. ff. de furtis. cap. dictum 30. quest. 1. cap. intelleximus 7. de judic. cap. tua. 12. de Cleric. non resid. cap. sedes 15. cap. ex tenore 16. de rescript. cap. 2. de dolo. cap. 2. de cognat. spirit. cap. 1. de collus. de teg. cap. tuus. de usuris. Oldrad. consil. 257. num. 41. prope fin. vers. fraus insuper. Cravett. consil. 764. n. 6. Bald. consil. 76. Factum tale est. in fin. lib. 1. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 182. n. 60. & consil. 121. n. 5. & consil. 136. n. 8. & consil. 198. n. 13. Covart. var. lib. 1. cap. 18.*

num. 5. Tiraquell. de retract. lig. §. 1. gloss. 9. n. 67. Cardin. Tusch. pract. concl. tom. 4. lit. F. concl. 474. per totam. Cardos. in praxi Judicum & Advocat. verb. dolus. n. 3.

IX.

FRAUDIBUS via non est aperienda, *l. in fundo 38. vers. constituimus. ibi: neque malitius indulgendum est. ff. de rei vendic. l. cum ii 8. §. si cum lis 20. ibi: ne circumvenitur oratio. ff. de transact. l. qui sub pre-textu 9. ibi: fraudibus esse obviandum. Cod. de SS. Eccles. cap. porro de divort. Clem. 1. de usur. Clem. 1. §. fin. de concess. prob. Lap. alleg. 55. n. 2. in princ. Calderin. consil. 294. vers. item si contrarium. aliàs 2. de rer. permutat. Butr. consil. 5. n. 2. & consil. 42. n. 2. Alex. consil. 2. num. 17. vers. non obstat. lib. 1. ubi limitat, dicens, non esse curandum quod aperiatur via fraudibus, si principaliter hoc non fieret, sed secundario, & occasionaliter in quandam potentiam consecutivam, & consil. 108. Viso. n. 3. & 4. lib. 4. Joh. de Anan. consil. 70. n. 2. ubi quod non est danda materia delinquendi, Cravett. consil. 764. n. 6. ubi quod, ut occurratur fraudibus, Jus admittit latam interpretationem, & facit dispositionem favorabilem, Gem. consil. 42. num. 11. vers. Est ergo istud. ubi quod argumentum & dispositio interpretativa rejicitur, ubicunque aperiatur via fraudibus, & dolo in præjudicium tertii, Petr. de Ancharan. consil. 99. Egregius, ac venerabilis, ubi quod fraudibus occurrendum est, & quod dicitur fieri fraus, quoties constitutio, vel lex per indirectum, & cautelam redditur elusoria. Feder. de Senis consil. 7. n. 5. vers. ista pars videtur, & consil. 93. n. 6. ubi quod in dubiis opinionibus illa est amplectenda, per quam fraudibus obviatur. Decianus consil. 4. n. 33. lib. 1. ubi quod ne dum via non est aperienda, sed occurrendum ne fiant fraudes, Card. Tusch. d. tom. 4. lit. F. concl. 475. per totam. Mar. Antonin. variar. resolut. lib. 1. resolut. 50. n. 31. & resolut. 62. n. 5. Carol. de Grassis de except. except. 13. n. 36. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. n. 851. n. 12. & cap. 875. n. 5. Joh. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. q. 129. n. 5. Mangil. de imput. q. 183. n. 6. Modern. de supplicat. ad sanctiss. part. 1. cap. 10. num. 26. cum seqq.*

X.

FRAUDEM fraude repellere licet. *l. cum pater 77. §. Titio fratri 31. ff. de leg. 2. gloss. verb. malignantium. in cap. cupientes 16. de elect. in 6. Alciat. de presumpt. lib. 5. presumpt. 3. n. 37. cum seqq. Vinc. Caroc.*

in tr. de re furtiv. penes tertium reperta.
q. 4. n. 13. Franc. Molin. de rit. nupt. lib. 2.
p. 11. n. 25. add. *supr.* ax. 3. b. cap.

CAP. XXXVII. Frivolæ Objectiones & Exceptiones.

vide Objection.

De Frivolis excusationibus v. l. 1. 7. 8. 9. & 13.
C. de Excusat. ubi Welsch. parat. ff. n. 1. Clem. 1.
de sentent. Excomm.

CAP. XXXIIX. De Fructibus, Acces- sionibus.

Axioma I.

In quibusque fructibus producendis vel sola natura operatur, vel industria humana concurrat, ita tamen, ut natura prævaleat, illi sunt naturales.

Ratio: quia in his natura magis spectatur, quam industria humana. Exempla sunt in fœno, nucibus & omnibus fructibus sylvestribus.

II.

Quosunque fructus natura producit concurrente operâ humanâ quoad culturam & curam, & naturæ prævalente, illi sunt industriales. Quia in hisce plus videtur operari industria, quam natura, à principali autem debet fieri denominatio. Exempla sunt in vino, frumento, fœtu pecudum, &c.

III.

Quosunque fructus quis bonâ fide percepit & consumsit, illos irrevocabiter suos facit, l. 4. §. 2. ff. Fin. Reg.

Ratio consistit in bonâ fide, quæ tantundem præstat possidenti, quantum rei veritas domino vero l. 136. ff. de R. j.

Limita: ut procedat (1.) in judiciis particulatibus, e. gr. in rei vindicatione, non in universalibus, in his enim omne lucrum restituendum. (2.) in fructibus ante Litem Contestatam perceptis, non post eam, l. 22. C. de R. V. Modò postea possessor condemnatur, si res evincatur.

IV.

Quicunque fructus non ex ipsâ re, sed occasione rei percipiuntur, illi sunt Civiles; exemplo sunt pensiones ædium, der Milch, Zins & usuræ l. 34. ff. de Usur.

V.

Quicunque fructus sunt bonâ fide percepti, sed adhuc extant, illi cum prædio sunt restituendi. l. 22. C. de R. V.

Ratio: quia fructus extantes se habent per modum accessorii ad prædium: restituto igitur prædio tanquam principali, restituendi sunt fructus ut accessorium.

Limita: ut procedat, nisi tales fructus per tres annos possederim & sic usuceperim. Köppen in usu præd. Instit. obs. 13. n. 10.

VI.

Quicunque fructus sunt pendentes, seu nondum percepti (stehende Früchte) illi semper cum prædio restituendi, quia sunt pars fundi l. 44. ff. de R. V. Exemplo sunt poma nondum decerpta omnino restituenda. *conf.* Carpzov. P. 3. C. 31. Defin. 1.

Limita: ut procedat ita, si prius deductæ fuerint impensæ necessariæ. Nam fructus non intelliguntur nisi deductis impensis.

VII.

Quò ipsò tollitur bona fides, eò etiam tollitur acquisitio fructuum, quia bona fides causa est acquisitionis fructuum. Hinc igitur postquam quis agnovit rem esse alienam, fructus non amplius acquirit l. 48. §. 1. ff. de A. R. D. Quod moribus hodiernis conveniens testatur Brunnem. ad l. 25. ff. de usur. in fin. Ita bonæ fidei possessor tenebitur etiam ad fructus percipiendos post scientiam rei alienæ, quia sic incipit esse in malâ fide.

IX.

Quicunque fructus vel jam percepti sunt, vel etiam honestè percipi potuerunt, illos omnes tenentur restituere malæ fidei possessores l. 33. ff. de R. V. quia nemo ex suo delicto sentire debet commodum, & imputet sibi malæ fidei possessor, quòd rem alienam detinuerit.

Limita: nisi subit aliquid, quod à malâ fide purget, sic enim à fructibus percipiendis quis excusatur. Mev. P. 8. Decis. 387.

IX.

Quoties quis tenetur ad rei restitutionem, cuius usus permissus ipsi non erat, toties omnia restituere tenetur, quæ occasione rei percepit.

Ratio: quia accessoria sequuntur suum principale. *arg.* §. 26. Inst. de Rev. Div.

Exempla sunt in malæ fidei possessore, l. 117. ff. de R. V. depositario l. 1. §. 24. ff. de pos. Creditore l. 14. ff. de condit. indeb. Mandatario l. 10. §. 2. ff. mand. Tutore l. 1. pr. §. 1. seqq. de tutel. & nation. distrib.

CAP. XXXIX. Frustra, Frustraneum.

Axioma I.

Frustra nihil debet positum intelligi; sed omnia verba debent aliquid operari. l. si quando 109. de Legat. 1. Nec est disputandum de rebus inanibus aut superfluis. Sichardus ad l. 1. C. Ne uxor pro marito. n. 3. incipit. Lex frustra disputatur. Imò nemo censetur, frustratorium actum celebrasse, Carpzov. 5. Resp. 97. 14. per l. 59. de V. O.

II.

Frustra fit, quod non relevat, Joh. Baptist. Costa de jur. & fact. scient. & ignor. inspect. 31. n. 2. vid. omnino Surd. 1. consil. 86. n. 17.

III.

Ars & natura frustratoria non admittit. l. hæc stipulatio 14. §. Divus 1. ut legat. nom. cav. Sic nec contrahentes ullam syllabam otiosam posuisse, præsumitur. post gloss. & alios, Goth. Anton. disput. feud. 6. th. 5. C.

IV.

Qui id agunt, ut licet protrahant, non possunt videri boni viri arbitrati defendere. *l. ult. de procur. ubi Bachov. cap. 5. n. 9. eleganter hunc textum ad tabulas nostri temporis accommodat, quorum summa ars est, protelare lites.*

V.

Frustra importat nullitatem actus. *l. cum Reus 14. de fidejuss. l. cum donationis 34. C. de transact. Quandoque tamen importat opem exceptionis, l. 1. C. de non num. pec. l. si Titius 48. pr. ff. de fidejuss.*

VI.

Frustra expectatur alicujus rei eventus, cujus effectus nihil operatur (*conf. sup. 3. 54. axiom. 5.*) *l. aliquando 13. §. fin. ad SCt. Vellej. l. 33. de hered. institut. l. cum heres 52. §. 1. ff. de acquir. hered. l. 33. de judic. l. fin. C. qui admitt. ad bon. poss. l. ad probationem 21. C. de prob. cap. cum contin. gar. 36. de offic. jud. deleg. Surd. decis. 184. num. 8. Fr. Mol. de rit. nupt. lib. 1. comp. 10. n. 57.*

VII.

Frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem. *l. auxilium 37. Confer. infra 10. 10. 39. §. 1. vers. in delictis, in fin. de minor. l. sancimus 15. C. de judic. cap. ult. de immun. Eccl. cap. bone memorie 23. de Elect. cap. contingit 45. de sentent. excommuni. cap. in audientia 25. eod. cap. quia frustrum 14. de usur. Surdus consil. 37. n. 3. Acac. Anton. in Comm. ad l. Titio centum 71. n. 47. ff. de condit. & demonstr. & multi alii, quos citat Simon Vaz.*

VIII.

Frustra fieri dicitur omne illud, quod aliquo jure valere non potuit. Ferrer. in consil. Catalan. gloss. 7. n. 133.

IX.

Frustra queritur de eo, quod nullum operatur effectum. *l. 3. ff. quando dies legat. l. non oportet 52. ff. de legat. 2.* Et frustra disputatur de validitate actus, cujus nullus est effectus. *l. 1. C. ne uxor pro marito.*

X.

Frustra precibus impetratur, quod à jure communi conceditur. *l. 1. ff. ad municipal. l. Imperatores 30. de reb. autor. jud. poss. l. 1. C. de Thesaur. Surd. decis. 173. n. 18. & consil. 216. n. 23. & consil. 298. num. 26. Escobar. de medicin. cap. 6. n. 20. in fine.*

XI.

Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. *l. 1. ff. quod met. caus. l. 30. §. 1. C. de Appell. l. generaliter 6. C. de institut. & substit. l. in donationibus 31. C. de donat. pr. Instit. quodcumque qui in alien. potest. Aristot. lib. 9. top. Thom. de Thomasset. reg. 73.*

XII.

Frustratoria & elusoria non debet esse lex, neque provisio legis. Cardin. Tusch. tom. 4. lit. E. concl. 520.

CAP. XL.

Fundamentum.

Axioma I.

Fundamentum ubi deficit, totum etiam ædifi-

cium, seu omne id, quod superædificatur, corrui-
cap. cum Paulus 26. 1. quæst. 1. Menoch. consil. 48. num. 35. Fr. Viv. decis. 21. num. 25. Aleman. in Palest. Consult. consil. 7 pag. m. 358. in fin. ubi ex Schurff. 2. consil. 77. num. 1. ait: Tollamus capitale præsuppositum seu fundamentum, & illata per se cessabunt.

Nam collapsa ruunt subductis recta columnis.

Musculus de success. convent. & anom. class. 1. membr. 2. concl. 7. num. 351. pag. 169. Unde Fundamentum ubi non est, superædificari non potest. *cap. 3. extr. de presbyt. non baptiz. Et rectè dicitur, quod Fundamenti error totam massam corrumpit. Bald. in pref. Decret. ad fin.*

II.

Fundamento sublato, ipsa quoque opinio, quam propter id Doctor aliquis fovet, corrui-
Hond. vol. 2. consil. 75. num. 50. sive Lege vel Canone non probante id, ad quod allegatur, nec manet nuda autoritas allegantis. Everhard. in loc. argument. legal. præamb. num. 29. Gædd. Consil. Marpurgenf. lib. 3. consil. 32. num. 243. Sic Aurea Bulla Caroli IV. concussis columnis, totum ædificium ruinæ subjicitur. sic etiam cap. qualiter 17. extr. de Accusat. Kirchb. de feud. cap. 2. n. 15.

III.

Fundare intentionem debet Actor, cum probat id, quod intendit. Panormitan. in cap. 2. in 1. notab. extr. de probat. sed tamen etiam ex sola præsumptione intentio fundata dari potest, quemadmodum & is, qui pro se regulam habet, fundatâ intentione gaudet. Mynf. ad d. c. 2. n. 4. & 5.

IV.

FUNDAMENTO destructo corrui-
ædificatum, l. nam origo 8. ff. quod vi aut clam. l. egi tecum 26. ff. de except. rei judic. cap. cum Paulus 26. 1. q. 1. [ibi hoc tantum dicitur: Ubi CHRISTUS non est fundamentum, ibi nullum boni operis est superædificium.] Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 9. quæst. 25. n. 36. Ant. Monach. Lucens. decis. 13. n. 24. & Florent. decis. 48. num. 3. & Bononiens. decis. 18. num. 45. Cardin. Tusch. præf. concl. tom. 4. lit. F. conclus. 513. Valenzuel. consil. 105. num. 105. & consil. 123. num. 42. & consil. 161. num. 3. Torreblanca de jure spiritali, lib. 15. cap. 13. num. 13.

CAP. XLI.

De Fundo, instructo, cum Instrumento.

Axioma I.

Quoties instructus fundus legatur (das Gut wie es eingerichtet) toties non tantum instrumenta necessaria, sed omnia illa, quæ testator fundi gratiâ ibi habuit, continentur. *l. 12. §. 27. ff. de Instrum. legat. quia hæc omnia fundum red-*

reddunt instructiorem. Ita sub fundo instructo legato veniunt etiam imagines, quæ in aliquo ornatu villæ fuerunt. *d. l. 12. §. 36.* sicut & bibliotheca *ibid. §. 34.* Theriaca & cætera medicamenta.

Limita: ut non procedat in iis, quæ non usus, sed custodiæ aut alterius causâ in fundo sunt, ut frumentum venale, fructus in fundo repositi, sed in alium quàm fundi usum convertendi *l. 12. §. 29. §. 30. & 37. ff. de instruct. vel instrum. legat.* nec ea, quæ tutelæ causâ ob incursum latronum testator ibi habuit. *l. 1. C. de V. S.* neque imagines, quæ in ornatu villæ non fuerunt, neque vina in horreis reposita, quibus alibi instrueretur paterfamilias. *d. l. 12. §. 36. & 39.*

II.

Quoties fundus cum instrumento legatur, das Gut mit dem Hofgeveht, toties tantum veniunt instrumenta ad culturam necessaria, quamvis testator ibi plura habuerit.

Ratio: quia instrumenti appellatione veniunt tantum ea, quæ fundi causâ parata sunt, & sine quibus exerceri nequit possessio. *l. 12. pr. ff. eod.* veniunt ergo sub hoc legato aratra, ligones, pecora, quæ iterorandi causâ ibi habentur.

Limita: nisi de aliâ testatoris mente constet.

CAP. XLIII.

Furor, Furiosus.

Axioma I.

Furiosus comparatur ignoranti, *l. filiusfamilias 16. §. 2. in fin. & ibi Bartolus qui restam. fac. poss.* Item prodigo. *l. 1. ff. de cur. furios. abienti & quiescenti. l. 2. §. Furiosus 3. ff. de jur. Codicill. l. 124. §. 1. de Reg. Jur.* quia in eo animus deest. Equiparatur item infanti. *l. 1. de bon. poss. furios. infant.* quoad consensum præstandum, *l. 7. in princ. eod. ad Sc. Trebell.* Hinc Furiosi vel ei, cui bonis interdictum est, nulla est voluntas. *l. 40. de Reg. Jur. l. 47. de Acquir. vel. O. Her.* Furiosum tamen haberi pro consentiente, in casu, in quo si fuisset sane mentis, non habuisset causam contradicendi, volunt Alexand. *in l. 2. §. voluntatem. col. 2. not. ult. & Jas. in col. 3. not. 2. ff. solut. matrim.*

II.

Furor non dissolvit patriam potestatem nec matrimonium. *l. 8. de his, qui sui vel alieni jur. ubi glossa.* Plura de hac materia qui vult, videat. Tom. Reg. Jur. pag. 54. b.

CAP. XLIII.

De Furto.

Quoties deficit lucri participatio, toties ob furtum nemo tenetur propriè. Quia formalis ratio furti consistit in lucro, quod cessante ipsum furtum cessat. *arg. §. 1. Instit. de oblig. quæ ex delicto.* Exemplum est in receptoribus furum.

Declarat: ut præmissis procedat, si quaeratur de poenâ capitali infligendâ.

CAP. XLIV.

Futurum. Accidens.

Axioma I.

Futura non considerantur aut impediunt, nisi certa sint & infallibilia. *l. quemadmodum 29. §. se vario 2. ad Leg. Aquil. l. 1. de in litem jur. Wetsemb. in Comm. C. de condict. ob caus. dat. n. 43.*

II.

Futuri indulgentia non extenditur ad præterita. *in Nov. 129. cap. 4. ubi tamen vide Gothofredum.*

III.

FUTURA contingentia sunt incerta, apud nos, unde dicimus, de futuris contingentibus non est determinata veritas, *l. ventre 84. ff. de acquirend. heredit. l. se putator 31. ff. ad Legem Aquiliam. l. qui bona 13. §. cum inter 2. ff. de damno infecto.* D. Thomas *1. part. q. 14. art. 13. & lib. 1. contra gentes, cap. 67.* Curs. Conimbricens. in comment. ad Logicam, libr. 1. cap. 8. art. 3. *quæst. unica. Roman. consil. 503. Diligenter. n. 12. vers. non enim scire poterat.* [Et futura imprimis litigiosa, adesse & non esse se habere possunt. Parth. Litigios. lib. 2. c. 4. n. 11. ubi vide ex Jas. in *l. Stichum. de Legat. 1. & glossa in l. cum hi 8. de Transact.*] Ancharan. *consil. 392. Viso diligenter. n. 5. cum seqq.* ubi quod etiam aliquando iudicamus futura contingentia, secundum communem contingentiam. *Surdus de alimentis tit. 8. q. 1. n. 8. & consil. 454. n. 14. Cardin. Tusch. practice. concl. tom. 4. lit. F. concl. 568. à princ. ubi num. 4. ait, fallere, quando verisimile est, quod futurum possit evenire, & citat Baldum in *l. fin. §. quia. in fin. C. commun. de legat. Decius in l. se idem cum eodem n. §. si una 2. col. 2. de iurisdict. omn. judic.**

IV.

FUTURA contingentia despiciuntur à præsentis utilitate, unde dicitur, ad præsens ova sunt pullis futuris meliora, Decius *consil. 474. Viso instrumento. num. 4. quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 568. num. 6.* [Hinc illud: Ad præsens ova cras pullis sunt meliora. apud Scacc. *de commerc. §. 1. qua sp. Surdus consil. 45. num. 32.* quod diæterium est glossa, in *l. cum hi 8. verb. modico præsentis de transact.* vide supra tit. Accipere.]

FINIS LIBRI SEXTI.